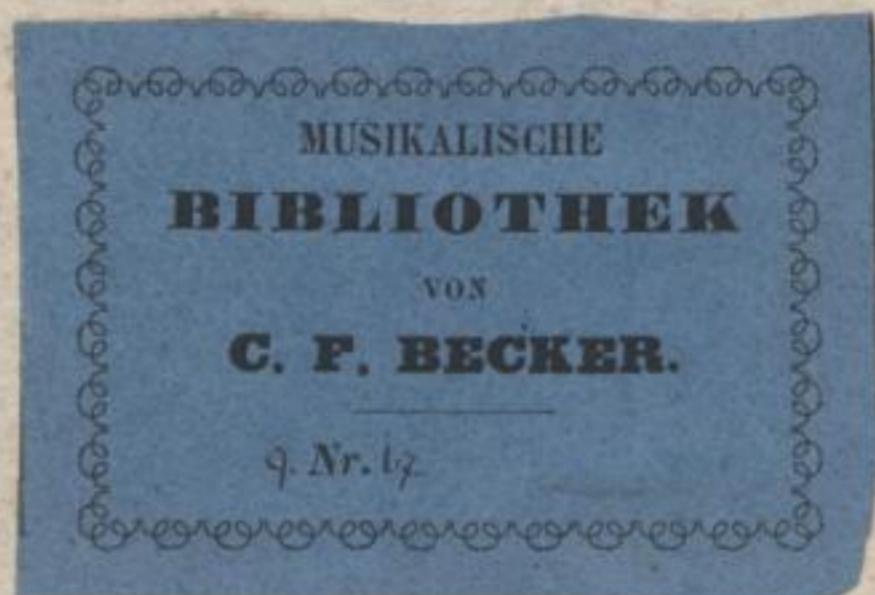

Sammelband Sebongs Lieder

1.)
2.)

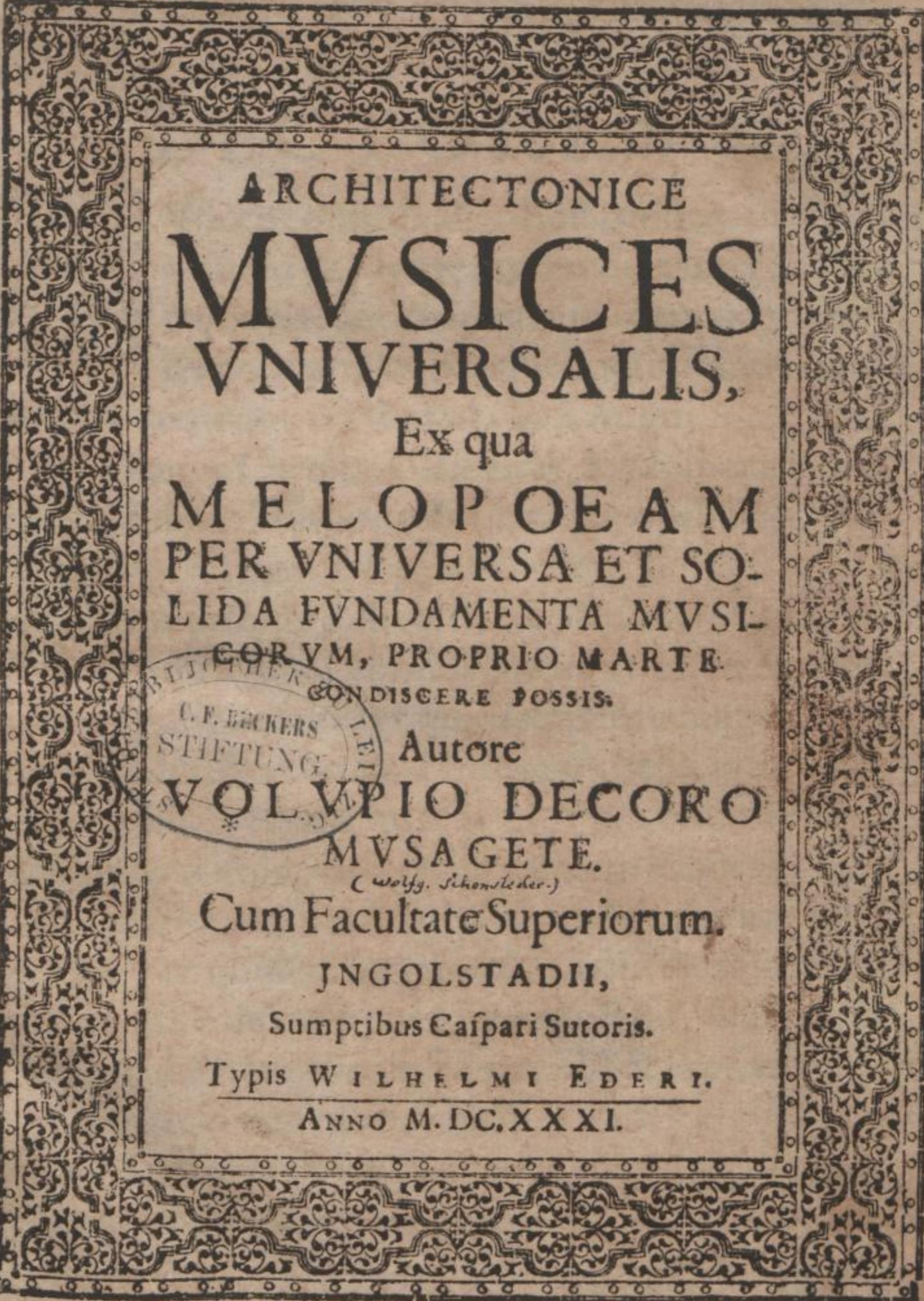
Musikbücher in Leipzig

I. ^{4°} 67

1

Der Verfasser des sehr seltenen und ausgezeichneten Buches
, Architectonica Musices etc." ist der Jesuit
wolff. Schonsleber. Siehe über ihn. Walther's musical. Lex., Forkel
musical. Litteratur, S. 422. Jenburg's neuer Thesaurus, die passende
beynachtes Denkmälerl. Lex. und meine Würzburger L.P. S. 435.

ARCHITECTONICE
MUSICÆ
UNIVERSALIS

Fabri

MELOPÆDEA
PER UNIVERSALIS
LUDVICO MUSICO
GEORIUM PROSTO MATHIA
CONSERVA FESTA

Aene

VOL VITIO DECORO.

MUSICA

Choralequatione

Ludoviciana

SymphonieGesetzsumma

Tragicali Musicae Regale

Allegoria Musica

LECTORI S.

Vsicen, omissis alijs diuisionibus, in theo-
reticam & practicam diuidere inter aucto-
res conuenit. Illam quæ in mentis agitatio-
ne contemplatione que consistit multi am-
bitiose accurateque tractauere, vt S. Augustinus, Boe-
tius, Martianus Capella, Glareanus, Ludouicus Folia-
nus, Franchinus Gafurius, omniumque optime & qui-
dem etiam practicam Iosephus Zarlinus alijque. Atque
hæc quidem propter difficultatem, & scruposas calcu-
lationes, molestasque considerationes non fere ambi-
tur, & vulgo ignoratur, vt quæ mentem occupet, non
aures oblectet, & vt hodie seculum est, haud admodum
lucrosa exsistat. Altera, quæ in actione consistit, atque
inter humanas voluptates facile palmam habet, à pluri-
mis mirabiliter exulta & amplificata apud omnes fere
nationes, quæ quidem ingenuæ sint, passim triumphat.
Atque vt nihil de cantione, quæ ore, statu, fidibusque
conficitur, differam, illos ipfos venerari & exosculari lu-
bet, qui concinnare cantiones, & voces legitimis inter-
uallis discordantes in consonam norunt redigere con-
cordiam, quosque Græca voce musurgos, barbara com-

A 2

poni-

A D L E C T O R E M :

ponistas vocitamus. Quo in genere plurimi tanta cum laude, suavitate, artificioque versati sunt, ut ambiguū relinquant certamen principatus. Facilius quemque collaudes, quam cum inuidia anteferas. Quæcum ita sint, multi tantæ artis iucunditate pellesti, eam nullius fuga laboris condiscere insistunt. Nec desunt magistri peritissimi, qui quæ ipsi norint, alijs communicent. Verum, quod bona eorum venia dixerim, modus ratio- que docendi haud probari potest. Solent (nec tamen omnes credo) ad duos tresue annos suum detinere tironem, & longissimo ac molestissimo ambitu tradere, quod, si recta via aggrediare, breuissimo temporis spa- tio consequi posses. Primum enim docent duabus vocibus notam contra notam scribere, & fere sine præcep- to, nisi ex errore scribentis. Tum ad contrapunctum deducunt tironem, rem alio, non hoc tempore tractan- dam, nec magni usus. Inde ad fugas meditandas propellunt, quæ vel magistris negotium faceant. Qua ratione fit, vt nunquam vel post longam exercitationem ea, quæ ad propriam veramque notarum positionem per- tinent, consequantur, cum principio statim hauriri ea facultas deberet. A contrapuncto ideo capiunt initium, vt arbitror, quia vident in principum Capellis pueros cum doceri. Docentur autem ideo, non vt artem com- ponendi

A D L E C T O R E M.

ponendi condiscant, sed ut ceteris musicis concinere possint ex tempore. Nostra tradendi ratio longe ab illa diuertit, cui subsignat experientia. Habuimus enim qui vno mense, tribus, duabus, vna hebdomadibus, vno bīduo, fundamenta artis apprehenderint. Has igitur huius commentarij conscribendi causas habui: primum, quia huius rei nihil dum existare vidi, quod satisfacere posse videretur. Deinde ut ad nobilissimam hanc artem citius, commodius certiusque adspirari queat, nec tardia tot sint deuoranda præsertim adultis & honoratis, quibus eiusmodi tricæ non possunt videri non odiosissimæ. Nostra si leges, videbis te ad recta statim duci, si que secundum illa fueris operatus, securus eris vitiorum. Sed nunc ad rem.

A :

PRIOR

PRIOR PARS

in qua

ARTIFICIVM.

CAPVT I.

Vocabula artis.

Nterualla sunt simplicia & composita. Simplicia sunt Vnisonus, Secunda, Tertia, Quarta, Quinta, Sexta, Septima, & Octaua. Secunda duplex est, maior & minor: (vt veteres distribuebant) que & semitonium maius & minus vocatur: maius est Re, mi, Mi, re, fa sol, sol fa. minus est, Mi fa, Fa mi.

Tertia itidem maior & minor. Maior est ditonus, cum superior est mi, vel instar mi: vt mi, mi vt: fa la, la fa. Minor est semiditonus, vt, re fa, fa re: mi sol, sol mi, cum inferiore est mi.

Quarta vocatur diatessaron.

Quinta, diapente.

Sexta maior & minor, seu hexachordum maius & minus. Maius est cum superius est mi, vel instar mi, difficile cantatu, proinde parum visitatum. Minus est cum inferius est mi vel instar mi, facilius cantatu, & frequens, vel vt, mi fa, vel, re fa.

Septima minime naturalis est. Hodie tamen eam apud bonos scriptores nonnunquam reperias.

Octaua dicitur etiam diapason. Intervalla his maiora vocantur composita. **Simplicia,** Vnisonus | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8

Composita, { super octauam | 9 | 10 | 11 | 12 | 13 | 14 | 15
{ super duas octauas | 16 | 17 | 18 | 19 | 20 | 21 | 22

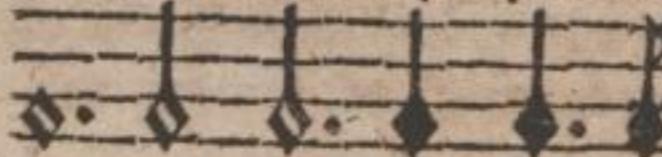
Nos intelligentiae causa semper utemur simplicibus nominandis, id est, tertia, quarta, &c. Nam composita difficultiora sunt retentu, quia remotiora. Itaque pro duodecima dicam ego quinta, nimirum super unam vel duas octauas,

Consonantiarum aliæ perfectæ sunt, aliæ imperfectæ. Perfectæ censentur, vniisonus (sed non potest esse consonantia cum alia vox ei cum distantia non consonet,)

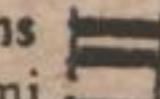
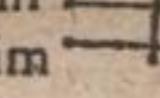
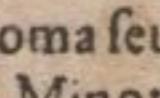
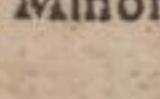
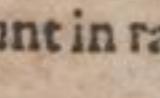
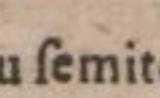
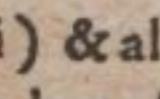
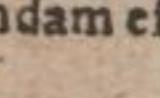
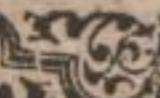
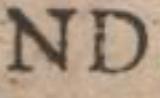
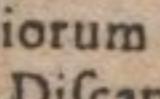
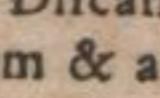
ARTIFICIVM.

sonet,) quinta & octaua. neque haec octaua proprie est. Quartam veteres habuere pro perfecta. Iam prorsus est inusitata, nisi in loco, (de qua suo loco) & ingrata est autibus. Imperfectae sunt Tertia & Sexta.

Mensura vel tactus, ut vocant, duas habet partes: thesin & arsin. Thesis est positio, cum, qui cantum mensura moderatur, manum deprimit: arsis seu sublatio, cum manus post thesin eleuatur. Tempus duos comprehendit tactus. Geminare seu duplicare est octauam ponere seu iterare. Syncope est concisio cum nota in dimidium sui conciditur, id quod fere sit per punctum, ut

vel cum nota venit contra tactum ita ut prior pars notæ incipiat ab arsi, posterior desinat in thesin.

Notæ vocantur, Maxima octo tactibus constans iam rarissimi usus. Longa quatuor tactibus breuis duobus Semibrevis uno Minima dimidium semibrevis uis, Semimini a nigra id est tactus, Chroma seu fusa Semichroma seu semifusa quatuorum in unum tactum veniunt. Minores minutias relinquimus fidibus, tibijs, organis.

Notæ otiosæ, vagæ, aberrantes, quæ non veniunt in rationem compositionis: de quibus suo loco.

Diesis diuisio seu separatio, semitonium minus seu semitonij dimidium: quod fieri potest in clavibus c, f, g & b fa (vnde fit mi) & aliquando d. apposito signo quo significatur vocem illam nonnihil eleuandam esse.

CAPVT II.

MODI COMPONENDI.

Tres sunt. Primus Belgarum & quorumdam aliorum est, constans decem lineis, in quibus duæ tantum claves ponuntur, Discanti & Bassi. Notæ inter se sunt implicatissimæ propter vicinitatem & angustias spatiorum. Labor est discernere. Proinde aliqui discernunt diuerso colore, aut alijs characteribus vel punctis, ita ut Tenor vel Altus habeat alias notas v. g. quadratas ut à ceteris videlicet distinguatur, si cantio sic composita in notas sit separatim describenda. Modus iste familiaris est organistis, quibus notæ in suis spatijs ita viæ facilius veniunt in digitos.

Secun-

Secundus modus est facilior quia distinctior & usitatissimus: cum singulæ voces suas quinas lineas discrete habent: & compositio in tempora ductis per omnes voces lineis distinguitur.

Tertius modus est per litteras, hoc est, notas ipsarum clavium, quæ singulæ suis litteris noscendæ proponuntur. Modus superiori ætate usitatissimus: iam tantum non contemptus & vilis. Tamen commoda hæc habet. primum non est opus cartella, seu deletili tabula (quæ ad secundum modum pertinet,) sed quævis chartula sufficiet, cui tua cogitata illinas. Deinde quod hic angusto breuique spatio scribis, ibi (in notis) tertio aut quarto tanto spatio opus erit, plurimumque loci capiendum. Præterea vicinitas & distinctio clavium magnam lucem facilitatemque affert scribenti. Ad hæc facilius citiusque videbis si quid aberraueris. Unicum incommodum est, quod puerum describendo allegare non potes (ut in secundo modo) auctoriique ipsi labor ille suscipiendus. Hunc modum ad finem libri trademus. Nos in docendo iam utemus secundo modo tamquam usitatissimo, oculisque magis patente: quoniam contra torrentem niti irritus labor est. Qui tertio vellet insuescere, ijsdem huius tractatus præceptis utetur & adiuabitur.

Nos omissa, quam in præfatione improbauimus, discendi ratione tamquam absurdæ & permolesta, longe aliam incedemus viam breuiorem, ut spero, & faciliorem. Duabus tribusue vocibus componere singularis est artificij: de quo infra. Consuece initio statim quatuor voces concinnare, nota contra notam. Idque potest fieri quacunque notarum forma, sive semibreuum, sive minimarum, sive semiminimarum, sive harum inter se permistione. Hæc enim ratio scribendi est ad omne genus cantionū aptissima, & à bonis scriptoribus semper obseruatur.

CAPUT III.

DE VNISONO ET EIVS STRVCTURA.

INITIO disce super vna seu prima nota struere. Posito fundamento seu prima nota, omnis musica duas habet consonantias, tertiam & quintam: his adjicitur octaua quæ potius distantia est quam consonantia, cum nihil habeat varietatis aut diuersitatis. De sexta & quarta consonantijs obliquis & imperfetis alio loco dico.

Compositurus ergo primam notam inferioris vocis seu bassi aut baseos (v. t. quidam loqui malunt magis ingeniose quam verè, nam ex Italico basso, quod est, profundum, inferius, &c. moruata vox est, non à Græca basi) pone ut voles: modo non sit in **E** mi aut dicti: super ea pone tertiam, tum quintam, dein octauam, numerando

merando ab imma seu infima nota. Hæc interualla possunt ac debent sæpiſſime permutari, ita vt alicubi inueniatur tertia, alibi quinta, alibi octaua. Nam in quatuor vocibus non facile quinta aut tertia geminari repetiue debet. De decima, duodecima, decimaquinta, &c. compositis diximus supra capite primo. En tabula Vnisoni.

Hæc tabula seruit I. varietati, vt si in basso duæ notæ sunt in eodem loco, possis cum superstruendis vocibus cedere sursum aut deorsum: quod sæpe venustatem habet, & cantum facit mirabiliorem, quia pluribus motionibus constantem. Non tamen ea mutatio semper est necessaria. nam superstructæ voces in vnisono suo permanere possunt. II. necessitatibus. Si superiorum vocum aliqua aut plures plus æquo descendunt, possis exaltare, num. 2. aut deprimere, num. 3. aut vocum partes inter se permiscere, quod iucunde fit, num. 4. III. Si bassus alte ponitur, vicinissimæ sint inter se voces, num. 1. aut, si natura cantus ferat, maioribus spatijs distantes, num. 5. Si bassus sit depressior aut inferior, tum Tenor ponetur in octaua, &c. num. 6. Nimia tamen distantia est vitanda, num. 7. cum remota minus audiantur, vt etiam oculis remota minus videntur. Instrumentis Musicis indulgeri potest, quorum soni quoque grauiſſimi acutissimi cantantium vocibus iucunde subsonant.

CAPVT II.

TABVLA NATVRALIS.

Hæc tabula maxime est necessaria, totiusque Musicæ fundamentum: iuxta quam, vbi eunque potest, omnia componi solent ac debent: nec facile ab ea recedendum. Seruit clavi b mollari, & \overline{E} durali. Usus eius est eiusmodi.

Cum cantus adscendat vel descendat uno gradu, id est, in secundam: duobus gradibus in tertiam: tribus in quartam: quatuor in quintam (in ordine ad bassum seu inferiorem, vbi cunque ea sit, vocem) primam bassi tui notam pones ut voles, eique superstrues voces coniunctiores vel distantiores pro arbitratu, ex tabula superiori de unisono. Verbigratia, pono duas notas motuum diversorum, uno gradu, vel in secundam adscendentem: primam in D secundam in E. super prima posui ex tabula unisoni tenorem in quinta, Altum in octaua, Discantum in tercia supra octauam seu decima. Tum scire vellem quomodo secundæ bassi notæ sint superiores superstruendæ sine vitio. Accedo ergo tabulam in qua quæro secundam uno gradu adscendentem. Mox reflecto me ad meam primam notam iam compositam, & dico: d & a est quinta: quæro ergo in tabula naturali etiam quintam super fundamento seu basso positam, vbi cunque ea sit (nihil enim refert) & dico, c & gest

ARTIFICIVM.

c & g est quinta: ab illo g proxima quomodo se habet? descendit in secundam: ergo proxima mei tenoris etiam descendet in secundam, nimirum in g. Sic recte operatus sum. Pergo ad Altum, & dico, d & d est octaua. quæro octauam in tabula, & inuenio proximam descendere in tertiam.. ponam itaque tertiam à prima Altì nota, quæ est in $\text{F} \#$ mi. Denique accedo ad Discantum, & dico, d & f est tertia. quæro in tabula tertiam, & inuenio descendere in secundam, quam etiam in meum discantum transfero, ponendo proximam notam in e. Hac secunda nota sic composita, eodem prorsus modo pergo ad ceteras: & recte semper operabor. Nam omnia ista inter se habent proportionem. Vide quæ multis verbis necessatio exposui, in hac tabella breuissime.

Ex Alto

Ex Tenore

Ex Discanto

Tab. Nat. Componendum.

Iam si ab e (secunda nota tui fundamenti) proximam seu tertiam notam deorsum ponas in A, quæres in tabula naturali quintam descendenter, & ex illa eodem, quo supra, modo operaberis..

Quod si tenor in unisonum cum basso inciderit, diuides tenorem & ceteras. voces secundum tabulam unisoni.

Si discantus descenderit in altum, aut descensurus sit: item si tenor supra altum, altus infra tenorem scandat, itidem ex tabula unisoni ad suum locum reuocabis. Sed utriusque vocis nota mouenda est, vt:

PRIOR PARS

Ab hac tabula, naturali inquam, si recesseris, etiam sine vitio, mutandæ fere erunt ceteræ voces, ac plerumque saltibus in conditis, & facile in vitia incides. Si seruaueris, non erit opustibi tot regulis vitandi vitiosam compositionem, ijs enim onerare discentem solent.

TABVLA NATVRALIS VERBIS EX-
PLICATA SEV REGVLLS.

Nota adscendente.

In secundam:

Octaua prioris in tertiam: tertia & quinta in secundam descendunt.

In tertiam.

Octaua prioris in secundam descendet: tertia, quinta manent.

In quartam.

Octaua prioris manet: tertia & quinta in secundam ascendent.

In quintam.

Octaua prioris & tertia in secundam descendent: quinta manet.

Nota descendente.

In secundam.

Octaua & tertia prioris, in secundam: quinta in tertiam adscendit.

In tertiam.

Octaua & tertia manent: quinta prioris in secundam adscendit.

In quartam.

Octaua & tertia descendunt in secundam: quinta manet.

In quintam.

Octaua manet: tertia & quinta adseendunt in secundam.

Brevis obseruatio.

Nobilis quidam iuuenis, cum tabulam naturalem à me accepisset, vt eam celerius firmiusque memorie imprimaret, hæc sibi ingenioso breuique compendio commen-

commentus est, quæ eius honoris, alienæque utilitatis gratia auctori lubens adscrivo.

Cum bassus adscendit in secundam, tertiam, quartam, & descendit in quintam, tum ex octaua fit quinta, ex quinta fit tertia, ex tertia fit octaua.

Si descendit in secundam, tertiam, quartam, & adscendit in quintam, sit contrarium. hoc est, ex octaua sit tertia, ex tertia quinta, ex quinta octaua.

CAPUT V.

TABVLA NECESSITATIS.

Three staves of musical notation for a three-string instrument, likely a guitar or mandolin. The notation uses diamond-shaped note heads. The first staff has 8 measures, the second has 8 measures, and the third has 8 measures. Measures 1-4 are labeled 'Ascendendo' and measures 5-8 are labeled 'Descendendo'.

Ordinarie nunquam hac tabula vtendum, nisi quando superiorum vocum aliqua aut plures plus æquo descendunt, num. 1. in Tenore qui in quintam adscendit, cum descendere deberet in secundam. 2. vbi omnes voces superiores adscendunt. 3. eodem modo, & per bene. 4. vbi omnes voces descendunt, quæ adscendere deberent. nunquam fere hoc modo vtendum, nisi in octo vocibus, &c. pro secundo choro. 5. deprimendis vocibus, aut pro secundo choro octo vocum, seu pro pluribus vocibus. 6. vt deprimatur vox, velut in Tenore, cuius secunda nota adscendere debuisset. 7. 8. pro pluribus vocibus.

B 3

CAPVT

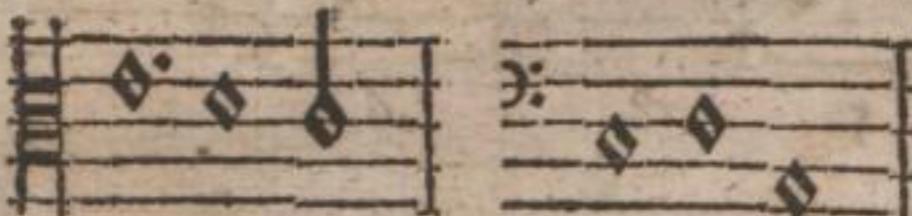
CAPVT VL DE CONSONANTIIS.

EX duabus prioribus tabulis facile cognosci poterunt. Hæc tamen etiam obseruanda veriunt. Perfectæ consonantiæ simul adscendere aut descendere non possunt in eadem specie, id est, duæ quintæ, duæ octauæ simul: in diuersa specie licet. In eadem specie possunt contrarijs motibus ferri. Ab his cantus legitime incipit & finitur.

male male recte recte prochoris, recte recte recte

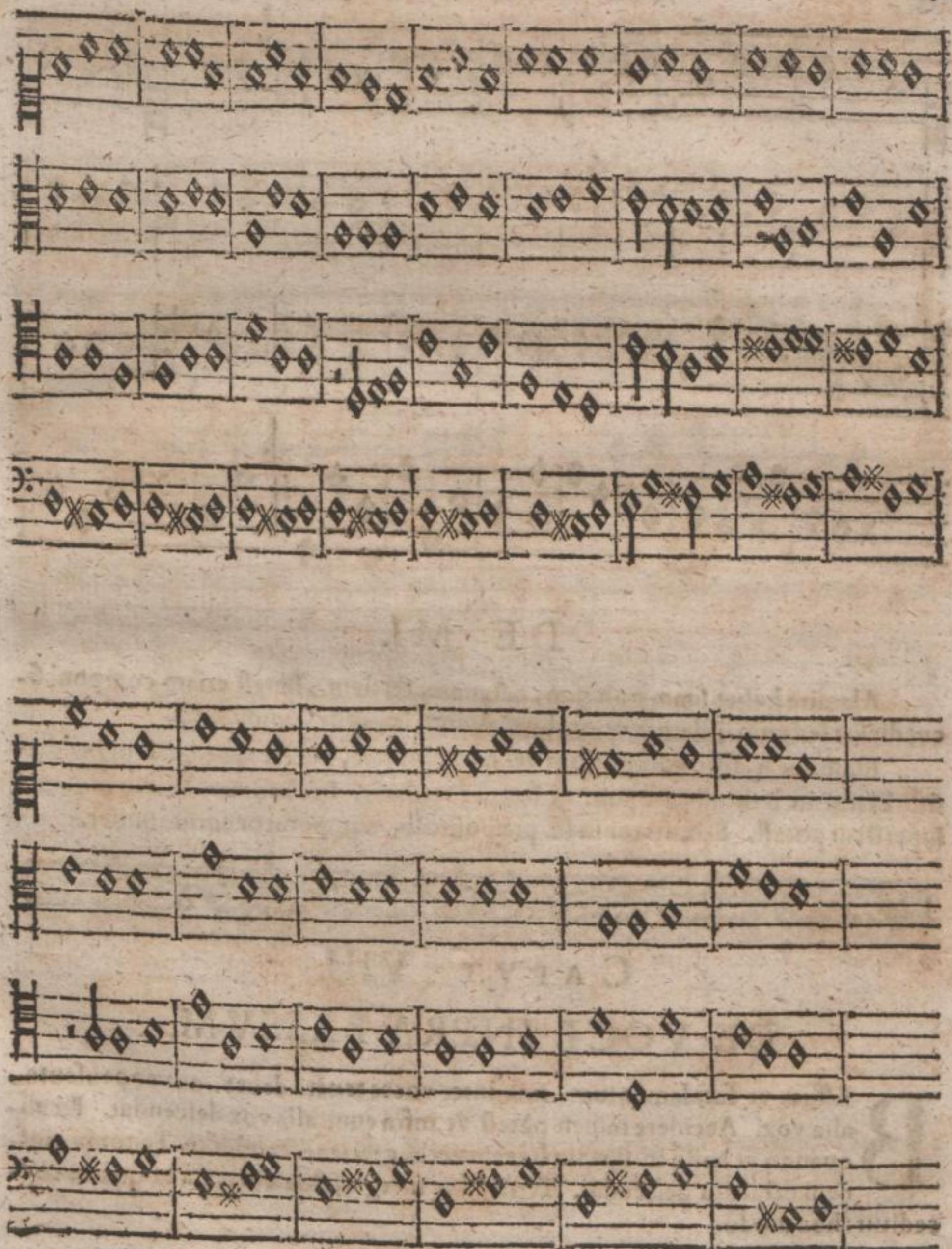
Imperfectæ consonantiæ simul meare sursum & deorsum possunt. Veteribus: secunda seu nona frequenter se corrigebat in suam octauam, vt:

CAPVT VII. DE DIESI.

FA sextam amat supra se, aut etiam infra se. Si est fundamentalis, tum super ea poterit tertia vel sexta geminari: arbitrarium enim est. Vide tabulam pro præceptis.

A R T I F I C I V M.

DE MI.

Alamire habet suam quintam, octauam, tertiam. Potest etiam componi si-
ent diesis: sed cum ijsdem motionibus: alioqui sequitur communem.

Elami in E durocomponitur vel communiter, vel (& sape quidem) ut die-
sis. Elami in b molli componitur semper ut diesis. In chromaticis etiam quinta
superstrui potest. Si mutatur in fa, præposito b , componitur communiter.

CAPVT VIII.

DE VOCE INFRA BASSVM.

Bassus, vt fundamentum, ima inter voces tenere debet, aut eopausante
alia vox. Accidere tamen potest vt infra eum alia vox descendat. Fit ali-
quando vt basso in sextam lineam verbi gratia adscendente. Tenor in eius-
dem octauam descendat. Tertia, sive integra, sive correcta ex quarta con-
ceditur: hoc modo.

Tenor in quintam descensus concedi potest, dum ne frequentetur, cum difficultem reddat compositionem: & raro necessitas cogat.

CAPVT IX.

DE QVARTA.

Quartas Zarlinus multis argumentis probat esse perfectas consonantias. Rancidi veteres usurparunt, vt in vulgatissimo illo Germanico Congratulamini, super voce Iesu Bassus habet Tenorem suprase in quarta. Sed hæc consonantia perquam raro recipitur in thesi, idque in motu tristitia, &c., ita tamen vt proxima descendens cum basi tertiam faciat. In arsi frequen-

C

tissima

PRIOR PARS

tissima est, sustentans se in sequentem thesin, vt in Cap. XI. de sextis num. 9. videbis. In vocibus supra bassum s̄epe simul commeant & sonant quartæ, positæ super quintam aliquam, & cum basso in octaua concurrentes.

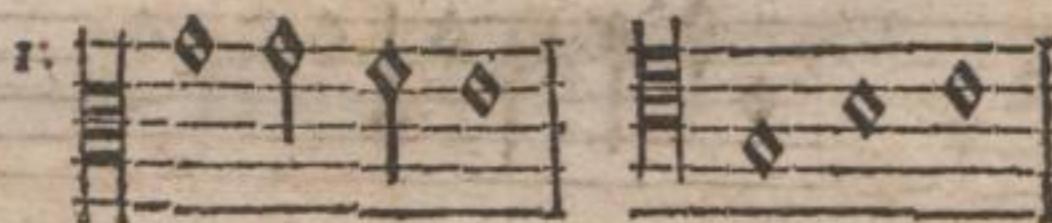

In secundo Tenore integra quarta. Quarta vox cum basso in octaua conueniet. Pone medium bassi notam in G infimo, & fiet legitima compositio.

CAPVT X. DE QVINTA.

OMNEM quintam (maxime si sit breuis aut semibreuis notæ) licet frangere in secundam sursus aut in sextam, & in se reuocare. vt cum pro sol, scribas sol, la, sol. Falsa quinta quam vocant semidiapente, antecedente sexta, descendens in tertiam bene sonat, sed tamquam aberrans. vt

CAPVT

CAPVT XI.

DE SEXTA.

Sexta maior, cum proxima superior est nota, mi vel instar mi, rarius usurpatur
quia difficilior cantatu, vt

Sexta minor cum proxima
superior est fa vel instar fa, vt
& hæc est frequens, componi-
turque vt tertia descendens.

Sexta maior descendens itidem difficilis ideoque inusitata. Sed sexta minor,
cum inferior est mi vel diecis, cantari potest, & hodie valde usitata: componitur
que vt tertia ascendens, sed non ferme nisi duabus aut tribus vocibus, maxime
vbi dies intercedit. Hæc de sexta fundamentali. Alia est alicuius vocis supra fun-
damentum positæ. Hæc initio vix ponetur, nisi forte fugæ causa: in progressu sæpe,
maxime post quintam. In his autem locis poni potest.

The musical score consists of four staves of music. The top three staves are in common time, while the bottom staff is in 6/8 time. The music is written in a Gothic script and uses diamond-shaped note heads and vertical stems. Below each staff, there are numerical markings: 1, 2, 3, 4, 5, 6, vel, 7, 8, 9, 9. The word 'vel' is positioned between the 6 and 7 markings.

65

6
6
8 10 11 12 13 14 15 16

6
17 18 19 20 21 22 23 24 *

ARTIFICIVM.

15

simul commicare possunt sextæ vt hoc Frescobaldi in duabus vocibus.

C ; s. Tutis.

1. Tutissimum & frequens est. 2. bonum quidem, sed vitio quintæ simul adscendentis obnoxium, si tenorem (ut in exemplo) ponas in discanto. Semper in tali systemate videndum est, ut tertia basso imposta sit infra illam sextam. Quod si error contigit, medeberis ex tertio numero in discanto: vel sextam tolles, quinta solarelictæ. 3. rarum sit. 4. rarissimum, & tamen iucundum & excitans propter insolentem nouitatem. 5. elegans & sape usurpari solitum. 6. verbis duris, tristibus, iracundis, &c. aptum, vt & proximum. 7. excitatum & perbonum. 8. condimenti loco usurpabitur. 9. elegans pro clausulis. 10. eleganter à sexta in quintam imperfectam venitur, vbi etiam est fa contra mi, quod cum tali fundamento licet. 11. vides hic bis poni sextas post octauam in eadem voce, quod non rarum. Vides etiam quartas simul meare, quod itidem licet. Vide caput nonum. 12. frequens & suave. 13. iucunde durum. 14. hoc ordine ponendum, hoc est, vt infra octauam ponas quintam. Nam si tenorem posueris in discantum & hunc in tenorem, current simul duæ quintæ vitiose. Quod si incidisti illud vitij, corriges sublata sola sexta. 15. duris austriisque verbis adhibendum. 16. suave & usitatum. 17. bonum. 18. in clausulis usitatissimum, præsertim si in basso tertia nota descendet in quintam, aut ascendat in quartam (hæc enim duo perinde se habent). 19. luxus gratia poni potest, vt est in alto. 20. improbandum tame si non vitiosum. & hac positione, vide num. 14. 21. iucundum; sed cum fere ponendum, quando basso tertia nota in quartam descendens additur. 22. in duris, tristibus, mirandis adhibendum. 23. suave propter imitationem bassi in quintæ. 24. semper ita. proximus modus est frequens. nam quinta (quæ est in tenore) dividitur in tertiam descendenter, ne propter imperitiam canentium canatur per dies in, vnde dissipationia foret. 25. ordinarie sic, ceteri modi varietatis gratia. 26. elegans. 27. bonum & usitatum. 28. itidem. 29. hodie usitatum propter iucundam duritiam. 30. eodem modo. 31. sic solent. De sextis plura infra, cap. 14. num. 15.

CAPUT XII. DE SEPTIMIS.

OMnis septima, cum per se non faciat consonantiam, proprie resolutur in sextam (respectu bassi). Sic enim semper intellectum velim. Imo nihil est aliud nisi correctio sui in sextam. Usus vide sis in tabulis. Huius exempla videbis etiam in præcedente capite num. 28.

A R T I F I C I V M.

17

1 2 vel 3 4 5

6 7 8 9 10 11

1. Per septimam sic est tutissimum. proximus modus est resolutio in sextam, quæ resolutio in omnibus sequentibus fieri posset, nisi consensui musicorum placuisse tamena falsitas, proxime sperans meliora. Tamen & sexta sola locum habebit in tristibus, seueris, &c. Et hic quidem fa in alto, & mi in discanto sonant propter fundamentum. 2. rarius, propter secundam vel medium bassi, non facile geminandam. Proximus modus usitatus est. 3. bonum. 4. itidem. 5. rarum nec tamen re-

men reprehendi potest. 6. idem. 7. bonum. 8. bonum. 9. valde ratum. 10. suave & graue. 11. melius. quia in alto nota secunda quintam implet. 12. bonum. 13. melius propter quintam quæ in alto est super secunda fundamenti. 14. constat aberrantibus sexta, septima, quarta in tertiam correcta, ideoque mirabilius. 15. saepissime. 16. septimæ frequentatae iucundo errore fricant aures, quæ in alto posita sunt, omitti possent: sed implere volenti addita sunt. 17. iucundum propter conflictum septimarum, nonarum, sextarum, &c. Hæc omnia possent etiam simplius componi: sed libet & licet subinde superbire. Eadem possunt etiam ad ligaturas referri. Denique hæc omnia & alia similia concisius & dimidiatis temporibus efferre licet: nisi quod ob celeritatem suam citius auribus eripiuntur: verum mensura paullo productior compensabit. Iam quod attinet ad septimam in ipso decursu cantionis positam, ea vero cum commode cantari nequeat, hac tamen ætate non est adeo rara apud proceres Musicos. Huius exemplum hoc habe ex Priolo: ut ratione eius componendæ videoas.

Vides in tenore & basi septimas. Porro tenor & basius offendunt in secundo discanto: sed superioris habita ratio fuit, quasi ille sine syncope positus sit in d. c. **S** per thesin, nam is illuc per arsin canitur.

D

CAPVT

CAPVT XIII.

DE NOTIS ABERRANTIBVS.

IN motionibus seu decursibus continuis siue sursum siue deorsum, in fugis, & in contrapuncto usitatissimæ sunt notæ aberrantes. Sunt eæ, quæ sequuntur thesin & arsin. Nam quæ in thesin & arsin cadunt, velut legitimæ sunt componendæ. Tamen haud raro videbis, notæ post arsin haberi rationem: imò inter tres nigras primæ & tertiac, media in arsin veniente, ut in proxime superiori exemplo videbis, & in hoc

Continentur semiminimis & fusis, aliquando & semibreuibus, in quibus (semibreuibus) consonare tantum debet thesis & non arsis, ut videre est cap. præcedente, num. 14. Ultimæ tamen habenda est ratio, vel etiam primæ aut secundæ aberrantis. Nam aliquando cum alia voce per quintam simul adscendit vel descendit ultima: tum tantummodo illam aberrantem dele, & exieris è vitio.

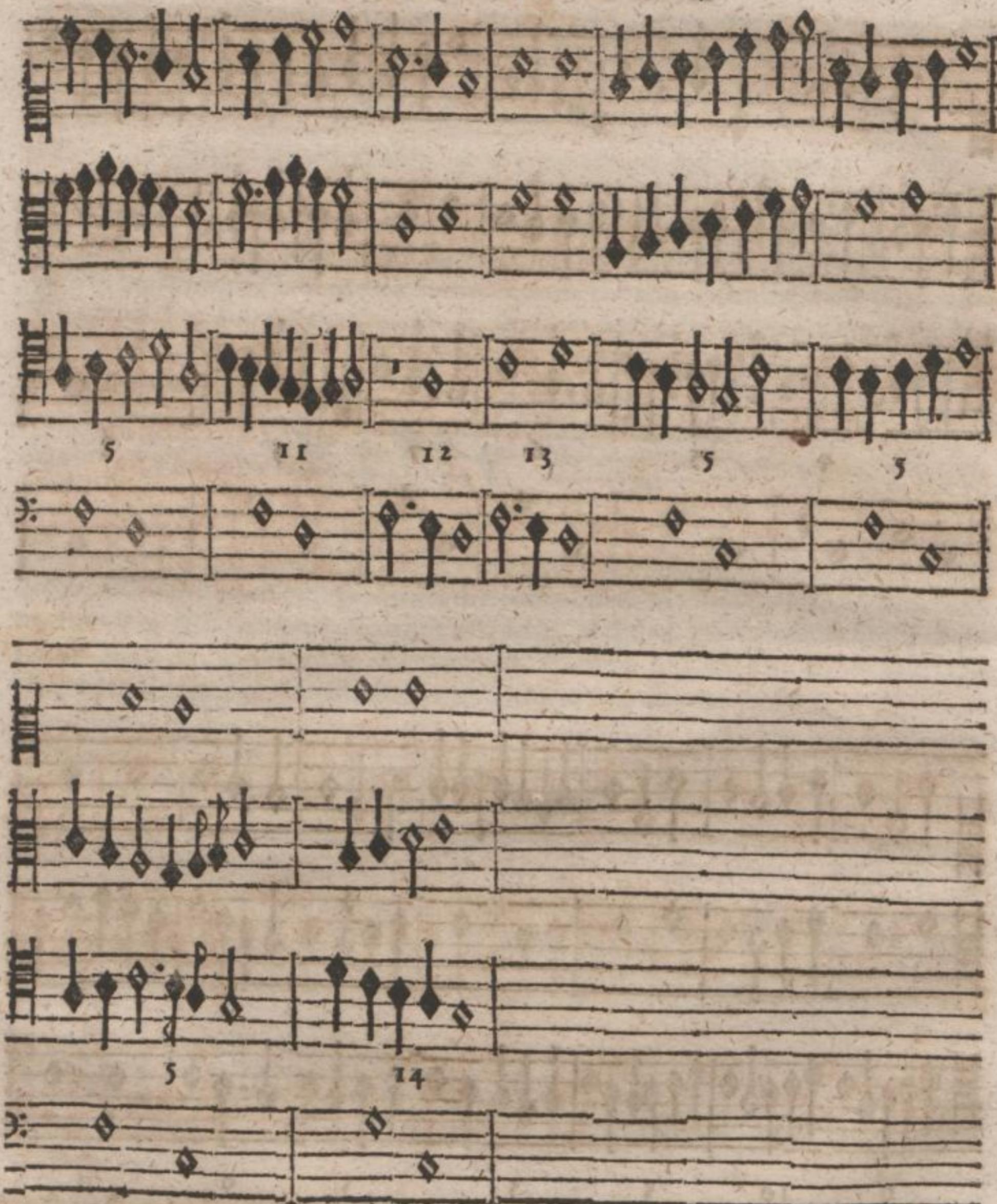
ARTIFICIUM.

21

4 5 6 7 5 8

9 10 5 5 5 9 9

D 2

A R T I F I C I V M.

23

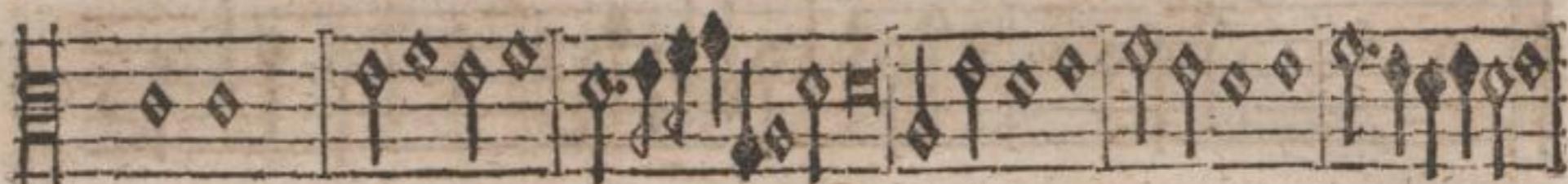
14 15 15 *idem cum omnibus
notis compositum.*

16 16 17

D 3

24

PRIOR PARS

1. Fere in contrapuncto adhibentur: seruiuntetiam alias & octo vocibus, vt consulatur simplicitati, & cantus vocibus inter se permutatis variatisque sit iucundior. 2. bassi notæ hoc modo constitutæ non facile omnes componi debent aut possunt: alioquin enim sit ridicule saliens & difficilis, imo & inutilis compositio. Intuendæ sunt hic thesis & artis. 3. ne in vitium quintarum simul descendentium incidas cauebis, si super bassi octaua tertiam posueris. nam si octauam supra tertiam posueris, vitium committes. 4. & hic supra tertiam pones quintam (respectu bassi) nam si quintam infratertiam ponas, vitium erit. 5. pro contrapuncto. In quinto systemate, in alto & tenore nigræ post arsin habetur ratio. 6. male, nam bassus & discantus inferne adscendunt in octauam, quod & inuenustum est, & Musicis præceptis vetitum. Atqui hodie libere peccatur hoc peccatum, ignorantia an peruersa licentia? In paucis vocibus est dysphonia: in multis concedi poterit vt minus notabile. Si bassi g superius deprimas in G inferius, rectum erit. 7. licet: sed ne sit frequens. 8. quatuor notæ discanti sunt resolutæ ex ynica nota in a. 9. raro. 10. expositum vitio quintarum, nisi posueris ordine qui est ibi. 11. pro contrapuncto. 12. elegans. 13. extabula naturali 14. rarius, aut certe in multis vocibus. 15. antiquis usitatum. vides enim discantum ab a statim in g deflectere, basso in f interim stante. Est aberratio voluntaria canentium negligente flexu, aut notas in decursu inserentium superuacaneas: in quibus aliquando prior, aliquando posterior habetur pro legitima. Prior vt hoc ipso loco, & num. 9. secundi systematis num. 21. & 22. Posterior num. 15. posterioris systematis, num. 16. 17. 19. 18. sic tribus vocibus, quarta vox discanti vix addi solet, cum nihil habeat leporis. 20. habet le-

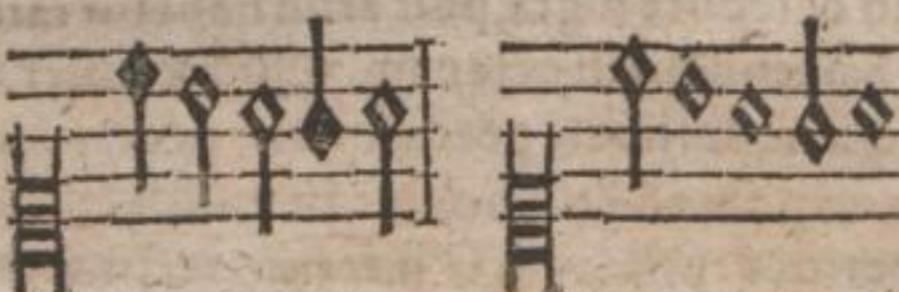
bet leporem propter imitationem in tenore. altus est implementum. porro notæ nigræ in discanto, tenore, basso nihil valent, nisi quod ad descendendum iuvant. 21. hæc clausula his duobus modis commodius componitur. 22. infra quintam ponatur tertia. nam si supra, duæ quintæ simul descendedent. 23. ita poterit componi, si bassus diu consistit. 24. circuitus, ein Eeyren. 25. clausula hæc ordinarie aliter componitur, ut supra cap. XI. num. 25. sed in gratiam libenter saltantium etiam hi modi non sunt insulsi. 26. sic semper, cum istis flexibus. 27. hic videndum ut octauæ vocum extremarum concludant medias sursum meantes, alioquin erunt quintæ vitiosæ. 28. sic ordinarie. in proximo systemate iterum obseruandum quod proxime ante num. 27. dictum est. Tertium systema, non malum: ubi in discanto nota in f omitti potest, ne imperitus cantore am canat per dies in. 29. & 30. sic compones, nec aliter.

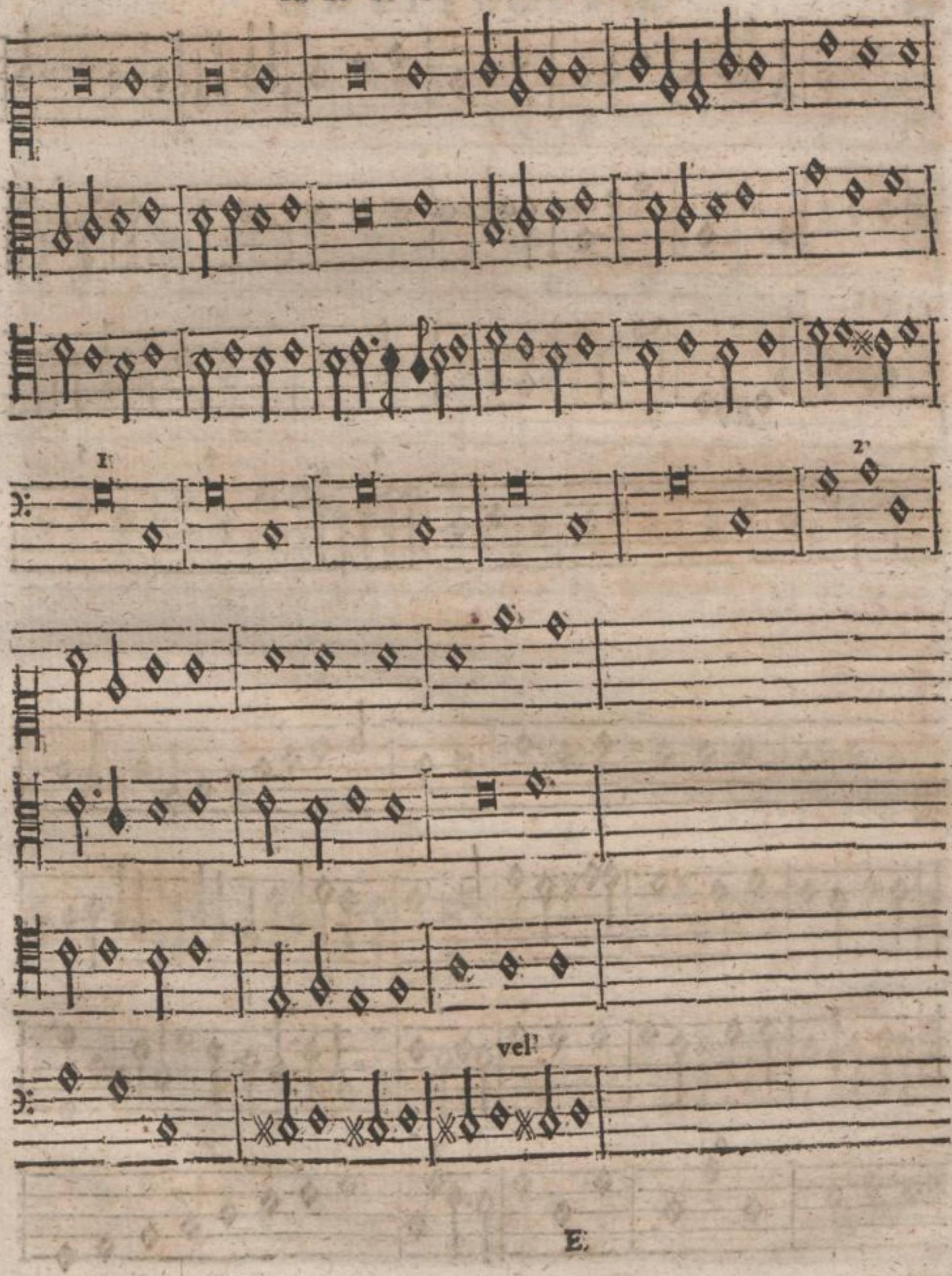
C A P V T X I V .

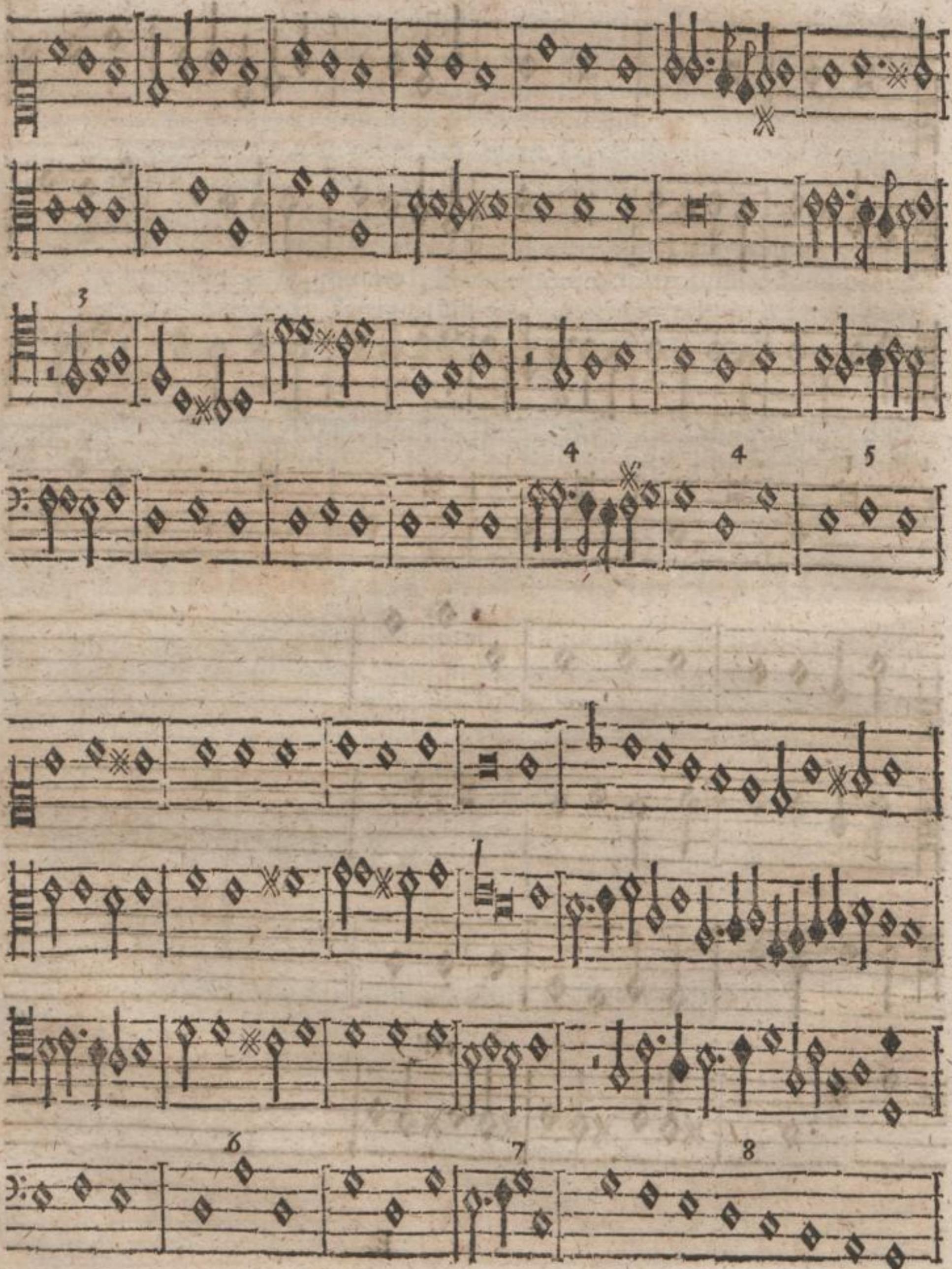
D E L I G A T V R A S E V S Y N C O P A T I O N E .

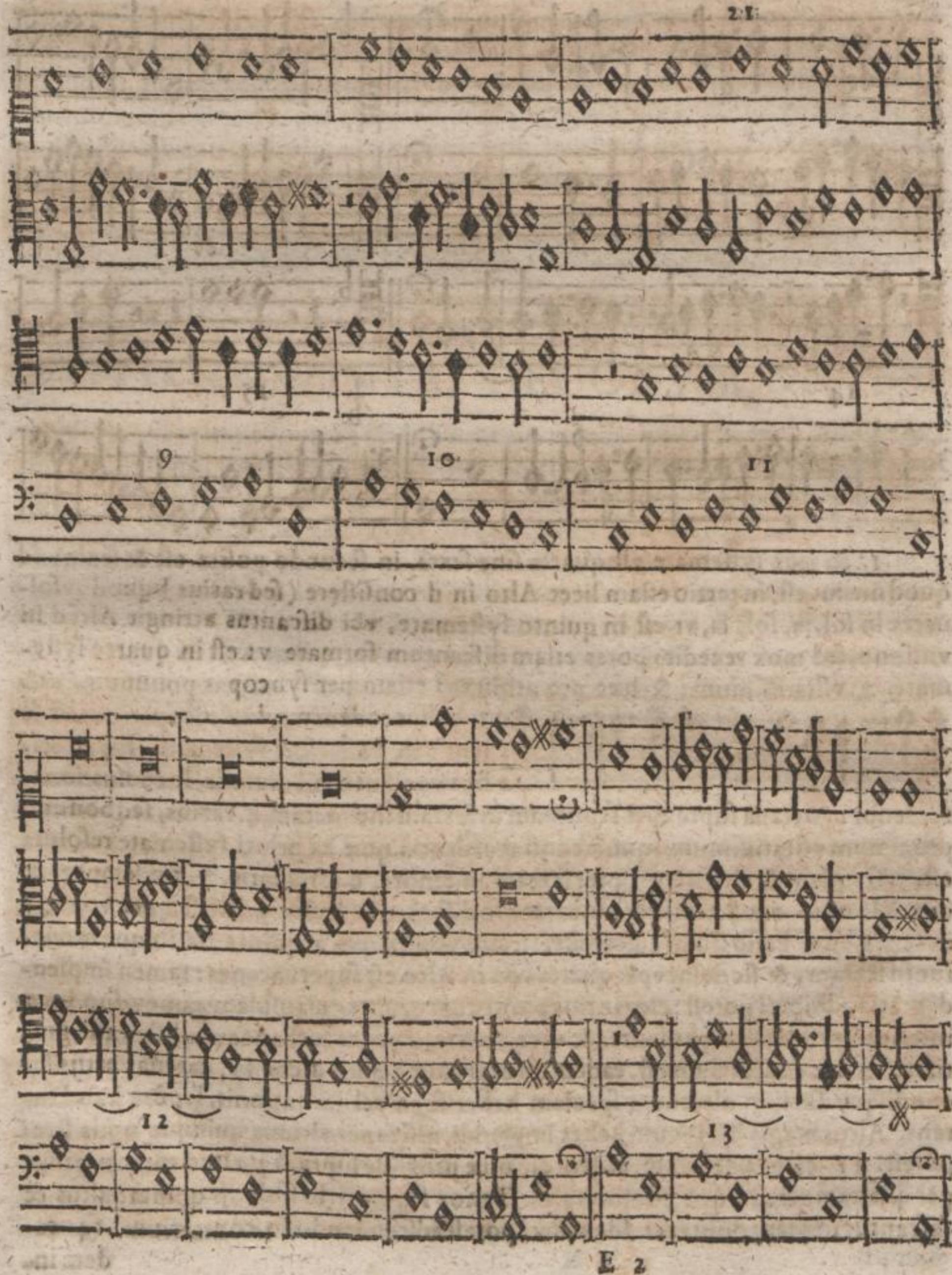
Ligatura quæ & commissura est, quando dissonantia vel deterior consonantia corrigitur in meliorem. Hoc sit quando secunda & quarta in suam tertiam, nona in decimam, septima in sextam, sexta in quintam remigrat. De septima cap. 12. Syncopatio est cum maiores notulæ inclusæ minoribus contra tactum incedunt: idem est ligatura: v.

Hæc ratio artificiosum & gratum & suanem reddit cantum.

1. In hoc systemate est quarta sine sexta. in secundo posita est & sexta, id quod melius est, in tertio etiam licet Alto in d consistere (sed rarius) quod resolueres in sol, fa, sol, la, vt est in quinto systemate, ubi discantus attingit Altis in unisono, sed mox recedit: potes etiam discantum formare vt est in quarto systemate. 2. usitatissimum: & haec pro arbitratu etiam per syncopas ponuntur, vt
 3. bassus eodem modo syncopari potest &
 vel tenor in posteriori systemate, superioribus vocibus nihil mutatis. Iucundius sonaret tenor in octava supra, per septimam in sextam inclinatam. 4. rarius, sed bonum.
 proximum usitatissimum, quod constat cadentia, quae ex priori systemate resoluta est. 5. frequens & elegans propter sextam in tenore. 6. ordinarie. 7. sic semper: & cap. XI. num. 24. 8. tertiaræ frequentatae in discanto & basso. 9. hic semper una vox in tertia cum basso simul adscendit: tertia vox incipit a quinta statimque mouetur in sextam, & sic deinceps. quarta vox in Alto est superuacanea: tamen implendi gratia adhiberi potest: elegantius omittitur: propter clausulam tamen suo loco inseritur, priori parte pausante, & vero confertæ voces turbant aut obscurant gratiam. 10. hic contrarium est. eadem quæ proxime ante dico. 11. catena tertij se-
 cundisque sursum alternata speciem habet fugæ vel imitationis, lepore haud ca-
 tens. Altus magis hic locum habet implendi, nisi super ultimis quinque notis strui potest. 12. catena deorsum. eadem dic quæ proxime supra. 13. aliud catenæ genus per quartam tertiamque commutatas. Tenor sequitur bassum in quinta: altus & discantus implant duntaxat, Idem fieri potest adscendendo in contrarium. 14. ea-
 dem in-

dem interiectis fusis concisa, discanto prope superuacaneo. 15. sextæ quoque possunt simul adscendere & descendere, incipiendo tamen a perfecta, & in eamdem desinendo. Infra sextam ponenda est tertia basso commeans. Si enim supra sextam poneretur, esset decursus per quintas vitiosus. Quarta vox addi non potest, nisi in fine seu duabus extremis plus minus mensuris, implendi gratia. Hoc modo non frequenter vtendum, nisi textus seueritas, &c. requirat.

CAPVT XV.

ORNAMENTA, DECORVM, &c.

EAvix doceri posse credo: sed ab ingenio cuiusque peti debere. Audiendis, cantandis, inspiciendisque varijs auctoribus, maxime qui excellentes audiunt, formare possis ingenium, geniumque Musicum. Nam quod natura non dedit, ars nunquam dabit. Si quis tamen scire expetat, quid maxime cantum ornare videatur, sic habeat. Primum omnium necessarium est despicer, quo tono cantum formare velis, nam alioqui cantus nutabit & natabit, auresque relinquet incertas. Hæc primum. Iam ornatur cantus à sextis, à septimis correctis, à die si siue in basso siue in superioribus vocibus, a bono basso seu fundamento iuncto cantatu: a permutatione, cum dimidia pars vnius vocis in aliam migrat, & vicissim huius dimidium in illius locum, quod plus venustatis quam artis habet: valetque ad cantum velex tollendum, si depresso est, aut deprimendum, si altior: a variatione, cum super vna bassi clausula sæpius repetenda voce varie struuntur, non uno aut primo duntaxat modo: & hoc artis est: a syncope seu concisione: a paritate vocum, hoc est, vt fa & fa, mi & mi vel diesis respondeant, vt si in superiore voce posita sit nota in fa, in inferiore voce octaua proxima ne sit mi sed fa. Nam mi audire & mox, in eodem loco (in octaua inquam, vel in quinta etiam, quartaue) fa, inimicum est auribus, sicut & fa ante mi. Hæc hodie fere negliguntur: & sæpe etiam nec obseruari possunt, nec debent. Ornatur quoque cantus misericice imitationibus & fugis non tamen obruendis multitudine vocum, vt eluceant & percipiantur, nam si alijs vocibus consonantiae causa impleas, obscurabis. Canat ergo iam vñus, iam duo, tertius accedat: plenus chorus instrepar: committantur voces inter se, bassus cum discanto, hic cum tenore, aliæque cum alijs voces. Iam tardius incedat, iam velocius incitetur cantus: aut vñus tardioribus notis canat, alter celerioribus intercurrat. Sunt qui prius forment designationem bassi, quem vnicum pro arbitratu singunt cum suis pausis & in alias voces excursibus. Bene quidem hi, vt securi inuentionis reliqua tantummodo superstruant: verum eripiunt

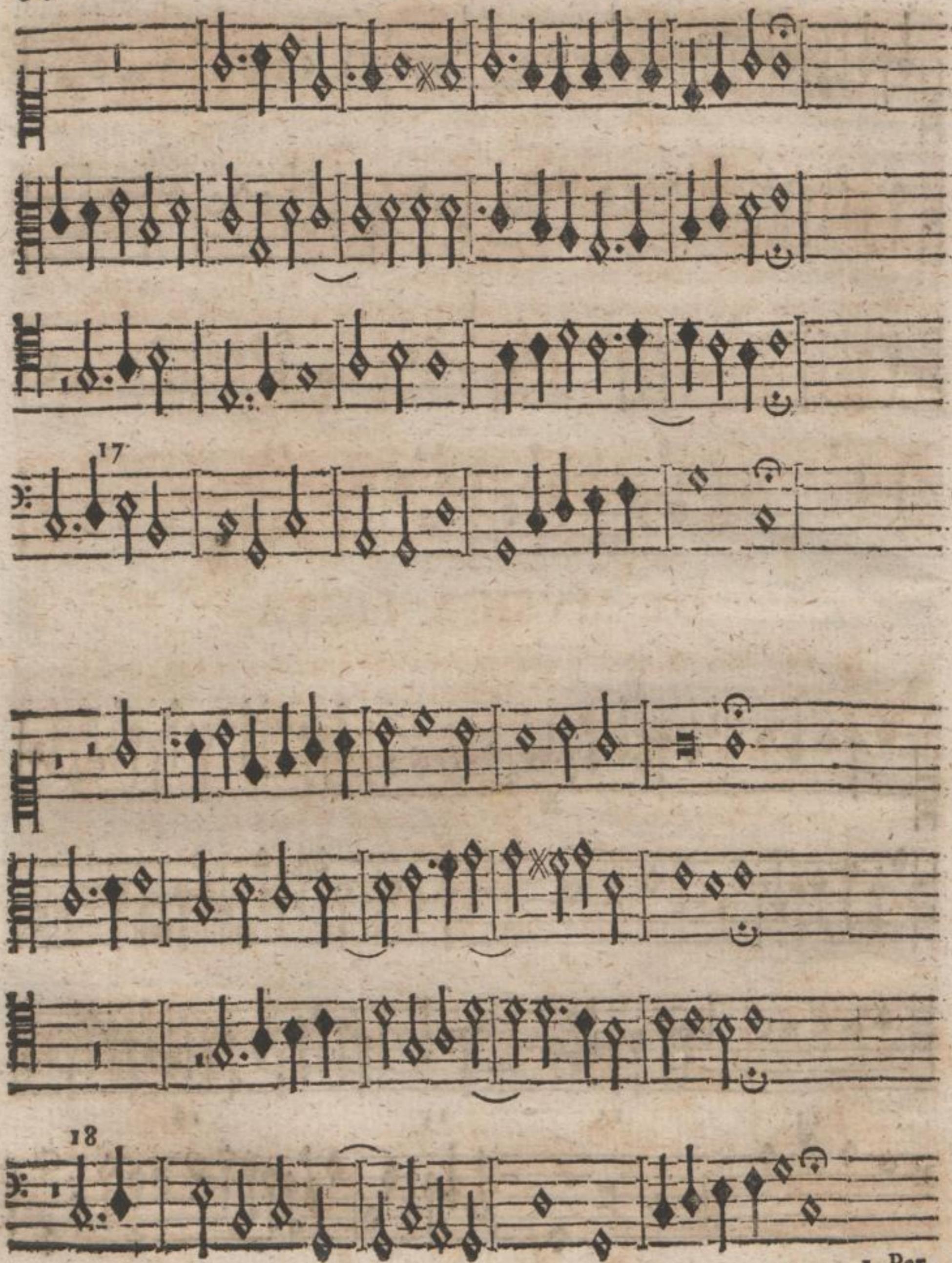
cripiunt sibi mutandi licentiam. Alij non semper occupantur in formando basso (id quod tamen frequentissimum & consuetum est) sed discentum v. g. venuste currentem aut meantem fingunt, quippe qui facilis audiat; eique primum ceteras voces substernunt: & hoc maioris est artis. Maximum ornamentum est verbis eorumq; affectibus accommodare modulos: quo in genere non paucos peccare video, qui in rebus tristibus aut seueris, modulos adhibent leues ac saltantes, & vice versa. Denique ornatus petendus est ab ipso cantante, qui proprie, constanter, puriter, plena non hiulca voce, subinde tremula flexaque seu vibrante coloraturis, revocamus, si norit, cantet. Nam qui nestit colorare, quæso abstineat, simplici, puroque cantu contentus, ne cholera bilemue concitet audienti. Et vero unicus cantor cantui potest suavitatem aut tædium conciliare. Adeo sunt omnia in eo posita: vt bona cantio deterior videatur negligenter & imperite cantata: mediocris (nam malis nusquam locuserit) ex bono perito que audita laudem amoremque mereatur. Ad extreum cantui suauitas circumdatur, si cantores sint beneuoli, inter se amantes, concordes, nec studijs aut voluntatibus dissidentes.

ARTIFICIVM.

33

1. Permutatio in discanto & tenore, quorum ille deprimitur, hic eleuatur.
 2. discantus & altus in se mutuo currunt. 3. communiter. 4. idem ornatius & conscius. 5. non frequentandum, maxime propter inconditum saltum tenoris in f. 6. hic etiam aberrans nota bassi composita. cetera venustatem ex decursibus habent. 7. simile. 8. bonum, sed hanc positura. nam si octauam ponas infra quintam, simul descendat quintæ: idem est si tertiam imponas quintæ. 9. secunda nota bassi descendens in quartam, seu ascendens in quintam, tertiam habebit minorem. 10. eodem modo. 11. in basso quarta falsa seu imperfecta non inuisitate, nec inueniste. 12. quia tertia bassi fa habet, debet itidem prima alti nota fa habere, non mi, ne dissonet. 13. itidem a fa incipit discantus propter tertiam notam bassi fa. 14. per syncopæ fractæ notæ in tenore pro 15. idem quod num. 13. 16. imitatio imitationis seu fugæ, quæ sensu 18. eadem explicatius.

CAPVT XVI.

DE MVSICA FICTA.

Musica ficta est, cum in quacunque clave quæcumque vox consonantiae causa ponitur. Hæ coniunctæ seu adjunctæ vocantur, eo quod præter naturam canticis vel euphoniarum, vel perficiendorum modorum causa adduntur. Est autem coniuncta (vox) canere vocem in clave in qua ea non est: vel, est, toni in semitonium, aut semitonij in tonum repentina mutatione. Harum coniunctarum duo sunt signa, b rotundum & F quadratum: prius in locis duralibus, posterius in b molibus coniunctam facit. Possunt in omnibus vocibus fieri coniunctæ, in a, & e, & F mi cum b molli: in b, c, d, f, g, cum F duro. Saltus harum sunt de b ad b. hodie tamen sape de b molli ad durum præsertim in quartam deorsum fiunt. Vide exempla.

The page contains nine staves of music for four voices, numbered 2 through 9. Each staff begins with a vertical bar line followed by a clef, a key signature, and a time signature. The music consists of vertical stems with diamond-shaped note heads, some with crosses or dots. Measures are separated by vertical bar lines, and repeat signs with dots are placed in the middle of some measures.

Talia subinde reperias hac ætate apud bonos autores, nec frequentanda ni-
mum, sed ubi verborum textus requirit assumenda. Posui quatuor voces, vt ea-
rum stru-

num structuram cognoscas. Primum systema in tenore frequens est. 2. est quasi in discanto canas fa mi fa: in alto re re vt re: in tenore la la la, in basso sol resol. 3. quasi in discanto canas sol fa mi fa. 4. b. in alamire tenoris hodie non nunquam usurpat. 5. illud bassi frequens. 6. quasi in discanto canas la fa fa fa: in tenore solla fa la: in basso, vt fa fa fa. rarissimum. 7. in discanto fa, mi, mi, mi, in alto sol fa mi fa, in tenore la la la solla: in basso, sol re la re. rarissimum. 8. vides in tenore quartam fictam. usurpat hodie. simplicius usitatusque fecisses fa, vt, re, mi, vel fa sol fa sol, & discantum, re mi re mi. 9. in alto quarta imperfecta non infrequens.

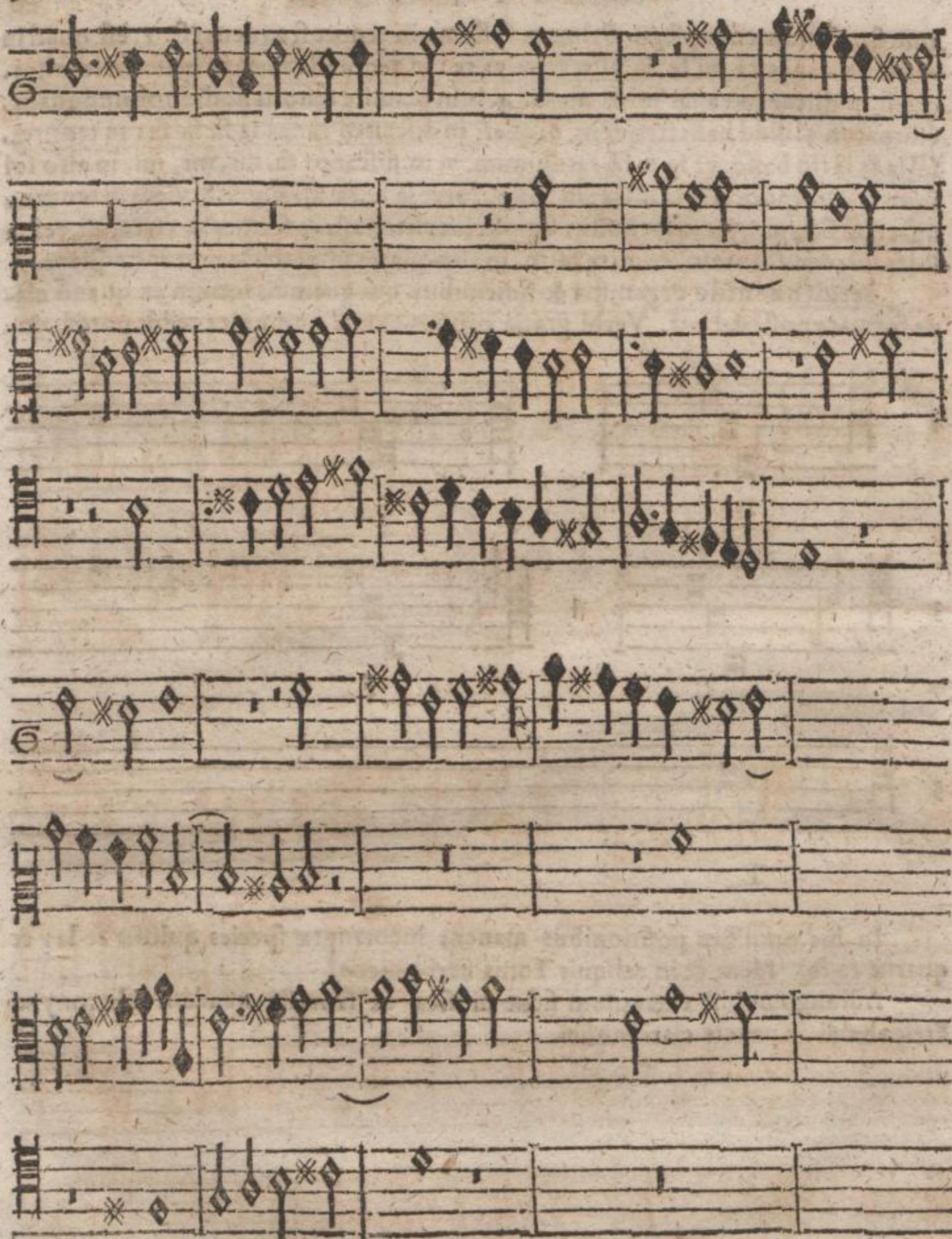
Seruit hæc fictio organistis & fidicinibus, qui quemuis tonum ex quavis clave formare posse debent. Verbi gratia primus tonus quinques reddi potest, ve-

The image shows five musical staves, each consisting of five horizontal lines.
 1. Staff D: Shows a sequence of notes starting on the second line from the bottom, followed by a note on the top line, then a note on the third line from the bottom, and finally a note on the top line again.
 2. Staff G: Shows a sequence of notes starting on the top line, followed by a note on the third line from the bottom, then a note on the top line, and finally a note on the third line from the bottom again.
 3. Staff C: Shows a sequence of notes starting on the top line, followed by a note on the second line from the bottom, then a note on the top line, and finally a note on the second line from the bottom again.
 4. Staff E: Shows a sequence of notes starting on the top line, followed by a note on the fourth line from the bottom, then a note on the top line, and finally a note on the fourth line from the bottom again.
 5. Staff F: Shows a sequence of notes starting on the top line, followed by a note on the fifth line from the bottom, then a note on the top line, and finally a note on the fifth line from the bottom again.

In his omnibus positionibus manent incorruptæ species: quintæ re la, & quartæ re sol. Idem & in reliquis Tonis fieri poterit.

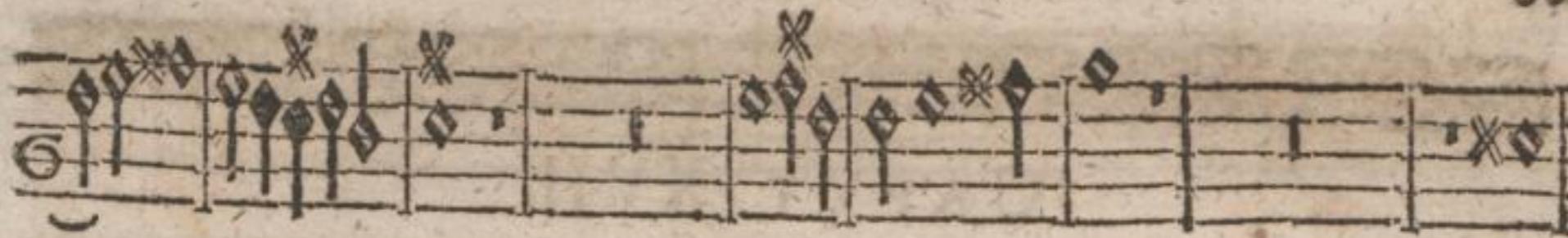
Adiungo nobile exemplum fictæ musicæ ex fantasia quadam Hieronymi Frescobaldi in paucis clari musici..

PRIOR PARS

A R T I F I C I V M

35

F

CAPVT

CAPVT XVII.

DE VITIIS.

Vi tabulam naturalem & necessitatis fuerit secutus, certus est se vitium nullum incursum. Quamprimum ad aliam notarum positionem te conuerteris, aut iam peccaueris, aut peccato proximus eris. Et vero in omnibus compositionibus videoas a bonis musurgis tabulam naturalem obseruari, & si qua mutandis sit necessitas, ad eamdem statim reuerti. Hic ridiculi magistri & infelices discipuli: quorum illi multa præcepta congerunt eorum quæ vitanda sunt: hi per longas ambages discere scrupulose coguntur. Præclarum sane docere per Negationes, nec tamen veram vnamque viam monstrare. Ut si tu multa vitiosa numismata singillatim recenseas, ac rei cienda dicas, non ideo sciām, quæ sit proba moneta. Si dixeris, taliter impressa moneta proba est: facile colligam omnes alias huic dissimiles improbandas esse. Nec audio caluam excusationem vitiorum, consuli videlicet suauitati: quasi vero cantio suauiter condi condirique nequeat nisi cum vitijs. Eodem modo dicas tu orationem elegantiorem fieri per barbarismos & soloecismos. Adde quod in vitijs nulla sit legitima varietas, quæ ad suauitatem cantus omnino requiritur. Nam duæ quintæ, &c. simul commen- tes quid obsecro suauitatis & non rusticatis habent? præsertim cum talia facile vitari queant, & ex recto veroque maior & vera suauitas comparetur quam ex vicio oscitantiaque. Sic scribere, abuti est arte præstantissima: quam si præceptis contineri non putant, vehementer errant. Nonnulli infamant quoque Musicen, cum interrupta, fracta, volitantia, leuia, ridicula, sine iudicio scribunt, artem, si dijs placeat, ostentantes: quorum muscæ, vt loquimur, inter pocula non in templis strepe- re deberent. Aliud vitium est eorum, qui tonum nullum obseruant, aut eos, inter quos nulla proportio est, imperite monstroseque coniungunt. Vidi non paucas cantiones quæ proprie duobus e tonis conflatae sunt, ita vt dimidium in secundo tono versetur, alterum delapsum in sextum eodem finiat. Alij textum non suis & opportunis locis applicant, sed cantanti relinquunt. Itaque impetum melodiarum seu clausularum respiciunt, textum deinde cogunt & torquent, inimica re cantanti: cum notas syllabis, non syllabas notis accommodare deberent. Hactenus de alijs. Iam si quod tamen scribenti vitium (quod proclive est) obrepit, sic corrigat. de- leat notam vitiosam, pausamque substituat: aut vitiosam notam alio transferat: aut si est ex aberrantibus, deleat tantum: aut secundam notam vitiosam in sextam col- locet, & mox, si res patitur, in suam quintam restituat, vt.

1. Bassus & tenor in quinta adscendunt & discantus in octaua, male. 2. discantus corrigitur per pausam, tenor per sextam. 3. corrigitur etiam permutatione tenoris & discanti. 4. male in discanto & tenore, 5. corrigitur discantus per sextam, tenor per pausam vt num. 2. 6. male, quia tenor cum discanto adscendit per quintam. 7. tolle sextam in tenore, 8. vel fac sextam in discanto quæ mox in quintam redeat. 9. male adscendunt per quintam tenor & bassus. 10. corriguntur in discanto & tenore per permutationem.

CAPVT XVIII. DE PAVSIS.

Eadhibentur, 1. respirandi gratia. 2. propter fugas. 3. propter saltus prohibitos. 4. propter difficultatem componendi in multis vocibus, vt in 6. 7. 8. &c. 5. propter textum. 6. cum venustati studetur, quæ perit pluribus vocibus onerata. 7. cum etiam in paucis vocibus nihil addi potest, vt his duabus vocibus.

CAPVT

CAPVT XIX.

DE CLAVSVLIS.

Clausulæ toni sæpius adhibendæ in vna cantione. Ut autem tædio ac simplicitati consulatur, etiam aliorum tonorum proportionatæ clausulæ recte ac necessario usurpantur. Ordinarie in quintas descendunt, aut in quartas adscendunt. Aliquando in quartas descendunt, maxime in fine cantus, vbi prior pars ita desinere solet: nam secunda pars seu posterior exire debet in clausulam toni. Exempla suppeditant Orlandus, Prænestinus, Gabrieli duo, alijs

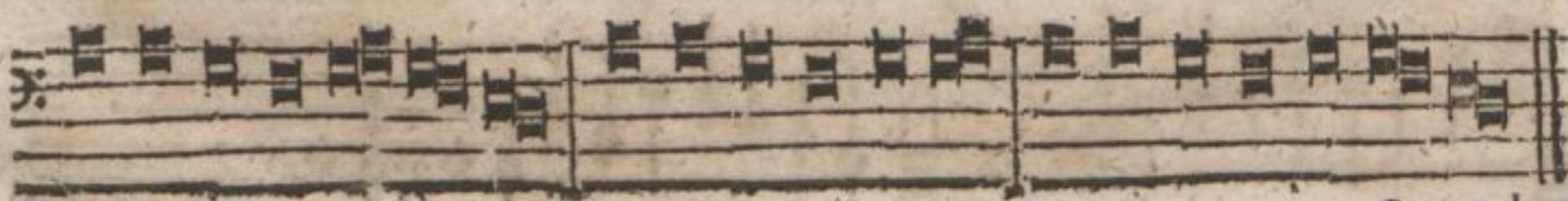
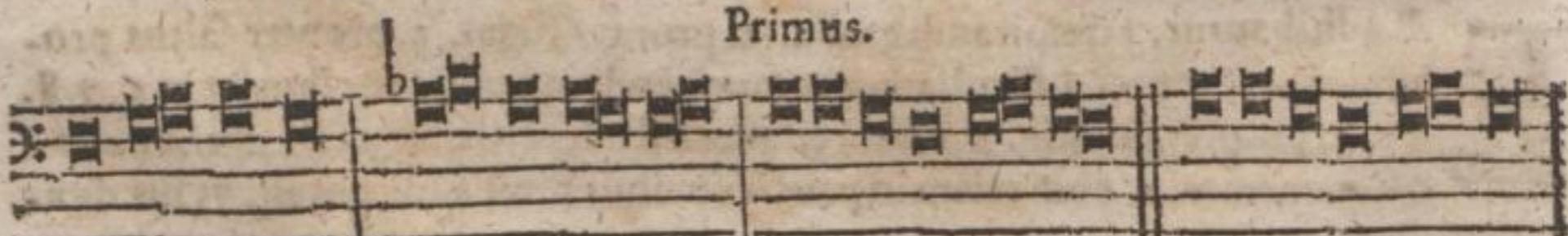
CAPVT XX.

DE TONIS.

Tonus est regula, cursum naturalem canus regularis, Principio, Medio & Fine determinans. [Priscis quatuor erant toni, re, mi, fa, sol. Duorum sunt generum: Ecclesiastici & Musici. Illi sunt octo; hi duodecim. De Ecclesiasticis sic præcipiunt. Si cantus finitur in D, & incipit ab A, est primi modi seu toni. Si desinit in D, & incipit ab F, est secundi. Si A finitur & incipit a C, est tertij. Si in E exit & incipit ab A, est quarti. Si terminatur in F & incipit a C, est quinti. Finitus in F & cœptus ab a facit sextum. Desinens in G, & incipiens a d, est septimi. Denique finitus in G & cœptus a C facit octauum. Differentiae tonorum a peritis repudiantur, ut quæ pro indoctis sint repertæ. Et vero ex earum terminationibus alij toni cognoscuntur. Hæc breuissime de chorali seu Gregoriano cantu.

TONI ECCLESIASTICI FIGVRATI.

Primus.

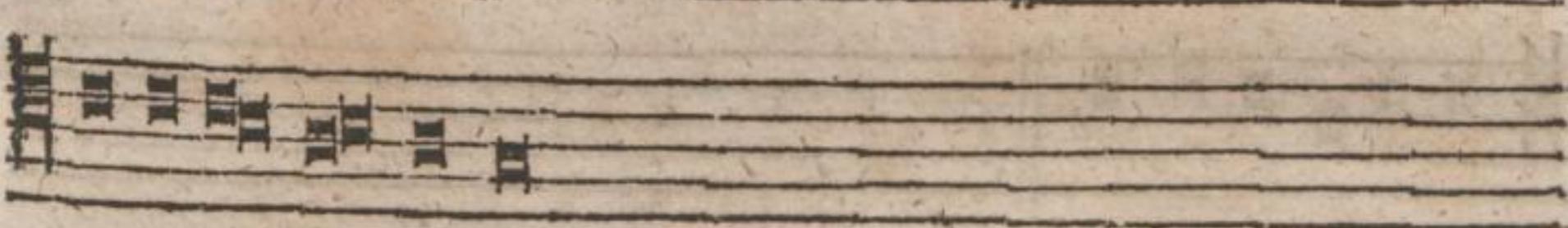

Secundus

Secundus.

Tertius.

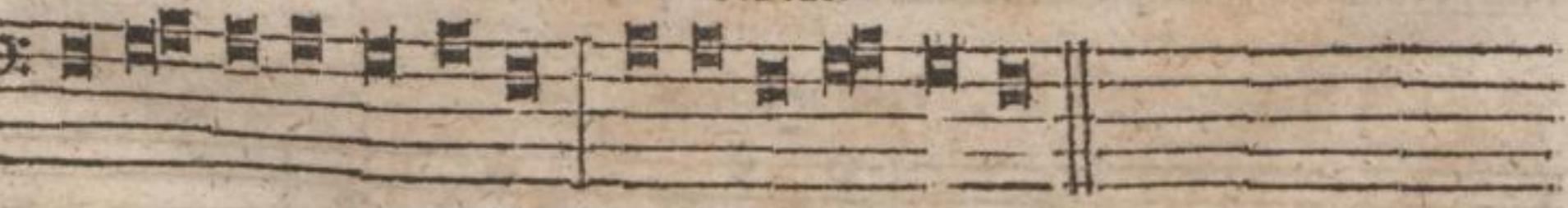
Quartus.

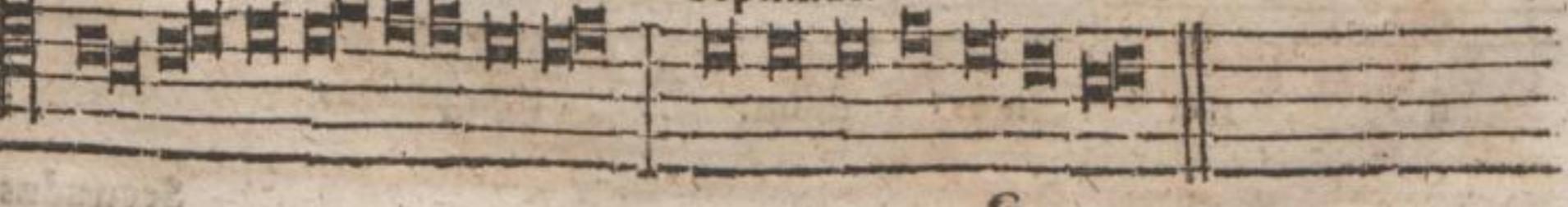
Quintus.

Sextus.

Septimus.

G

e sim-

læ re-

ut in-

fine

debet

o, alijs

dio &

m sunt

clesia-

imodi

C, est

C, est

s a d,

tono-

m ter-

cantu-

TI.

</div

Octauus.

Toni Ecclesiastici figurati.

Homnino ex fine cognoscuntur. Vnde illud vulgi, In fine videbitur cuius toni. Sed Musici saepe magis rationem ducunt toni quam clavis. Hinc tanquam diuersitas clavium etiam in eodem tono. Et vero accipiunt clavem quam putant tono proportionatam, ut videbis in exemplis. Initia tonorum ordinariè debent esse aut ab ipsa finali clave, aut ab eius quinta superiore. Medius decursus petitur ex tertia & quinta finalis notæ. Ut si cantus in d definet, in decursu possit vti f, fa vt fa, & a, la mi la, & horum octauis. Idem de ceteris tonis dicendum est. Nam præcise in eodem tono, id est, eadem clave finali hærere, rusticam facit & pauperem cantionem: quæ alijs, id est, proportionatis tonis distinguuntur varietatis gratia. In alienos tamen tonos non facile migrandum est, nisi si velis peculiarem quempiam motum animi (de qua re in secunda parte) exprimere,

Primus Tonus.

Secundus

A R T I F I C I V M.

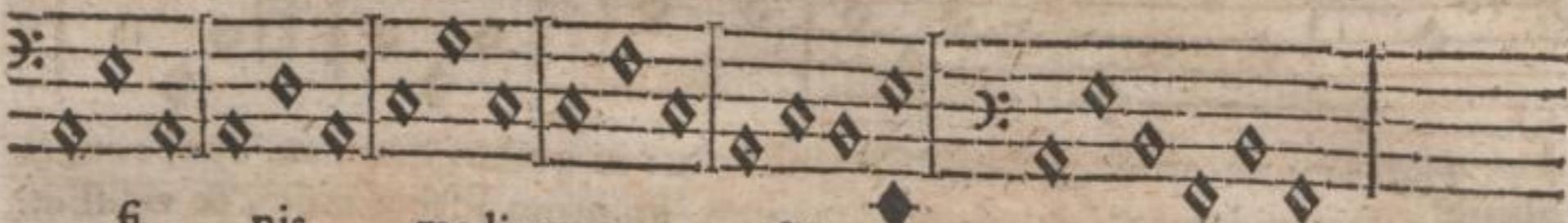
45

Secundus Tonus..

fi nis me di um transpositus,

Tertius Tonus,

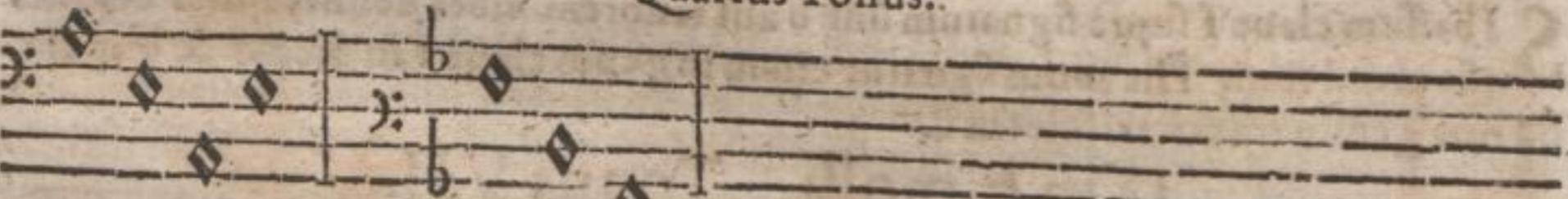

fi nis medium finis

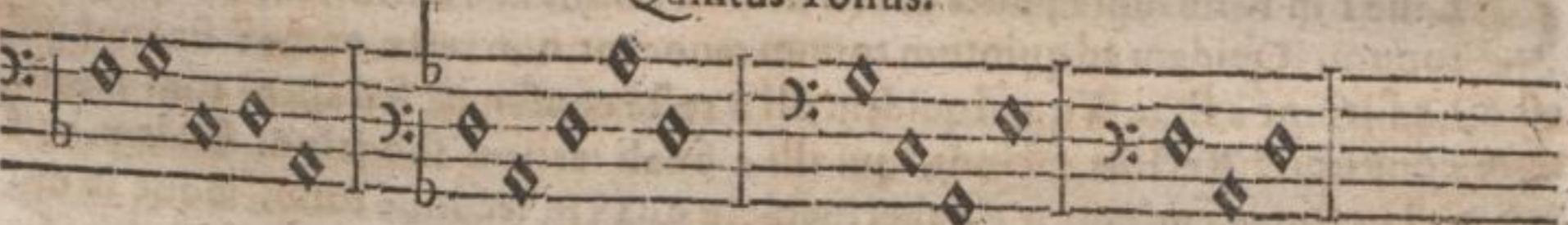
Aliter.

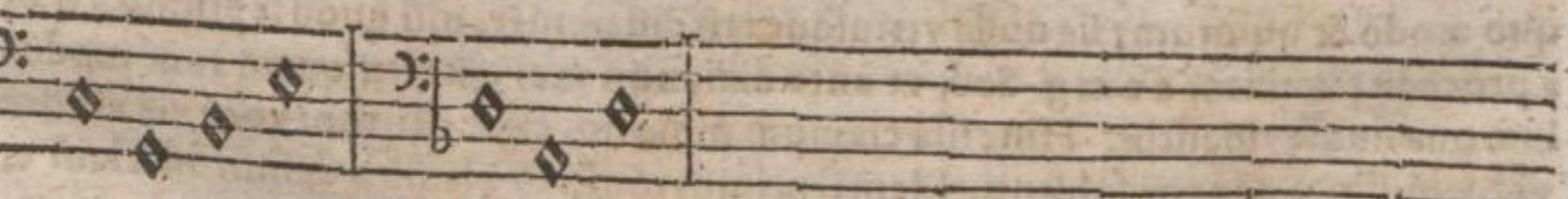
Quartus Tonus..

Quintus Tonus..

Aliter..

Sextus Tonus..

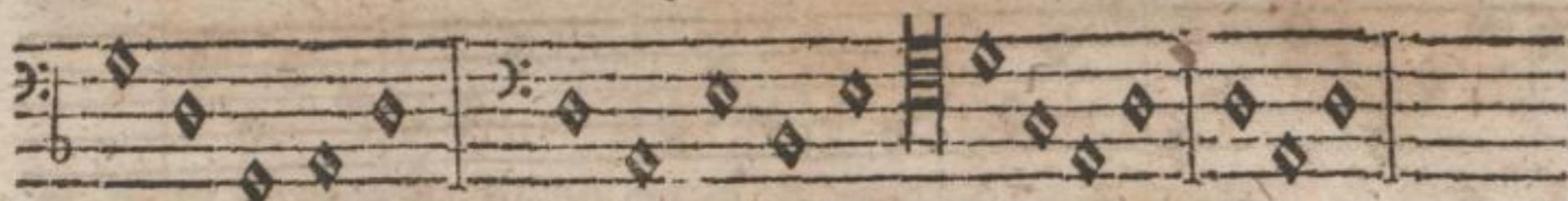
G 2

Septimus

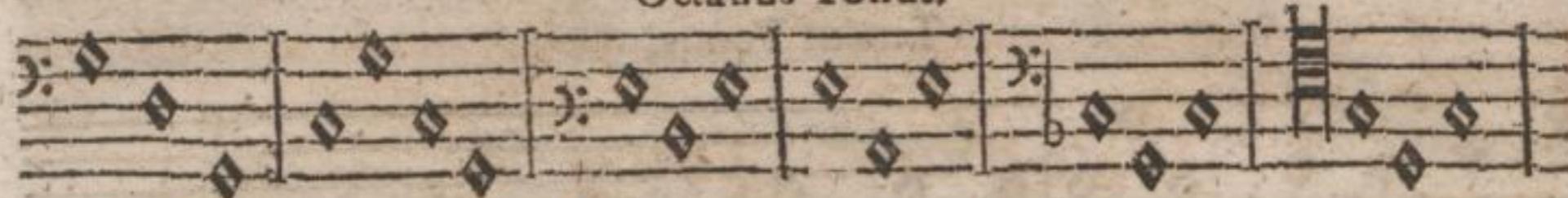
cuius
Hinc
auem
ono-
Me-
t, in-
tonis
, ru-
istin-
nisi si
ere,

ndus

Septimus Tonus.

Octauus Tonus.

Hasce mutationes apud auctores inuenias: in quibus quosdam tonos etiam ad alios referri videbis ut secundum ad tertium; quintum ad septimum, & vicissim. Quandoquidem autem omnes cantiones ex his octo tonis ordinarie formare, iudicare & metiri consueimus, vt discernere possis quæ canticum qualiter tono continetur, tametsi ex modo positis cognoscere liceat, tamen lucis maioris gratia, verbis etiam explanare conemur, & singulas claves, quarum aliqua omnis canticum necessario continetur, examinemus.

D in $\ddot{\text{E}}$ duro. Tonus I.

Si bassum clave f supra signatum sine b aut tenorem vides desinere in d cogita esse primitum. Hic tonus signatur etiam in g cum clave f in medio & b molli. Ex hoc enim transferri solet in d.

D in b molli. Tonus VII.

Claue f in basso supra posita cum b molli si cantus in d finitur, faciet septimum tonum. Quidam ad quintum tonum reuocant non recte nam ad finem (qui est a) adiiciunt adhuc d, quod quidem illi a recte consonat, sed alieni toni terminum constituit. Rectius faciunt, qui illi a finali tertiam subiiciunt finalē, vt f aut c. Hic tonus septimus a g debet incipere quasi in secundo tono, idque in decursu idem tidem repertere. Aliqui terminant hunc tonum in elami, seu la, mi, la, quo modo & quintum: si nulla vtriusque erit differentia; nisi quod septimus à d in a procedit; quintus à c in g. Sed, vt ante dixi, non tam clavem quam toni modulum quæsiuisse videntur. Hinc illa clavium mutatio, cum isti toni voce vel altiore vely demissiore cantari soleant. Idem septimus tonus in alamire desinit in clavi c. $\ddot{\text{E}}$ duri: sed translatus seu transpositus in quintam facit finem in d, vt principio dictum, aut in quartam, & terminat in elami.

E la mi. Tonus IV.

Si bassus cum f supra desinit in e, hoc est, mi, la, mi, seu la re la, efficiet quartum tonum. Alijs quintus & septimus tonus etiam in e desinit sed in la mi la; improprie

ARTIFICIVM.

proprietamen. Si quis in clave b molli vellet hunc tonum repræsentare, fingeret
in A desinentem, hoc est in la mi, incipiendo a D: sed similis fieret tono quinto.

F in duro & molli. Tonus VI.

Clave f. supra posita in cantu tam duro quam molli gignitur sextus tonus. Inuenitur etiam in clavi c, cum transponitur in quartam, hoc est, in f cum b molli. Videas etiam in B exeuntem: sed perraro, tumque transfertur in quartam. hoc est, in f sine b.

G in b molli. Tonus II.

Basso cum b & f supra constituto nascitur tonus secundus. Sæpe habet fa in b & e. Desinit etiam in a, clave f in medio posita. Si transponatur in d cum b molli, fit similis septimo.

G in $\ddot{\text{E}}$ duro. Tonus VIII.

Basso cum f sine b supra signato, desinente in g oritur tonus octauus. Desinit etiam in c in b mollari seu $\ddot{\text{E}}$ durali. Item in g cum clave c supra & clave f in medio. Sed hi transferuntur, in c clave f supra posita.

A in $\ddot{\text{E}}$ duro. Tonus III.

Clave f in basso supra posita sine b procedit tonus tertius cantu in a desidente. Finitur etiam in e, seu re fa mi la, satis improprie, nam magis quartum tonum respiceret. F clave in medio posita incipit etiam a c & in e desinit, hoc est, in sol re aut la re. Sed tum transponitur in d cum clave f molli supra: & tum fit similis quinto aut septimo tono.

A in b molli. Tonus V.

Clave f in basso supra posita cum b si cantus desinit in a, hoc est, la mi, erit quintus tonus. Verum hic sœpius in f medium cum b desinit: & aliquando sine b, qui transponi solet in c, clave f in $\ddot{\text{E}}$ duro supra posita. Aliqui in e durum aut d molle finiunt, non recte opinor, nam in e facit tonum quartum: in d, septimum.

Atque his sunt illi octo toni cantus figurati in legitimis clavibus collocati. Ceterum, ne quid desideres, non nihil quoque de medijs clavibus tradamus. Si bassus f clavem medium habet, & superiores voces constant ordinarijs & non transponendis clavibus, tum neque bassus transfertur, sed totum habet, quem in proxime ante positis descripsimus: si vero superiores quoque claves mutatae loco sunt, ista obseruabis finem etiam, ut supra, cantionis in tueberis, & iude tonum cognoscas. Desinens igitur in

G

A in

P R I O R P A R S

A in $\text{F}^{\#}$ duro

Facit secundum, tertium, septimum tonum. Transfertur in d cum b.

A in b molli.

Facit quartum tonum, quod A mutatur in translatione in e.

B molle.

Facit sextum. mutatur in f.

C in b molli.

Facit octauum. transfertur in g $\text{F}^{\#}$ duri.C in $\text{F}^{\#}$ duro.

Facit sextum, mutando in f b mollis.

D in b molli.

Facit tertium, mutatur in a.

D in $\text{F}^{\#}$ duro.

Facit secundum. transfertur in g molle.

E la mi.

Facit quintum. transfertur in A molle.

F in $\text{F}^{\#}$ duro & b molli.

Facit quintum. transfertur in c.

G in $\text{F}^{\#}$ duro.

Facit octauum. transfertur in c b mollis.

G in b molli.

Facit primum. Mutatur in d $\text{F}^{\#}$ duri.

Hactenus de tonis ecclesiasticis: Nunc etiam de tonis Musicis agamus, qui quamvis raro a Musurgis hodie usurpentur, tamen quia veram naturalemque proportionem habent, non videntur prætereundi, præsertim cum eos ab alijs obscure ambigueque tractatos esse videamus. Nam semper duos tonos consequentes faciunt in eamdem clauem desinere; unde nullum inter hunc & illum discrimen appareat, cum re vera satis magnum discrimen admittant, ut in tabula exemplisque patet. Atque hac ratione tautum essent sex toni, non duodecim. Nos autem duodecim esse confirmamus.

TONI SEV MODI MVSICI.

Colliguntur ex septem speciebus diapason. seu octauarum. Eae sunt A, $\text{F}^{\#}$ c, d, e, f, g, Harum clavium singulæ pariunt duos tonos seu modos, unum in quintam, alterum in quartam adscendentem. Sic fierent modi 14. sed cum duo sint nothi, neque cantari possint nimirum $\text{F}^{\#}$ in f & f in $\text{F}^{\#}$ his relictis remanent duodecim legitimi. Vide tabulam,

Species

Species 1.

Ex hac systematum collocatione, apparet duas ineptas mediationes, propter tritonum seu falsam quartam, ac semidiapente seu falsam quintam concurrere, vnam in secunda, alteram vero in sexta specie diapason. Ex una clave generantur duo modi coniuncti seu vicini, ut primus & secundus ex D: tertius & quartus ex E. & sic deinceps.

I 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
in D in A in E in B-flat in F in C in G in D in A in E in B-flat in C in G

Itaque progredietur Tonus seu modus

1. a D in d. re la: re sol.
2. ab A in a. re sol: re la.
3. ab E in e. mi mi: mi la.
4. a B-flat in B-flat. mi la: mi mi.
5. ab F in f. fa fa: vt fa.
6. a C in c. vt fa: fa fa.
7. a G in g. vt sol: re sol.
8. a D in d. re sol: vt sol.
9. ab A in a. re la: mi la.
10. ab E in e. mi la: re la.
11. a C in c. vt sol: vt fa.
12. a G in g. vt fa: vt sol.

Sed proponamus hosce modos separatim lucis & distinctionis gratia.

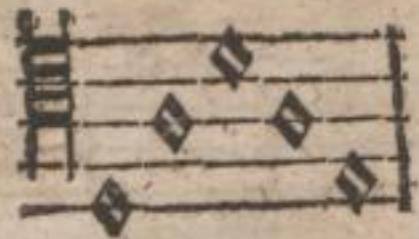
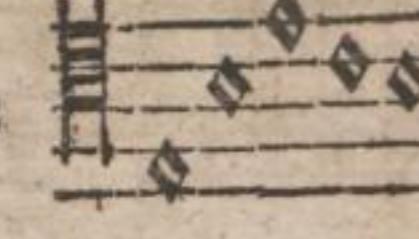
Tonus

qui
pro-
cure
es fa-
ap-
que
tem-

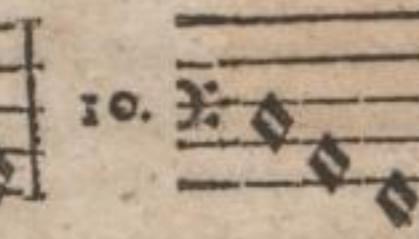
unt
odos,
li 14.
reie-
pecies

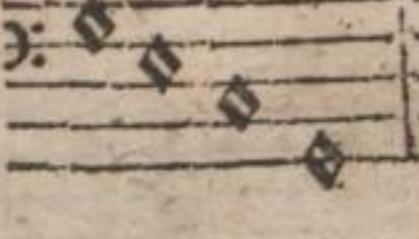
PRIOR PARS

Toni in $\text{F} \#$ duro.

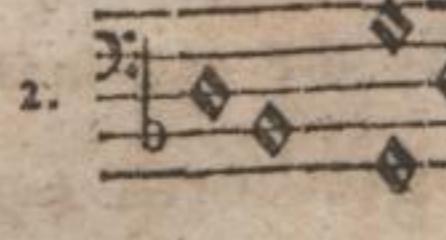
1. 2. 3.

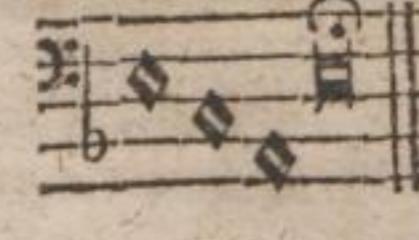
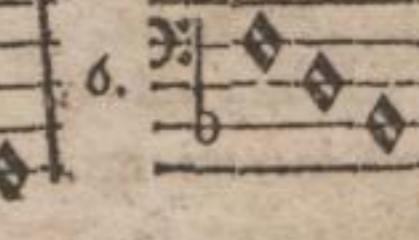
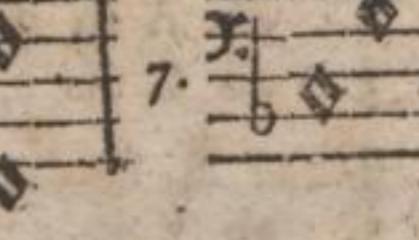
4. 5. 6. 7.

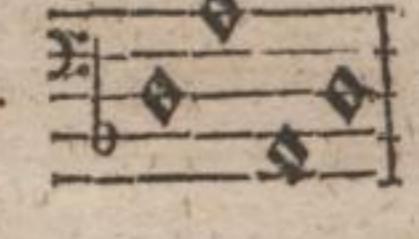
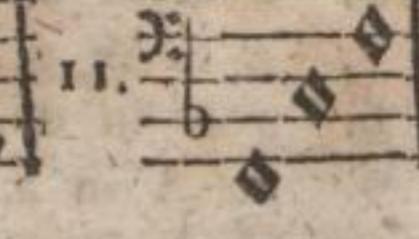
8. 9. 10.

11. 12.

Toni in b molli.

1. 2. 3.

4. 5. 6. 7.

8. 9. 10. 11.

12.

EXEM-

A R T I F I C I V M.
EXEMPLA MODORVM.

51

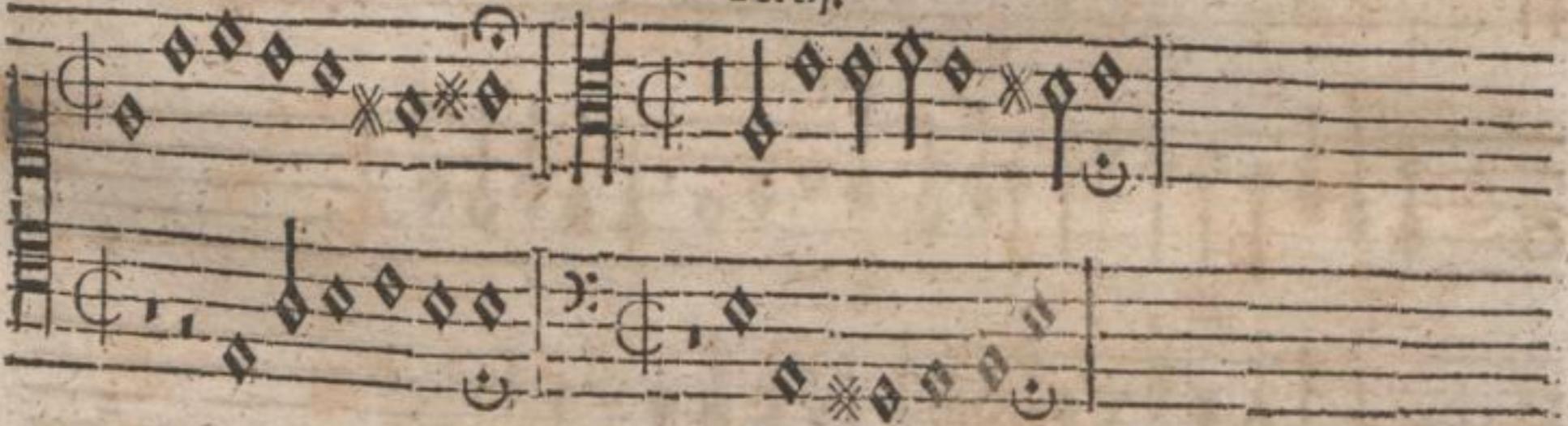
Primi.

Secundi.

Tertii.

Quartii.

Rarissimus est huius Tonis hic exitus, immo nusquam inuenias cantum sic desinenter sed in E.

H

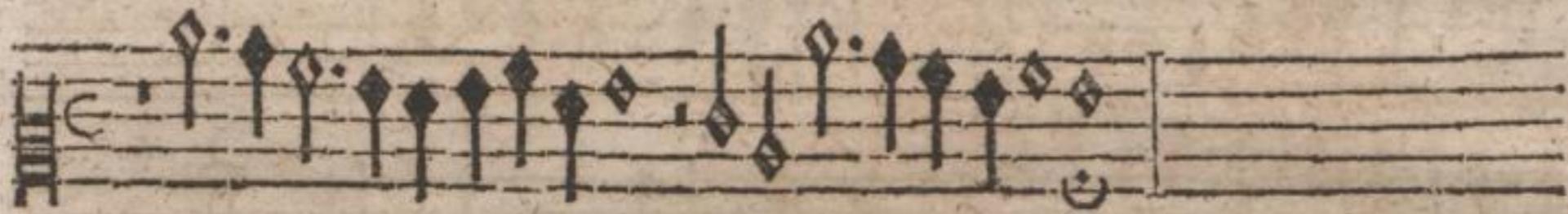
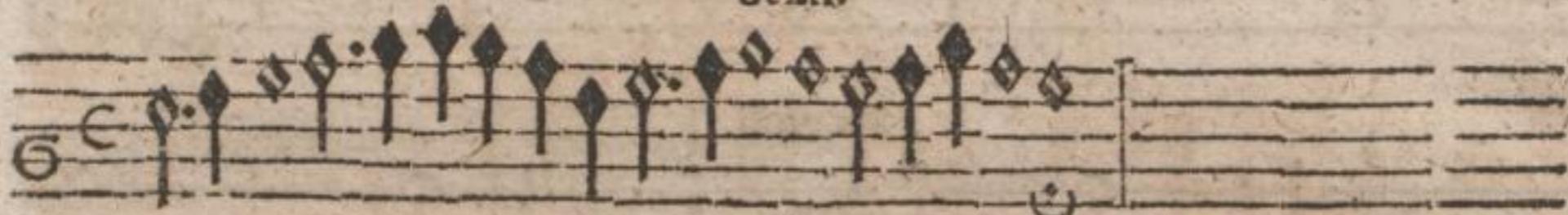
Quinti

PRIOR PARS

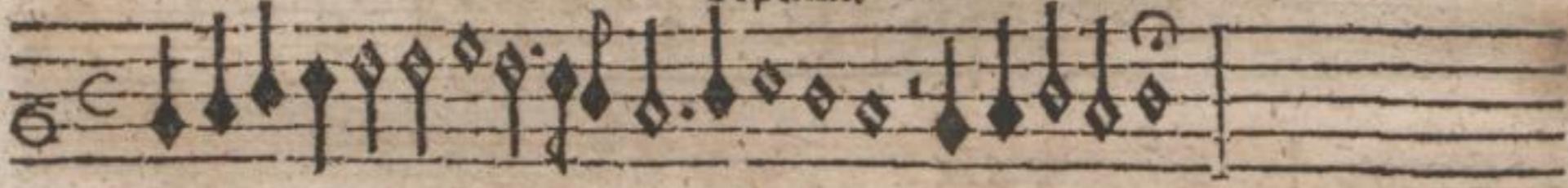
Quinti.

Sexti.

Septimi.

Octavi

Octau.

Noni.

H 2

Decimi

Decimi.

Vndecimi.

Duode-

Duodecimi.

Atque ne quid lector curiosus desideret, cum ambitus, hoc est, de clave in suam octauam, & repercuisiones seu motiones ex quinta in quartam, aut ex quarta in quintam vtcunque explicauerimus, naturam quoque eorumdem tonorum breuiter describamus. Et vero cum inter autores non satis conueniat, potiorum saltem hic ponam sententiam.

Toni a gentibus, quibus adamati sunt, nomen habent: & qui que ad certum animi motum referuntur, seu certis animi motibus accommodantur. Vno verbo sic habeto.

1. Dorius, hilaris.	2. Hypodorius, simplex,
3. Phrygius, iracundus.	4. Hypophrygius, parasitus.
5. Lydius, minax.	6. Hypolydius, querulus.
7. Mixolydius, seuerus.	8. Hypomixolydius, modestus.
9. Aeolius, iucundus.	10. Hypoæolius, flebilis.
11. Ionicus, hilaris.	12. Hypoionicus, lacrymosus.

EADEM EXPLICATIVS.

- I. Hilaris, alacris & gravis. Alijs, mæstus aliquantum.
- II. Simplex, humilis, tristis, funebris: contrarius priori.
- III. Austerus & iracundus. Martiustonus, impetuofus, religiosus, lugubris.
- IV. Blandus, humilis, ad fletum aptus. Item adulatorijs & parasitus, qui heri sui affectibus inserviat.

- V. Asper, durus, acutus, vehemens, austerus, minax & querulus, aptus ad lugubria. Alijs, iucundus, modestus, delectabilis.
- VI. Lenis, tristis, aptus imprecationibus, cum quadam animi indignatione & tremitu. Modus deuotus, flebilis, grauis.
- VII. Mixolydius seu Mysolydius, mixtus ex Mysis & Lydis. Seuerus, austerus: sed non prorsus ut tertius. Alijs latus & suavis.
- VIII. Placabilis & modestus, iucundus, delectabilis.
- IX. Suavis, iucundus, aptus graibus prijsque rebus. Huius toni est illud, Ex exitu Israel. Alijs apertus & tersus, aptus lyricis versibus.
- X. Tristis, gemebundus, flebilis & placabilis.
- XI. Iucundus, delectabilis, modestus. Aptus choreis, viuas, plenus laetitia.
- XII. Flebilis, tristis, humilis, conuenient ei querelæ, epitaphia, lamentationes, precationes, & similia.

Orti ex prioribus sunt fere tristiores, quia finiuntur in quartam deorsum, seu quintam sursum. Vnde dicuntur plagales a Graeco πλάγιος, inuersus, propter quartæ inuersiōnem: & ijs sunt pares, videlicet secundus, quartus, &c. Ceteri impares di- cuntur authenticæ veluti domini. nam adscendunt in quintam, & hinc in quartam, cum plagales ex quinta descendant in quartam a fine prioris toni: ut cum primus ex quinta definitio D, tum secundus ex D finitur in A, & sic deinceps. Hactenus de tonis.

CAPUT XXI. DE CONTRAPVNCTO.

Contrapunctum ideo dictum, quod veteres pro notis, quarum nomina nondum habebant, punctis uterentur ad canendum. Sic hodie vocatur cantus Gregorianus seu choralis, siue in basso, siue in tenore ponatur, ornatus plurim vocum inæquali & iucunda concursatione. Eius duplex est genus: illud ore prolatum, hoc notis conscriptum. Qui canunt, his regulis utuntur. Tertijs, quintis, octauis ut debent (quas ex tabula naturali petere licet) a sextis abstinent. ne alias te sextam canente quintam canat, dissonetque. Arti maiori que lepori potest indulgeri cum scribitur. Ad hoc scribendi genus facit caput 13. Præterea super integra choralis nota (quæ semibrevis vocatur musicis) non licet similem ponere: sed ea vel in eodem spatio dimidianda est, vel in diuersa spacia strangenda, puta in minimas, in semiminimas, &c. aut possunt esse semibreves, versus incipientes ab arti, instar ligaturæ. Imitationes Gregoriani cantus degere ad-

cōre adhibentur, quod artis est, proindeque difficultius: aut non habita choraliſe ratione, alia fugae ſeu imitationes intexuntur. Pausæ ne ſint multæ, nec tamē nullæ, ut respirandi ſit locus.

CAPVT XXIL DE FVGIS.

Et sic dicuntur, quod vnum incipientem proindeque fugientem inſequitur alter, tertius, &c. pari aut proportionato paſſu. Duorum ſunt generum: longæ deductæque: & breues ſeu imitationes. Longæ illæ per omnes vo-ces vagantur, ac ſæpius per quintas, quartasue repetuntur. Veteribus uſita-tæ. Excelluerunt in his Homerus Herpol, Aloysius Prænestinus, Orlandus. Et in his eximius Hieronymus Frescobaldus. Is præter alia phantasias edidit prorsus admirandas, quatuor vocum, ita ut ſuper ſubiecto, uno, duobus, tribus, quatuor-eas confecerit, iam tardius, iam concitatius, iam per contrapunctum in voces alter-natim diuifum, per triplam quoque proportionem ingeniosiſſime. Cuius exempla hic ponere ſuprefedeo, quod longaſunt, & liber iſte modum excederet: neque consultum fuit fruſta ſingillatim proponere. In motetis locum habent. Hac ætate vix uſurpantur. Breues illæ ſeu imitationes plurimum gratia habent. Instituuntur autem per uniuersum, octauas, quintas, aut quartas, prout tonus fugæ patitur. Sic operare. Finge animo clauſulam ab alijs imitandam. Eam principio pones in vo-ce qualibet: tum eo uſque exspectet altera vox imitatrix, donec opportunum videat locum, ubi ſupra vel infra incipere queat in quinta vel octaua: qua tota ſcripta, iterum quæres locum commodum pro tertia voce, itidemque totam illam ſcribes imi-tationem: & ſic de quarta voce. Nam in plures voces deducere, longum & laborio-sum, imo & moleſtum eſt. Vacuos illos locos implere licebit alijs conſonantij, imo, quod ornatius eſt, quæ ſit o loco, quo fuga vel integra, vel eius aliqua pars re-petatur. Hoc deinde hinc naſcitur, ut quod ſupra aut infra impleſti, illud ipsum implementum poſſit eſſe alterius fugæ materia, eodem, quo ſupra, modo co-continuanda, ita ut fuga fugam texat pariatque. Alind quoque in fugis ornementum eſt, contraria fugæ, hoc eſt, cum una vox uni clauſula ſubiecta, paullo post ſupra-ponitur, & ſuperior inſtra. Qualis fuga eſt in Tiburtij Maſſaini Impetum inimico-rum, &, Puer qui natus eſt, &c. In quinque, ſex, octo vocibus locum habent imi-tationes, quæ mirifice cantum condidunt, & ſimplicitati eximunt. Exempla paſſim videbis, maxime in Cafentino. Similia quoque videre licet ſupra in capite 14. num. 11, 12, 13, 14.

CAPVT

CAPVT XXII.

DVÆ REGVLÆ GENERALES.

Pro fugis & pro multis vocibus, vbi non potest (nec enim semper potest) obseruari tabula naturalis, hanc vnicam regulam obserua. Ita dispone notas (quæ quidem extra tabulas ponи debent), vt & sint cantabiles, hoc est, vt cantari possint (ne sint v. g. septimæ, falsæ quartæ, sextæ minores : quamuis & hæ hodie maxime, non raro usurpentur, &c.) & vitio quintarum, octauarum, vñisonorum simul commeantium careant. Verbi gratia, super has notas, fa, vt, fa, licebit ponere la, mi, la, autre, sol, re, & sic de ceteris. Latissime patet hæc regula. Altera regula summi & necessarij usus. Quidquid est intra octauam, est extra vitium. Intelligitur de ultima clausulæ nota, intra quas aliarum vocum adscendentes per quartam (quod licet) adscendent : supra octauam, essent duæ quintæ. Exempla habes in cap. de sextis, & Notis aberrantibus. Tamen & hic ponam lucis & veritatis gratia.

1. Si discantum poneres in tenore, concurrerent duæ quintæ. 2. Si tenorem discantiloco poneres. 3. Si discantum & tenorem permutes. 4. Si tenorem in discantum. 5. itidem. 6. Si altum in discantum. & hunc in illum. 7. Si tenorem in discantum. Si errasti, tolle sextam seu notam aberrantem, aut quintæ præpone sextam. Hæc regula millies obseruanda venit.

CAPVT

CAPVT XXIV.

DE BICINIIS ET TRICINIIS.

DVÆ voces gaudent tertij, sextis, ac septimis in sextas, secundisque in tertias correctis. Fugis & imitationibus commendantur, nam aliter factæ gratiam non habent. Clausulas quintarum descendenter, seu quartarum adscendentium refugiunt. Hæ enim sunt pro tribus & pluribus vocibus. Hæc tamen ætas ista minime obseruat. Sed eo excusari potest, quia talia bicinia canuntur ad organum, estque quasi pluribus vocibus composita sit cantio. Tricinia ea optima sunt quæ sua tertia quintaque constant sæpiissime. Sic enim cantus plurium vocum esse videbitur.. Exempla vtrorumque habet optima Orlandus.

CAPVT XXV.

DE PLVRIBVS VOCIBVS.

QVATUOR & quinque vocum cantiones sunt omnium ornatorum capacious. Varia vocum coniunctione strui possunt, omnino pro arbitratu & facultate componentis. Sex voces aptæ sunt choris, ut terni utrimque canant: vel quatuor, duabus pausatibus, & his una cum tertio quartoue succedentibus.. Porro si omnes vis (quod sæpe decet) consonare, una ex quinque, & duæ e sex vocibus utentur tabula necessitatis cap. 5. vel regula generali cap. 22. Cæteræ voces componentur ex tabula naturali. Inter multos seu omnes illos concinentes licet omnino pausas alicuius minimæ, & semiminimæ ponere (quamvis alij negent fieri debere propter breuitatem temporis. Sed ne simus tam duri nobis & hic connueamus) ut difficultates collocandi aut frangendi, notas effugere possis. Si quis tamen nolet: en tabulas pro quinque vocibus..

I.

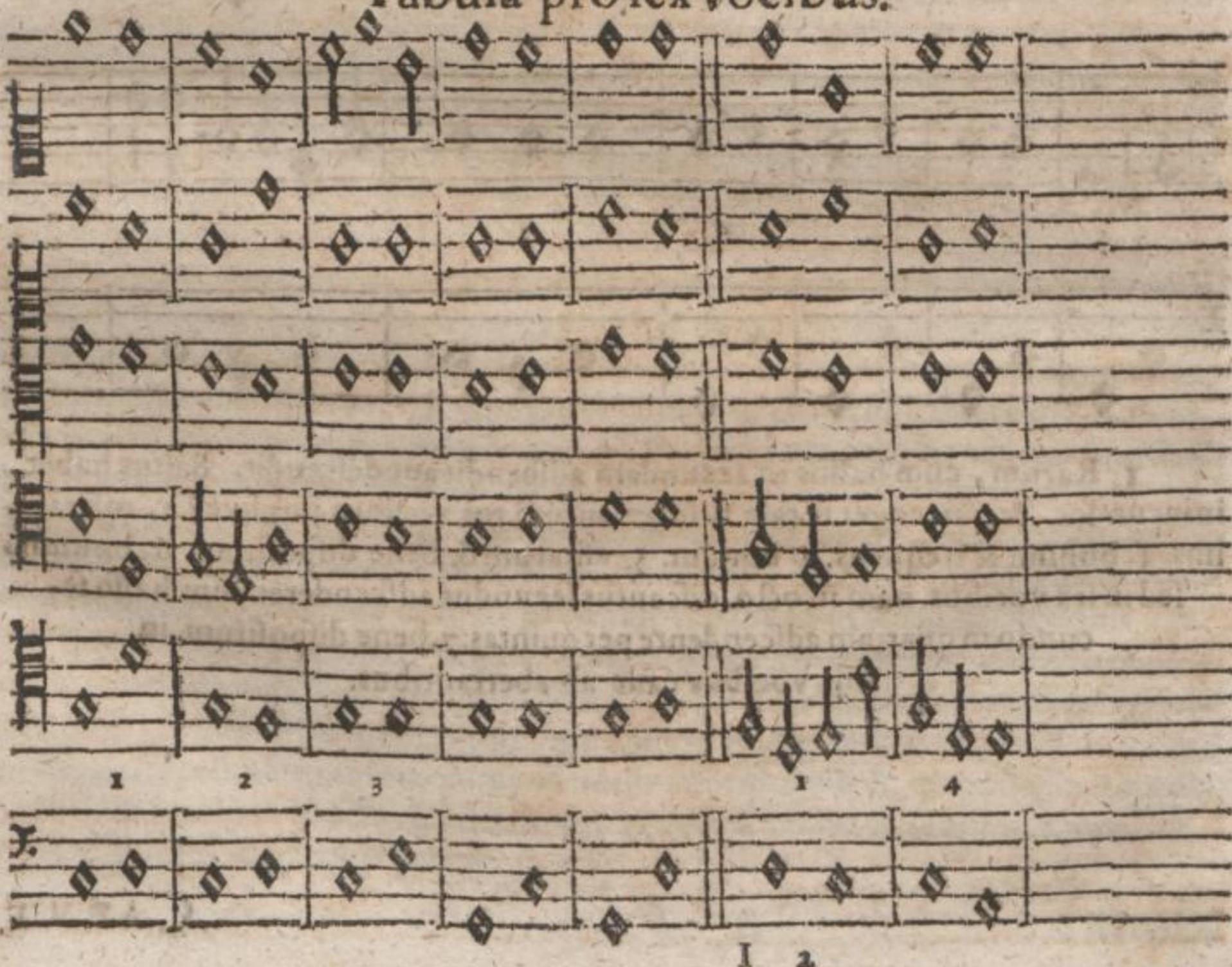
Tabula

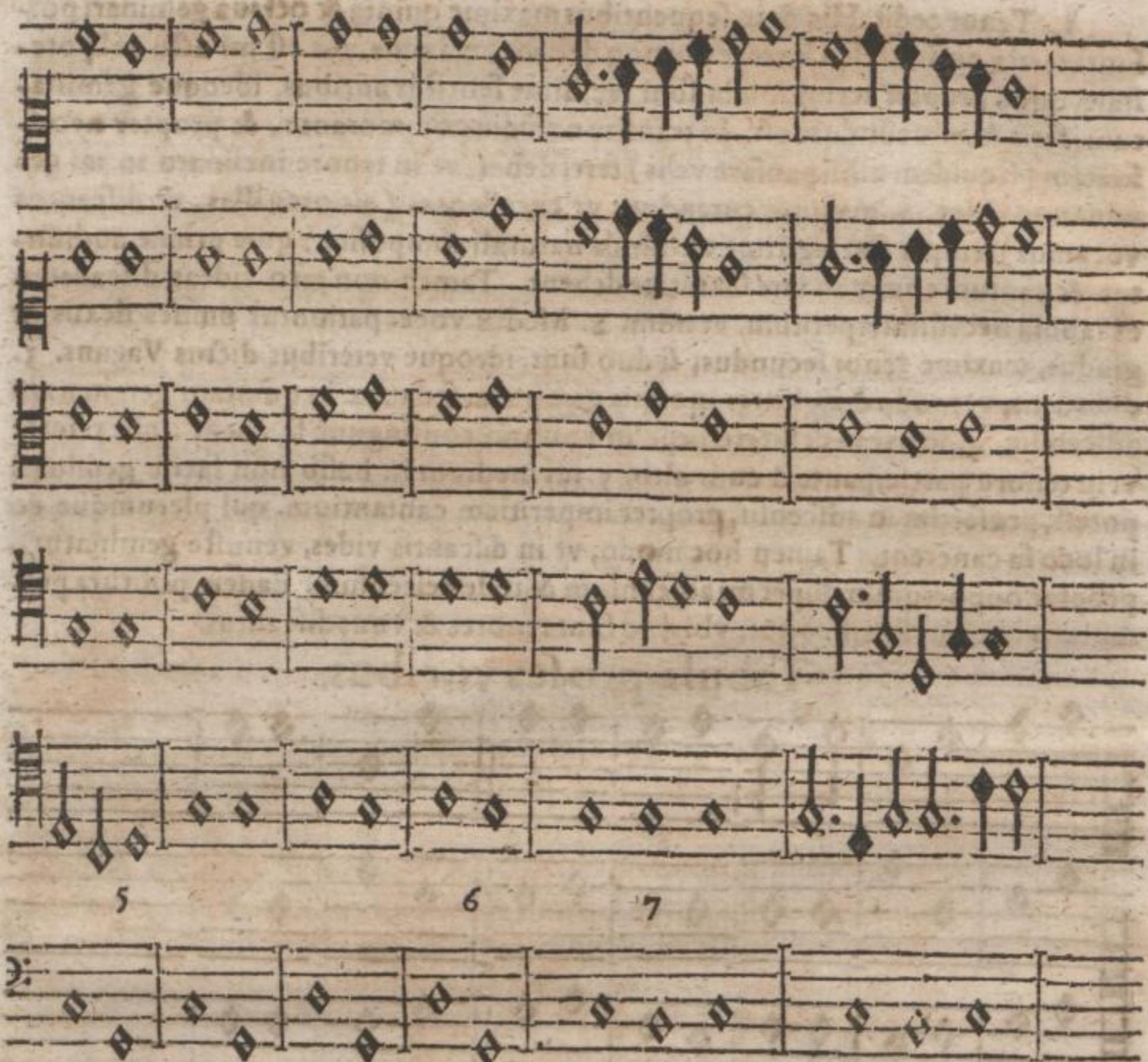
P R I O R P A R S
Tabula pro quinque vocibus.

1. Tenor cedit. Hic & in sequentibus maxime quinta & octava geminari possunt: tertiae possunt, sed haerere diu non debent, maxime ubi est mi actu vel potestate, quod propter acrimoniam soni faciliter sentitur auribus, ideoque geminatum, ferit & iniucundum est. In transitu non diu commorante, & propter necessitatem (si quidem nihil pausare velis) ferri debet, ut in tenore inclinato in mi geminatum vides. 2. maxime curandum ut excellentes (altiores illas, ut discantos vocamus) semper sint legitime ex tabula naturali compositae: quia primae audiuntur, & cantum commendare suavitatem debent. Tamen non raro videoas discantum ex tabula necessitatis petitum, ut num. 2. Mediæ voces patiuntur omnes flexus & gradus, maxime tenor secundus, si duo sunt, ideoque veteribus dictus Vagans. 3. discantus, ut modo dixi, haeret in tertia geminata, sed mox in quintam geminatam adscendit. 4. in hac necessitate sepe in unisono contingunt se voces: nec refert: ut in tenore participante cum alto. 5. mi medium in basso non facile geminari potest, praesertim in adscensu, propter imperitiam cantantium, qui plerumque eo in loco facerent. Tamen hoc modo, ut in discantis videoas, veniente geminatur, propter opportunum supermi adscensum & inde descensum. Eadem positura permanentis vocibus adhibebitur, ubi duo sunt tenores & unus discantus.

Tabula pro sex vocibus.

1. Rarum, cum bassus in secundam adscendit aut descendit. Saltus habet iniucundos. & quis coget te tale fundamentum tot vocibus implere? 2. tolerabilius. 3. bonum & frequens. 4. bonum. 5. visitatum & bene dispositum. 6. bonum, sed in sex vocibus, nam in octo, discantus secundus adscenderet cum basso secundo in quartam adscendente per quintas. 7. bene dispositum, in alijs vocibus caue ab aberrantibus.

CAPVT

CAPVT XXVI.

DE OCTO VOCIBVS.

Eæ apud vetustiores in condite sane fiebant. Hodie ña ætas ornatius scribit, atque ita disponit dispensatque bassos, vt alter sine altero chorus cantari posset. Nam chorus commodissime scribuntur octo voces: ob id faciliores, quod fugarum & imitationum tractibus fere carent, quamvis ingeniosiores etiam fugas imitationesque illigant, sed cantantem ad maiorem attentionem alligant. Varie pro ingenio ac voluntate scribentis struuntur. Ad amplificandum & producendum valet repetere quæ prior chorus cecinit: id quod concinnius fit si repetantur in quarta aut quinta, prout tonus requirit. Sub vltima mensura prioris chori posterior incipit: non raro etiam sub penultima, quod est plausibilis. Duo bassi octauis aut quintis quartisue mutuo ad se accedunt, & a se recedunt. Semper ergo conueniunt in octaua aut vnisono, uno descendente, altero scandente. Ali quando tertia distat bassus a basso, ita vt supra se sextas habeat & tertias. Quintæ ita dispensandæ sunt, ne duæ in vnum chorū conueniant, quo ad fieri potest: nam alter tunc carere debet, & habebit tanto plures octauas aut vnisonos. Eodem modo si fieri posset (potest autem a prouido & oculato) curandum est, vt quisque chorus suam tertiam, quintam, octauam habeat. In vtrouis choro semper sint aliquot legitimæ consonantiæ ex tabula naturali, adiuncta voce vagante, idque fere in tenore, vbi minus animaduertitur insolentia mutationis. Nec diu simul uterque concinet propter difficultatem compositionis & multitudinem per strepentium vocum. Vt hie generalis concentus rectius faciliusque fiat, bassi per tertias, quartas, quintas, octauas in eabunt. nam per voces continuo motu sine interuallo compone oœcto est in usitatum & difficillimum, & iniucundum propter vocum horribiles saltus & concisiones.

Perro cum lubet musurgo omnes oœcto voces consonare, obseruauit in bonis auctoribus bassum vtrumque s̄æpe simul in vnisono incedere (quasi vna sit vox) vt in exemplo Prioli (quod in altera parte cap. 6. adduco in secundæ cantionis verbis VITAM MEAM) patebit. Id quod in alijs quoque vocibus inter diuersos choros repetitis deprehendi. Immo in quodam antiquiore Tenorcum Discanto per plurimos tactus in octaua commeat: quod ego quidem imitari nolim. Satius est in vnisono vocem repeti, ad vitandam compositionis difficultatem & concisionis insuauitatem. Si hoc licet in oœcto, quid ni liceat in 12. vel tribus & pluribus choris, vt eadem simul in alio loco repetas?

Tabula pro octo vocibus.

1. Rarum & difficile compositu propter primas duas bassi notas. Et vero quis
vult se cogere ad hanc difficultatem? 2. recte. 3. non malum. Sed 4. melius. Cetera
omnia sic fere componentur.

CAPVT

CAPVT XXVII.

DE TRANSPOSITIONE.

Miror plerosque musicorum scribere solere multas cantiones in clauibus: altioribus seu medio loco linearum positis, cum sciant eas, si quidem cantari velint, in grauiorem seu inferiorem clauem transponendas esse: alioquin in priori clave omnes voces nimis acutæ forent & minime humanis vocibus idoneæ, instrumentis aptius sonandæ. Adde quod transpositæ (quod necessario fiet) grauiorem reddunt sonum, maxime discantistis, quibus voces ita graues fiunt ut altista canere posset: aut si exaltare cantum volunt, in sextam usque lineam adscendunt, ut discantus sui similitudinem naturamque habeat. Quod incommode (sextæ linea) facile vitari potest, si cantus in clave communii, hoc est, infimo loco sita formetur. Miror inquam duplarem insumi laborem & scribentis & aliter cantantis. Causæ videantur esse ostentatio artificij, & suauitas: atqui ea etiam in clave legitima obtineri queunt. tonus item: sed & is quicunque sit, in communii reperi potest. Denique descensus in basso in quintas, nam in clave communii sexta linea addenda esset, ut

Hæc ratio non est nulla. Verum eiusmodi descensus ab organistis & instrumentis musicis facilis impetrari potest quam a cantante. pauci enim bassistæ in E, D, Cæquali tenore contentionque vocem deprimere possunt.. Quod igitur inferne cani non potest canatur superne in octaua, ubi consonantiæ necessariæ nihil deest: ornamenta instrumentis relinquamus. Ut tamen etiam hac de re non nihil differamus in gratiam organistarum aut eorum qui cantionem pro organista transponere volunt (nam ad hos ista pertinent, non item ad musurgos) hæc erunt observanda. Si clavis est F duri, tum cantus transponetur in b molli in quintam inferiorem. quod organistæ quidem facilis erit, non item cantori. nam omnes tunc voces erunt infra suum statum grauiores, aut (ut vulgo loquimur) profundiores: discantus habebit in star alti, altus tenoris, tenor semibassi. Huic incommmodo ut occurratur, transponunt in quartam inferiorem, cum F duro: quod pro organista maioris est artis. nam clavem f semper ex diesi pulsabit ut mi audiatur, nisi cum apposito b fa canendum est. Si clavis est b mollis, opportune organistis & cantori- bus trans-

bus transferetur in quartam inferiorem $\text{F}^{\#}$ duri. Sic semper solet. nunquam in quintam (vnde cantus sine causa fieret grauior) si quis tamen vellet, tum in b molli id faceret, & bassi e mutandum esset in molle adiecto b. Transpositurus habeat ante se tabellam donec assuescat.

Transponendum in quintam in quartam

in quartam in quintam

in quartam in quintam

in quartam in quintam

in quartam in quartam

K L

in quintam

in quartam

in quartam

in secundam

in secundam

in secundam

in secundam

in quintam

Toni possunt etiam transponi in secundam. Sextus in secundam superiorem, ut cantus fiat excitator: & sic fiet similis octauo. Secundus itidem in superiorem: tum tertio similis erit. Tertius in inferiorem secundam, & secundum repræsentabit. Octauus in secundam etiam inferiorem: qua ratione fit similis sexto, &c.

Sextus

Alios tonos vix in secundam mutabis, sed in quartas aut quintas.

De solmisatione:

Pro legendis notis in eodem spatio claves inter se comparatæ.

1 2 3 4
 5 6 7

Nulla datur alia mutatio, nisi in fictione, quæ est præter naturam...

K L z

CAPUT

CAPVT XXVIII.

MVSICA LITTERARIA.

DE hac paucis nunc agemus, quam non penitus relegandam reor, cum sciam, norimque clarissimos Musicos, qui hunc modum minime contemnunt, eoq; s̄epe libenter vtantur.

Notæ per litteras suarum clauium significantur. Vbi diesis est, ad litteram apponitur vncinus. Si elami notatur cum b, tunc littera d ponetur cum vncino, sic ♀. In discanto litteræ cum vna virgula supra scripta ponentur: a superiori vero c cum duabus virgulis seu lineolis, vt $\overline{c} \overline{\overline{d}}$ &c. Altus cum clave c in linea penultima incipit imam notam a littera g, a, b, sine lineola: sequentibus superponuntur lineaæ vt in discanto. Altus cum clave in media linea incipit imam notam a littera e, f, g, a, b, sine lineola: cæteræ cum ea. Tenor cum clave in secunda linea superne, incipit imam notam a littera c, d, e, f, g, a b sine lineola: ceteræ sunt cum vna lineola. Bassus cum clave in medio, incipit imam notam à littera maiuscula A vel a, h, c, d, e, f, g, a, b: his superiores notantur cum vna linea. Bassus cum clave in secunda linea suprà, vtitur ab imo maiusculis litteris (ad differentiam superiorum) vt F, G, A, B. ceteræ scribuntur vt in Tenore. Aliqui maiusculas fugiendo velut operosiores, ponunt communes litteras seu minusculas, sed cum puncto supposito, vt c d e f g a b pro C D E F G A B. Singuli tactus intermissio spatio sunt separandi. Si integra nota est seu semibrevis, ponitur vna littera. Si duæ dimidiæ notæ, binas litteras scribes, & sic deinceps. Tempora aliqui in omnibus vocibus sigillatim superponunt: vnde plus negotij est scribenti, & minus spatij corriger volenti. Ego super vna vel duabus litteris idem spatiū habentibus nihil superscriberem, cum per se pateat per duas litteras notari duas dimidias. quod si diuersa habent tempora, ea superponenda sunt. Integra seu dimidia s̄epe diuidenda venit, tum eadem littera bis scribetur & interposita virgula coniungetur, vt in describendo memineris vnam notam, non duas esse debere. Exemplum videsis in hac tabula,

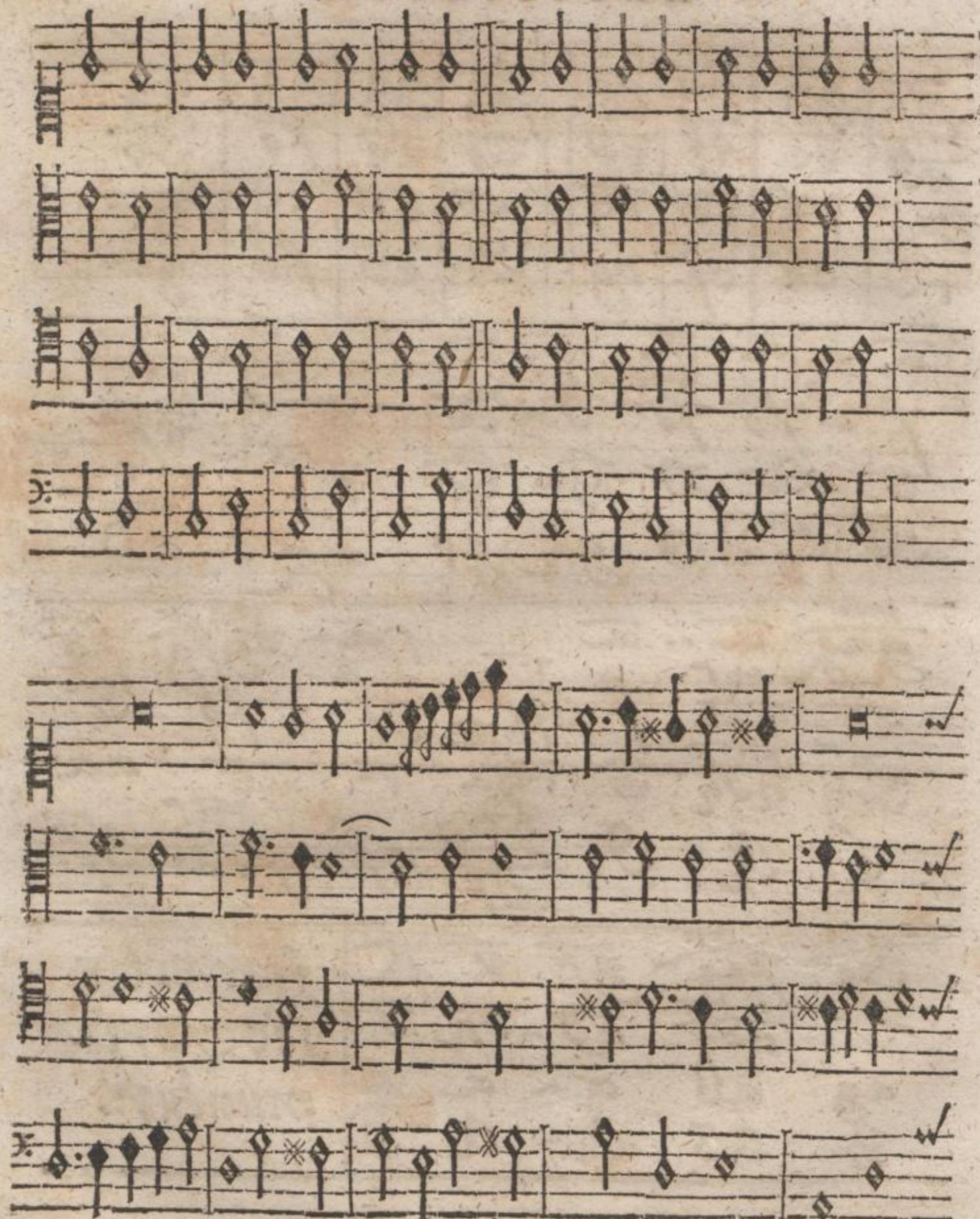
ARTIFICIUM.

71

K L 3

72

PRIOR PARS

CAPITA.

C A P I T A.

I.	Vocabula artis.	pag. 1.
II.	Modi componendi.	ibid.
III.	De vnisono & eius structura.	2.
IV.	Tabula naturalis.	4.
V.	Tabula necessitatis.	7.
VI.	De consonantijs.	8.
VII.	De diesi & de Mi.	ibid.
VIII.	De tertia infra bassum.	10.
IX.	De quarta.	11.
X.	De quinta.	12.
XI.	De sexta.	13.
XII.	De septimis.	16.
XIII.	De notis aberrantibus.	20.
XIV.	De ligatura.	26.
XV.	Ornamenta, decorum, &c.	31.
XVI.	De Musica ficta.	35.
XVII.	De vitijs.	40.
XVIII.	De pausis.	41.
XIX.	De clausulis.	42.
XX.	De Tonis.	ibid.
XXI.	De Contrapuncto.	56.
XXII.	De fugis.	57.
XXIII.	Duae regulæ generales.	58.
XXIV.	De bicinijs & tricinijs.	59.
XXV.	De pluribus vocibus.	ibid.
XXVI.	De octo vocibus.	63.
XXVII.	De transpositione.	66.
XXVIII.	Musica litteraria.	70.

ALTE-

ALTERA PARS

in qua

EXEMPLA.

V& in superiore libro dicta quidem sunt, sed
breuiter & inuolute quibusdam in locis, ea
nunc in hac parte euoluere & exemplis illustra-
re ac demonstrare conabimur, vt huius artis cupidus ni-
hil præterea desiderare posse videatur. Gradibus autem
pergam, hoc est, ab una voce ad duas, tres, plures perue-
niam.

CAPVT I. DE VNA VOCE.

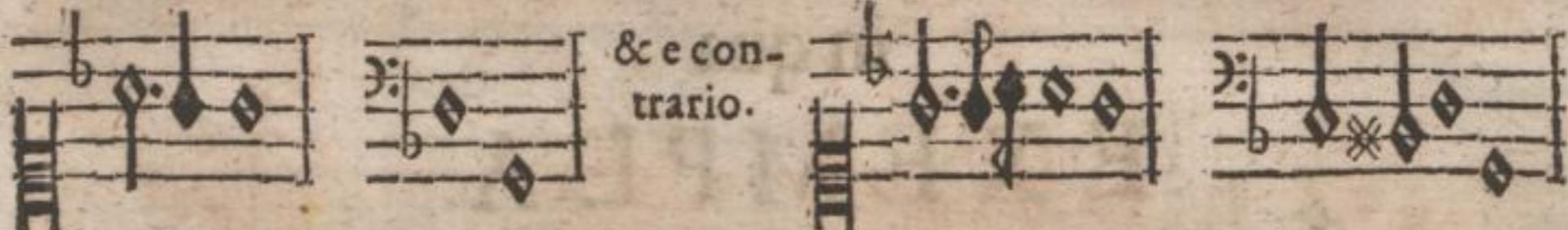
COMPOSITVRVS sola voce, vt Itali loquuntur, primum singet discan-
tum, vel altum, vel tenorem pro arbitratu, textui seu verbis conuenienter;
pausis etiam intercedentibus, vt sit respirandi locus. Eadem quoque
clausulae erunt idem tidem repetenda non solum in quarta quintaue, sed
etiam in secunda siue sursum siue deorsum. Quod genus cum venustum est, tum
facit ad cantum amplificandum, & facilitatem componenti præstat, cum vocem
ei subiect interuallis respondentem. Hæc scribendi ratio Italisch familiaris est:
Iam quod attinet ad bassum subiectendum, is plerumque sit maioribus notis, ita
vt super una nota, v. g. semibreui, discantus duabus, tribus, quatuor, &c. notis.

M

decim-

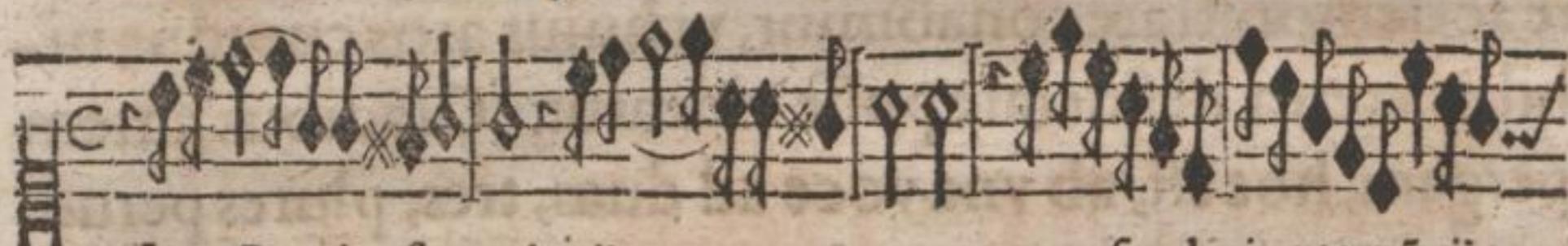
ALTERA PARS

decurrat: aut pluribus discanti notis queratur vna communis in basso. Bassus cum suo discanto incipiet a perfecta consonantia, hoc est, a quinta, ab octava aut ab unisono: deinde tertiae, quintae, sextae, septimae quoque corrigendae collocentur. In clausulis tamen finalibus tertia subjicietur cum sua octava. Hoc quoque obseruauit maxime in Italis huius aetatis, quod per frequens est, ut in clausulis quinta fundamento imposita in quarta sui parte deflectat descendatque in sui secundam, vel bassi quartam, & finem suum anticipet; vt

Verum exempla sint regularum loco desumpta ex optimis huius aetatis auctoribus: in quibus saepe plusculum licentiae cognoscet.

Voce sola. Iulij Bruschi. Canto ouer Tenore.

In te Domine sperauij ij non confundar in aeternū ij

in te Domine sperauij non confundari ij in aeternū in te Domine sperauij

in iusti-

EXEMPLA.

81

in iustitia tua libera me ij & eripe me

libera me & eripe me

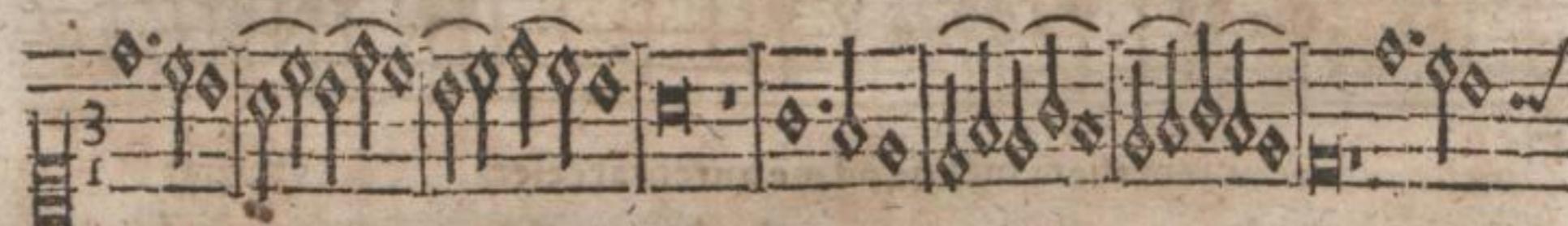
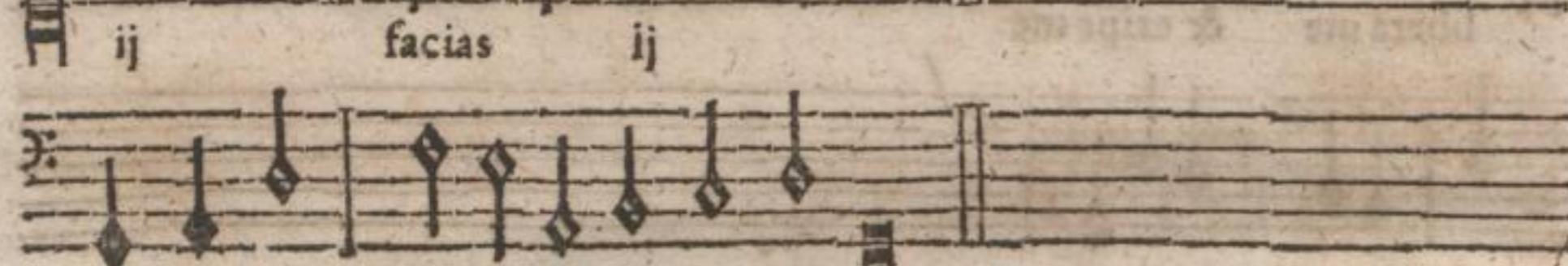
inclina ad'me aurem tuam inclina ad'me aurem acceler a vt eruas

me ij Esto mihi mihi in Deū in Deū protectorē & in domū refugij vt

M 2 Sa'uum

sal uum me vt saluum me fa ci as vt saluum me

Vbi vides duas notas lunulis esse coniunctas, modus Gallicanus est, cum iuncta vacillatione una syllaba venit sub duabus notis cantanda.

Quæ sequuntur, ex Ignatio Donato accepta sunt, ubi videbis decursus notatum in felicentiosias ferri & corrigi. Posui autem plura & diuersa systemata (non enim est connexio unius cantus) duabus lineis deductis distincta.

Ignatij Donati.

M. 3

E X E M P L A.

85

sape

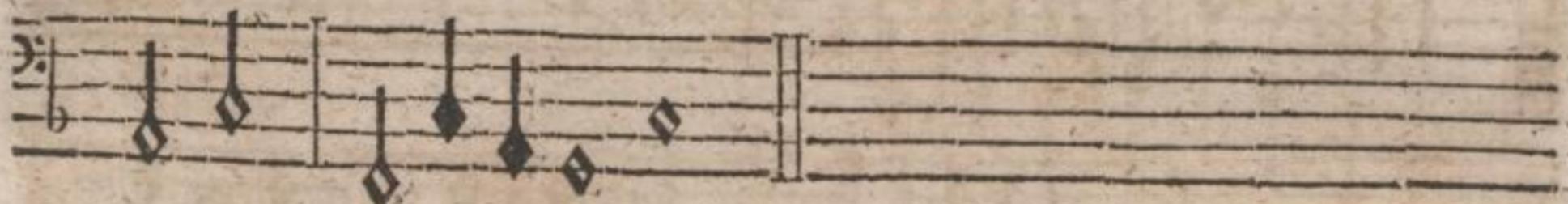
& languet anima mea amoris tui vulnere,

in peccatorum tenebris

E X E M P L A.

87

N

E X E M P L A.

89

Ex Alessandro Grandi.

Sic sape

mirabile

N 2

90

ALTERA PARS.

quinta commeat

aberrantes notæ tamquam negligenter canentis.

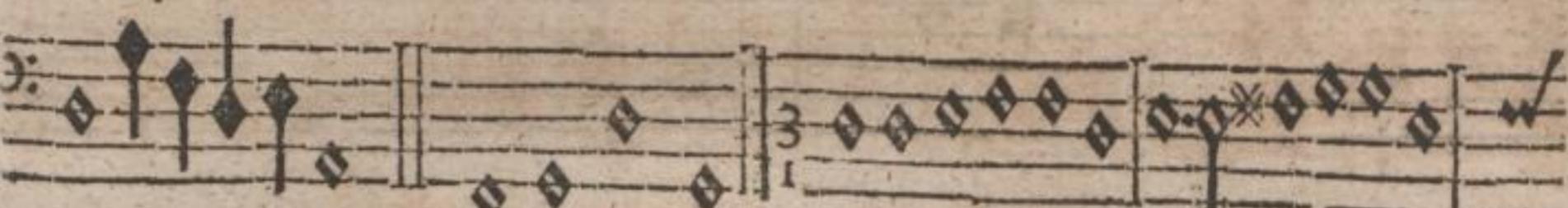
E X E M P L A.

97

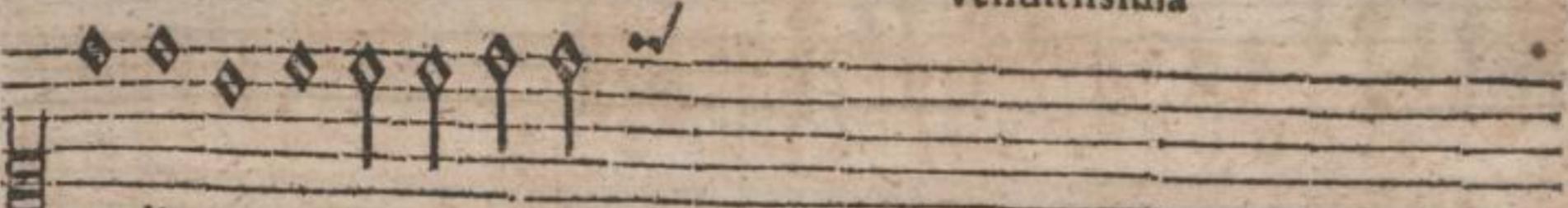

sic in quinta
repetitur

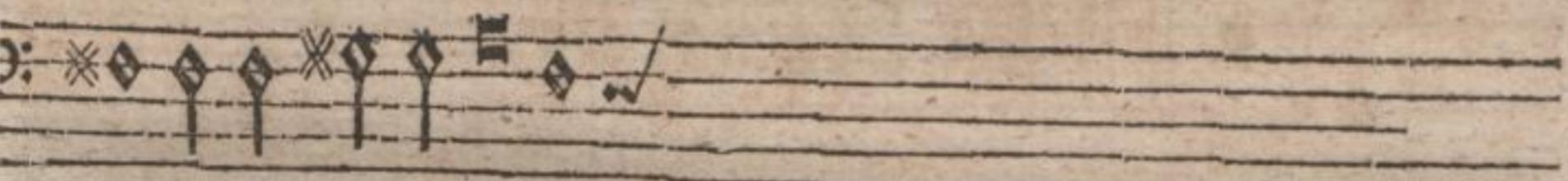
tu salus mundi tu gloria

venustissima

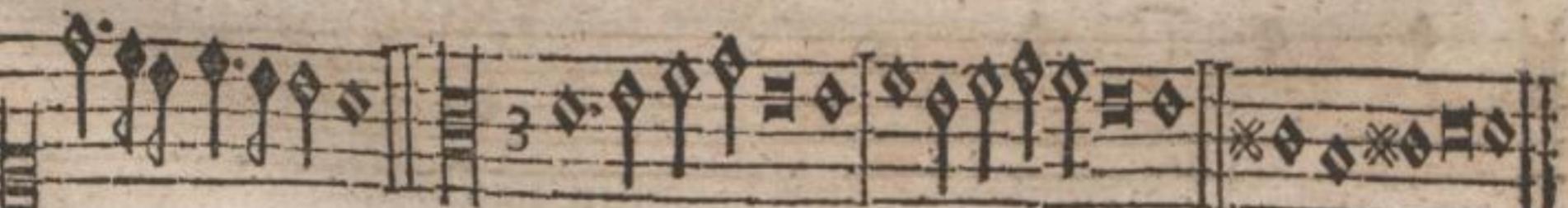
cæli tu verus deliti-

imitatio

arū paradisus

N;

ALTERA PARS.

The image shows six staves of musical notation for three voices. The notation is in common time, with a key signature of one sharp. The voices are represented by three different line styles: solid horizontal lines for the top voice, dashed horizontal lines for the middle voice, and dotted horizontal lines for the bottom voice. The music consists of short vertical stems with diamond-shaped heads, indicating pitch and duration. The lyrics "veteribus vfitatum" are written in a cursive hand between the fourth and fifth staves. The notation is divided into measures by vertical bar lines.

veteribus
vfitatum.

CAPUT II.
DE DVABVS VOCIBVS.

DVOBVS modis sunt bicinia: quorum alter est antiquorum, ingeniosus & artificiosus, neque sua carens venustate, vt qui ex fugis fere & imitationibus conficitur. Quo in genere excelluit etiam Orlandus: cuius exemplis hic ponendis, quia nota esse arbitror, supersedeo. Alter modus est neotericorum, in quo non tam artificium, quam suauitas queritur & representatur. Atque sic duæ illæ voces instituuntur, vt organum accinere debeat, sine quo nihil fere gratiæ habere videantur, quandoquidem in eo fundementum duarum vocum constituitur. In hoc genere certatim hac ætate luditur, multique in eo sunt feliciter versati. Constat maxime imitationibus: & sæpe utraque vox in tertius decurrit. Exempla obvia sunt: tamen vnum præcipuæ venustatis visum est adscribere:

Di Clau-

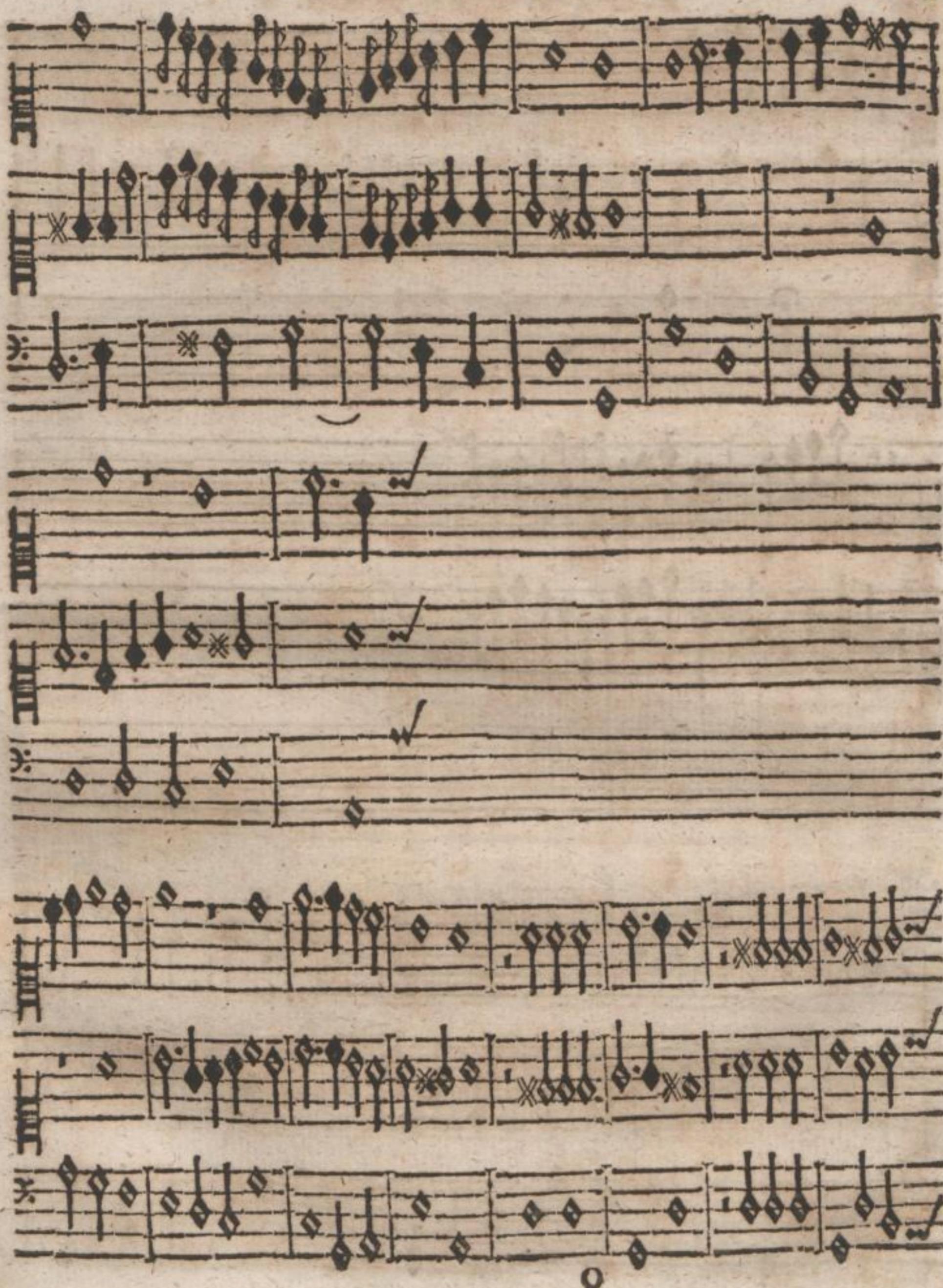
ALTERA PARS

Di Claudio Monteuerde.

EXEMPLA.

95

EXEMPLA.

97

O. 2

ALTERA PARS

EXEMPLA:

”

100

ALTERA PARS.

CAPVT

CAPVT III.

DE TRIBVS VOCIBVS.

DVOBVS modis componi queunt tres voces. Simplici & verso: illo cum nota notæ eiusdem generis opponitur, quemadmodum fieri solent Villanellæ, comicæ cantiones, seu chori, Neapolitanæ & similes, in quibus magis venustatis quam artis ratio habetur: constant tamen subinde lepidis imitatiunculis, quæ sunt velut acumina in epigrammatiſ. Optimum eſſet eas ita confici, ut ſepiſſime tertiae quiaſque audiantur (quæ cantum efficiunt pleniorē) rarius octauæ: tum id ex tabula necessitatis obtinebitur. Versæ ſunt, in quibus maiore eſt libertas, vocumque concurſus. Omnino tricinia omnis lepōris, artificij, varietatis capacia ſunt. In hoc genere multi iam summa cum venustate versantur. Exemplum hoc ſit diſcentibus ex Benedicto Binago: vbi contrariæ fugæ, imitationes, & clausularum inter bassum diſcantumque permutationes eleganter alternant.

Caro mea ij ij
ye re est ci bus & sanguis meus

ij ve-

re est potus ij qui mandu-

cat hunc panem ij

vi uet vi uet vi-

uet in aeternum ij in ater num ij

P CAPVT

CAPVT IV.

DE QVATVOR VOCIBVS.

IDEM hic dico, quod proxime superiori capite dictum est. In simplici genere, illustre & artis plenum exemplum est in Orlandi Iobinis lectionibus, quæ incipiunt Parce mihi Domine. Hoc amplius ornamenti habet quod velut chorus etiam distingui potest, cum binæ voces alternis concinere possunt. Gratia leporesque & hic plurimum habent loci. Exemplum aliquod sit istud.

Di Alessandro Grandi.

Vidi vidi speciosam sicut columbam ij

ascendentem desuper ri uos a-

EXEMPLA.

105

qua rum

cuius inæstimabilis o-

dor e rat nimis

& sicut dies verni ii

P 2

circumdabant eam flores rofarum & lilia conuallium

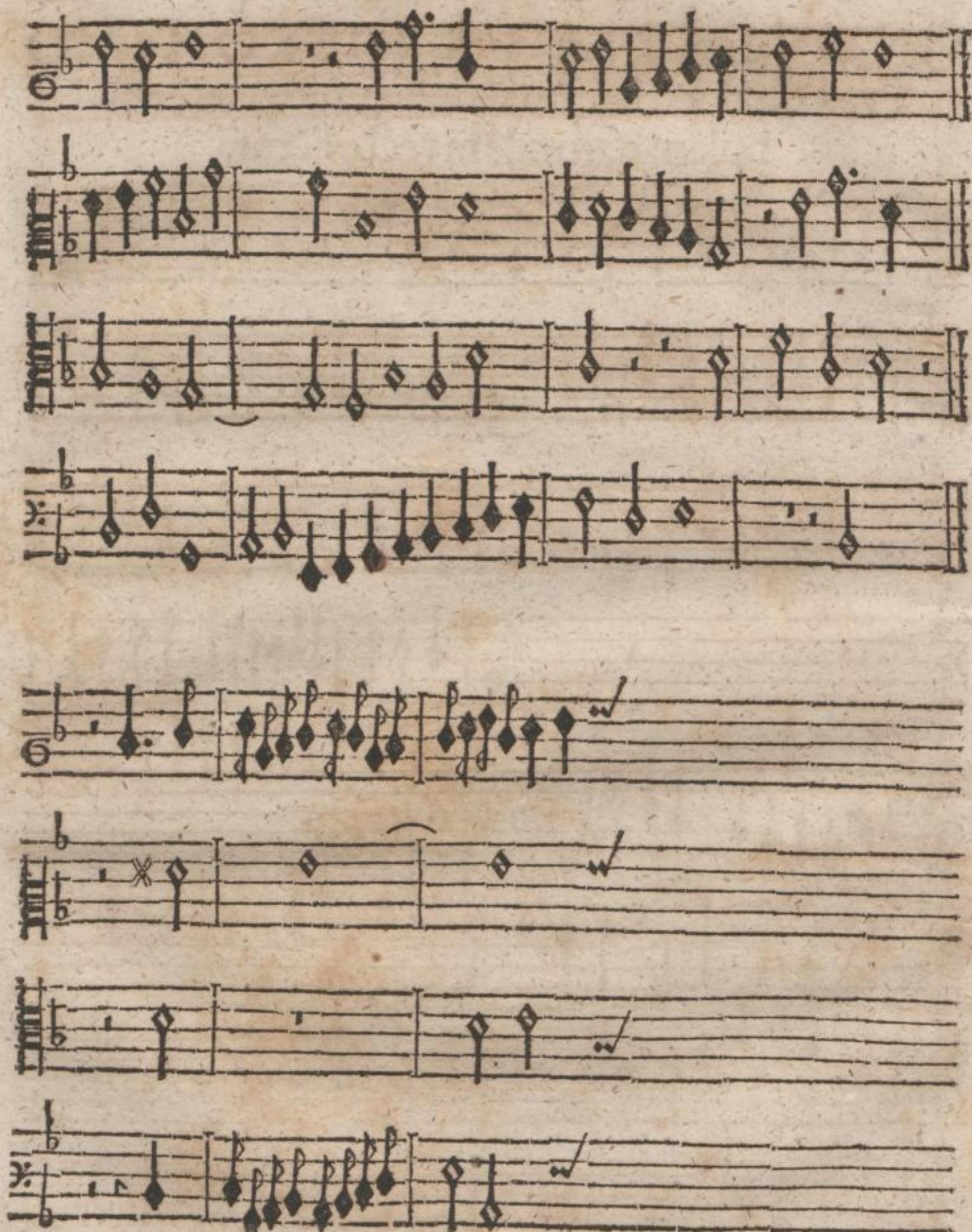

SING V-

SINGVLARIA EX HIERONYMO

Frescobaldo, in quo videbis quid prætertabulam naturalem recte liceat.

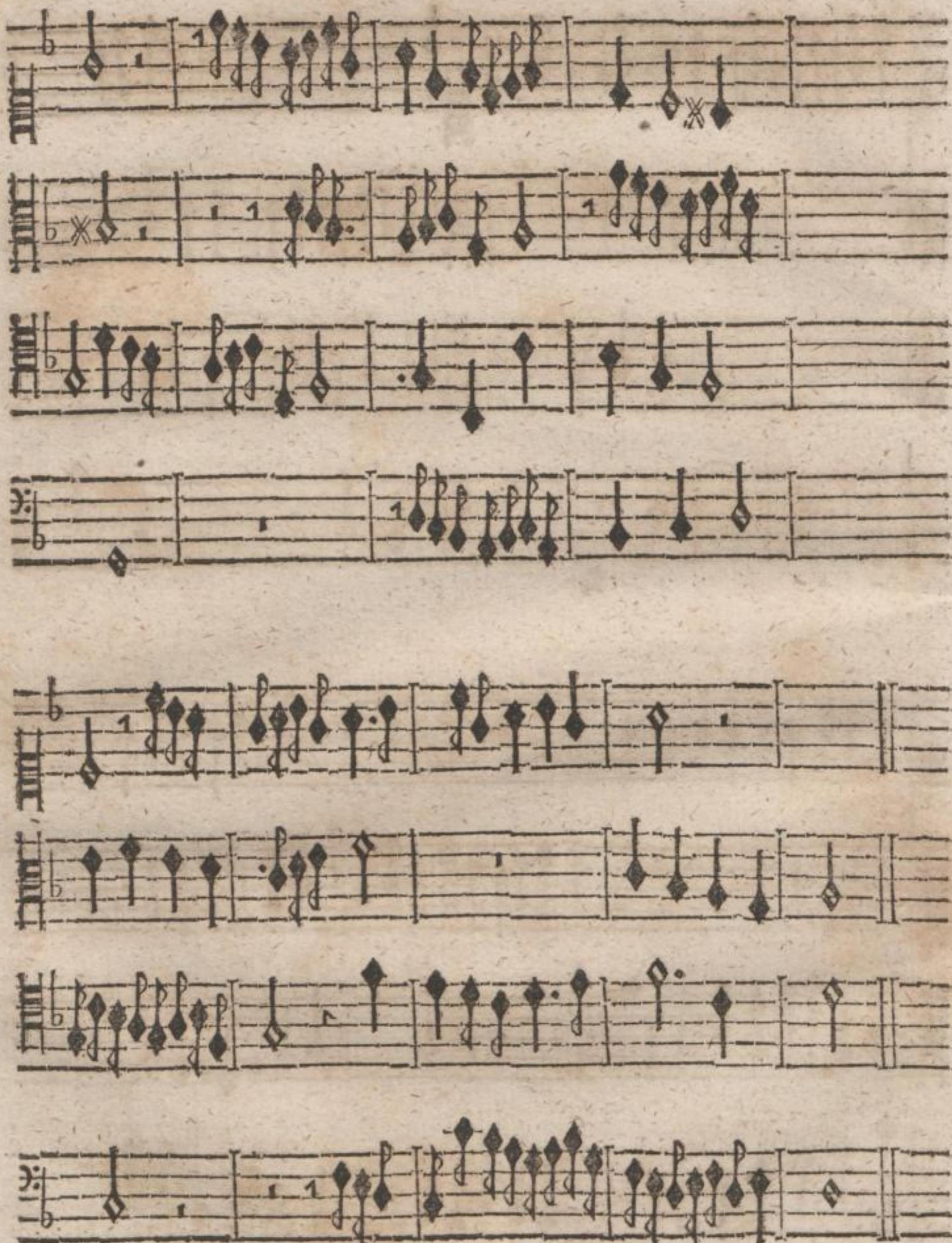
E X E M P L A.

103

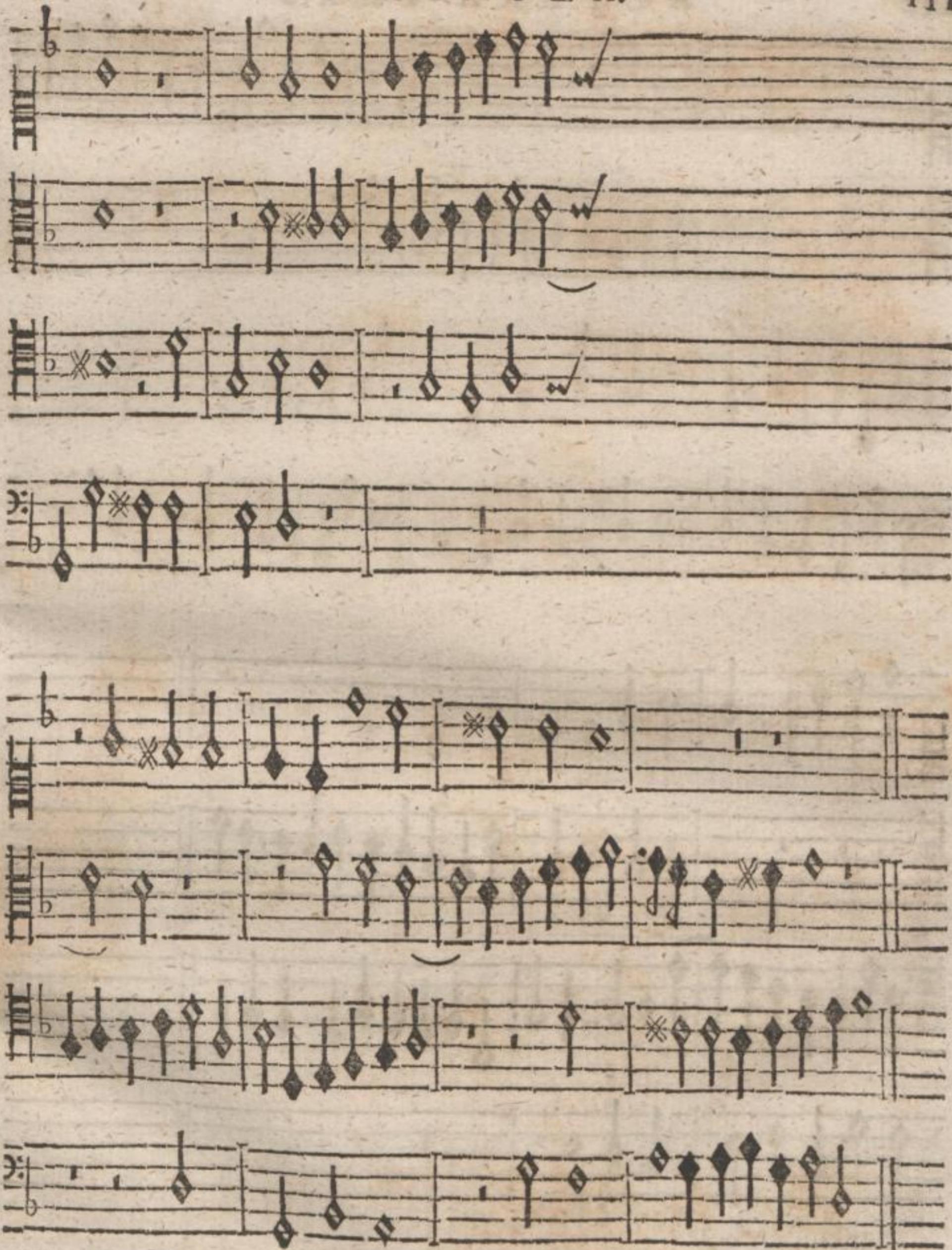
FIO

ALTERA PARS.

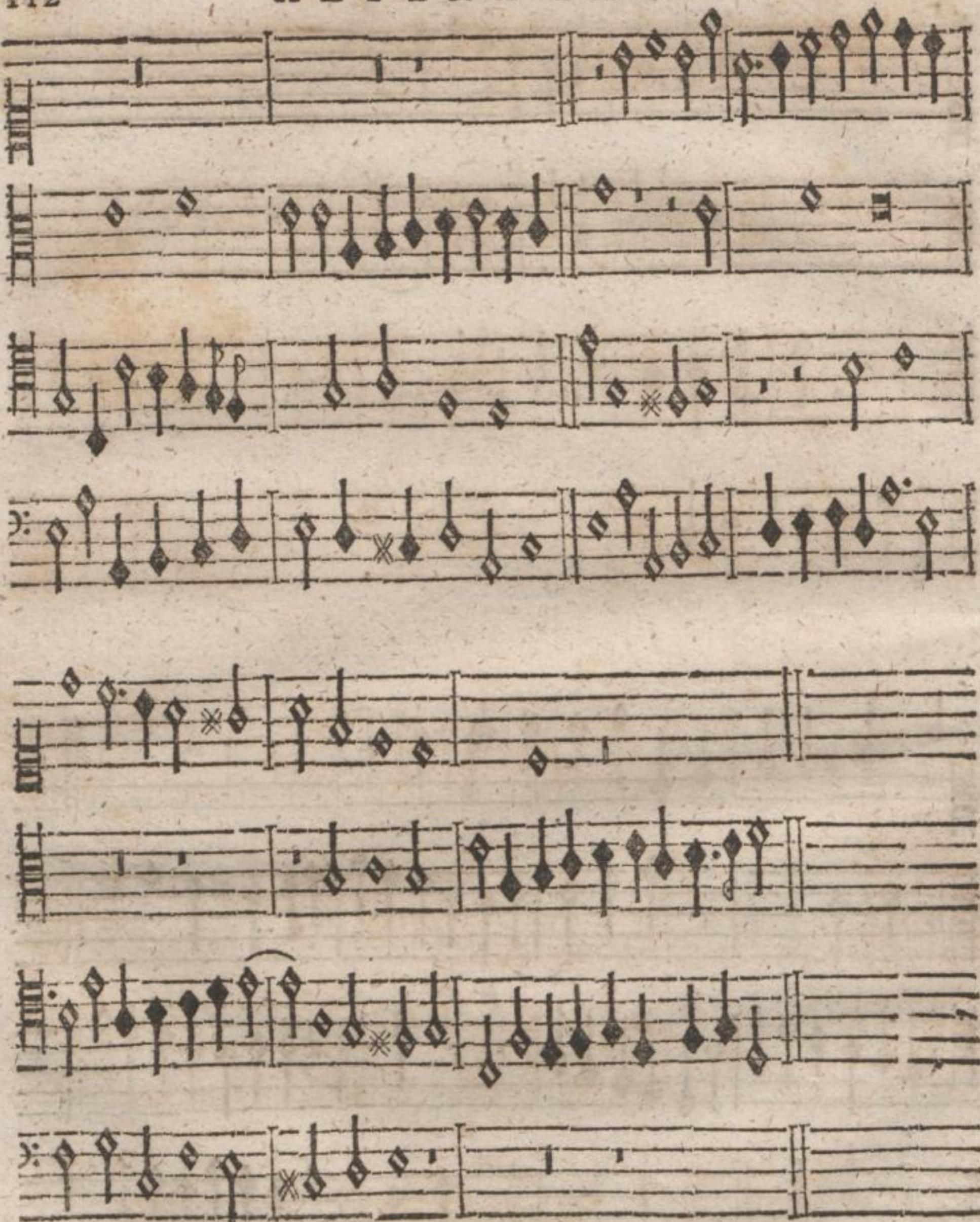

E X E M P L A.

III

Q

EXEMPLA.

113

Q 2

E X E M P L A.

115

Q 3

C A P V T

CAPVT V.

DE QVINQVE VOCIBVS.

EADE M est quinque vocum structura, quæ quaternatum. Fugæ & imitations etiam hoc scribendi genus commendant. Aliqui voces quidem quinque componunt, sed fundamentum seu basin petunt ab organista. Hoc modo non valde suadeam scribere, cum eiusmodi cantiones cantari nequeant sine organo. Exemplum pro organo sit istud Ignatij Donati perelegans, & perquam artificiosum.

O Domine saluum me fac

E X E M P L A.

117

benedictus qui yenit in nomine Domini

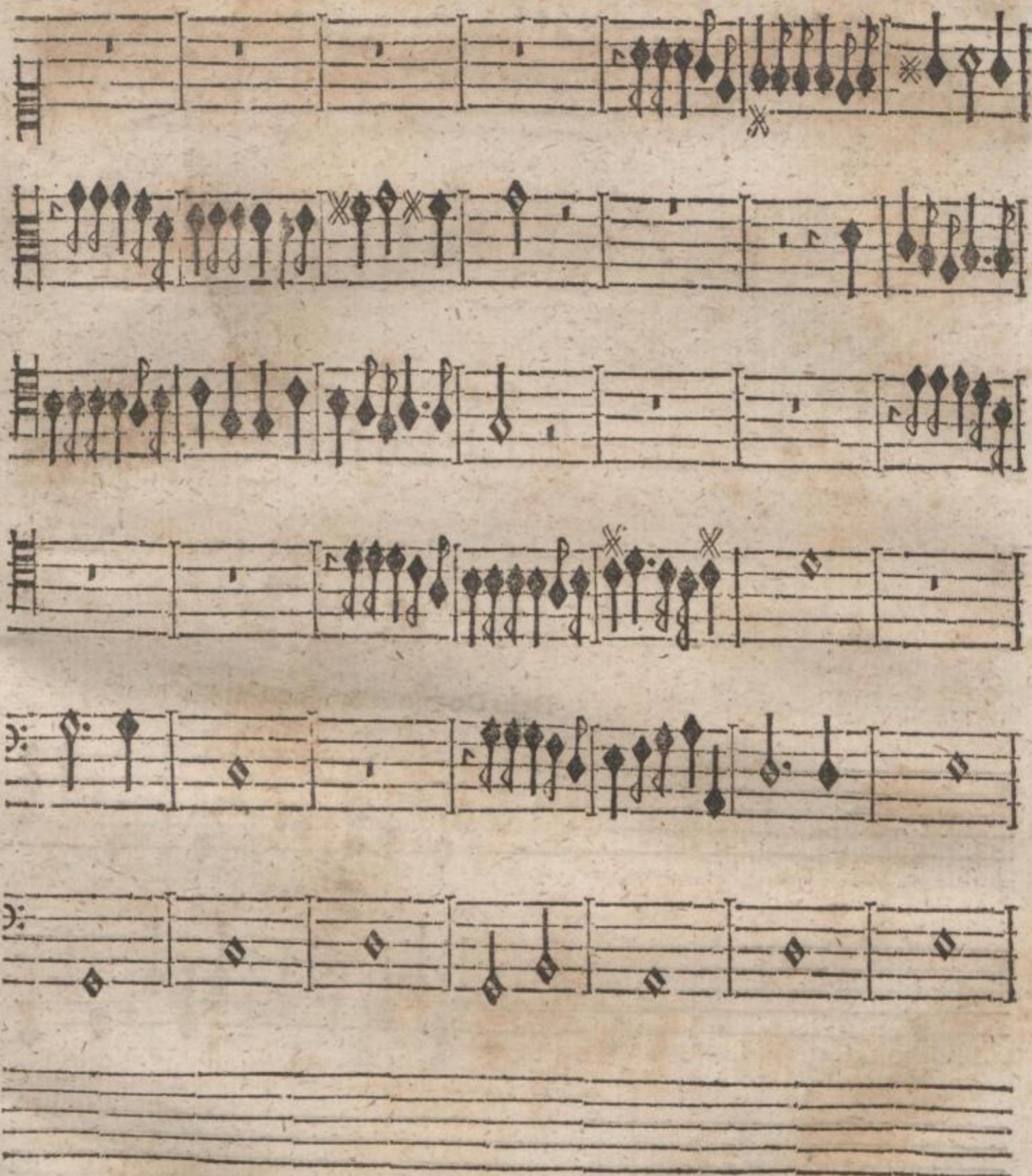

bene prosperate

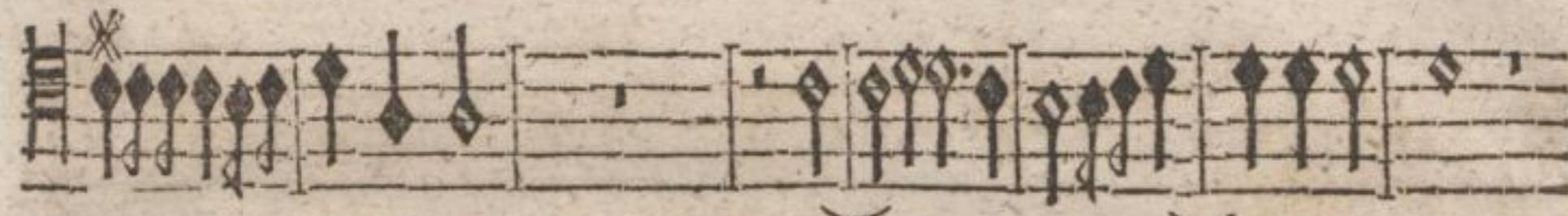

E X E M P L A.

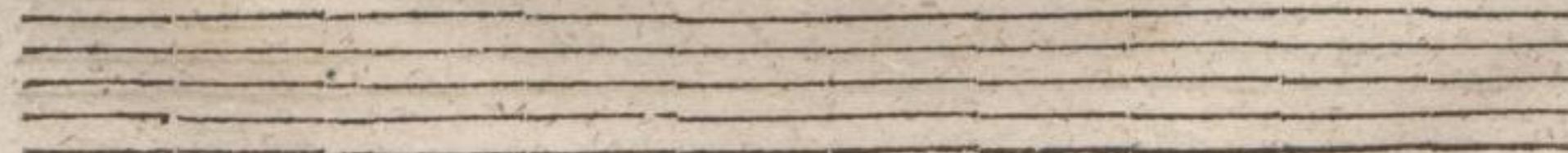
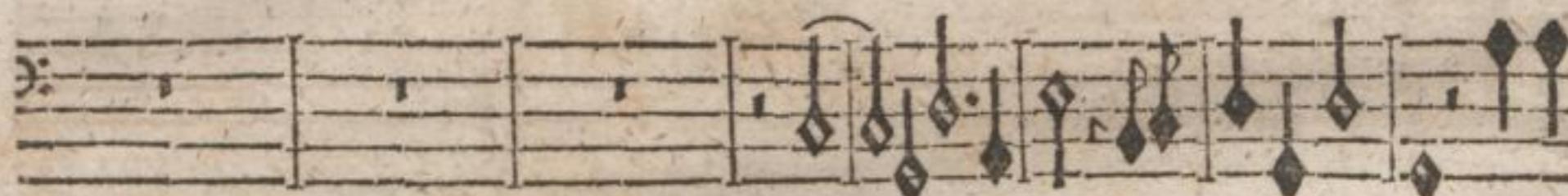
119

R

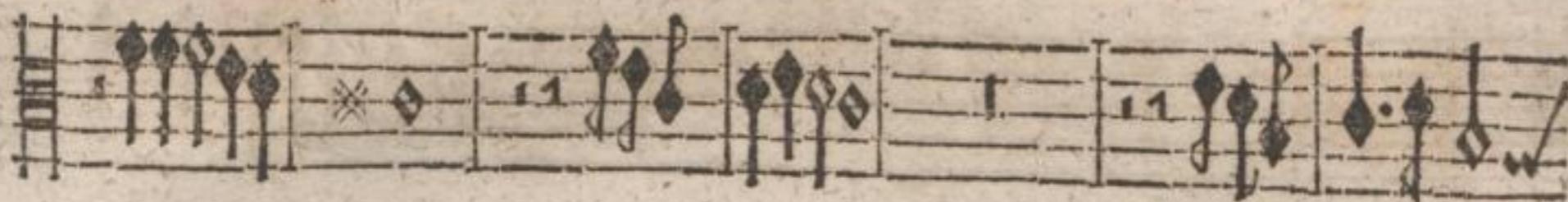

Deus Dominus & illuxit nobis

E X E M P L A.

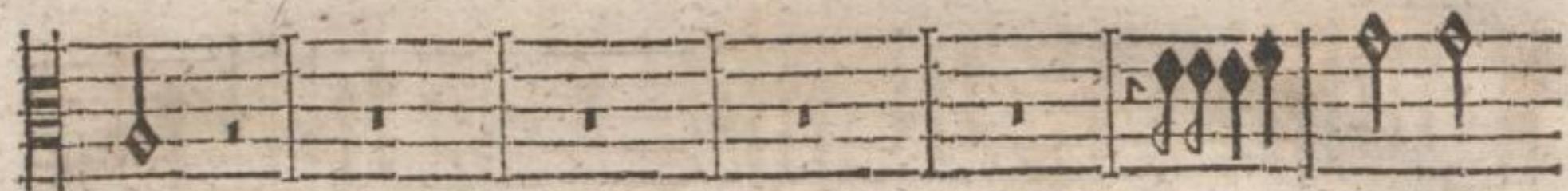
121

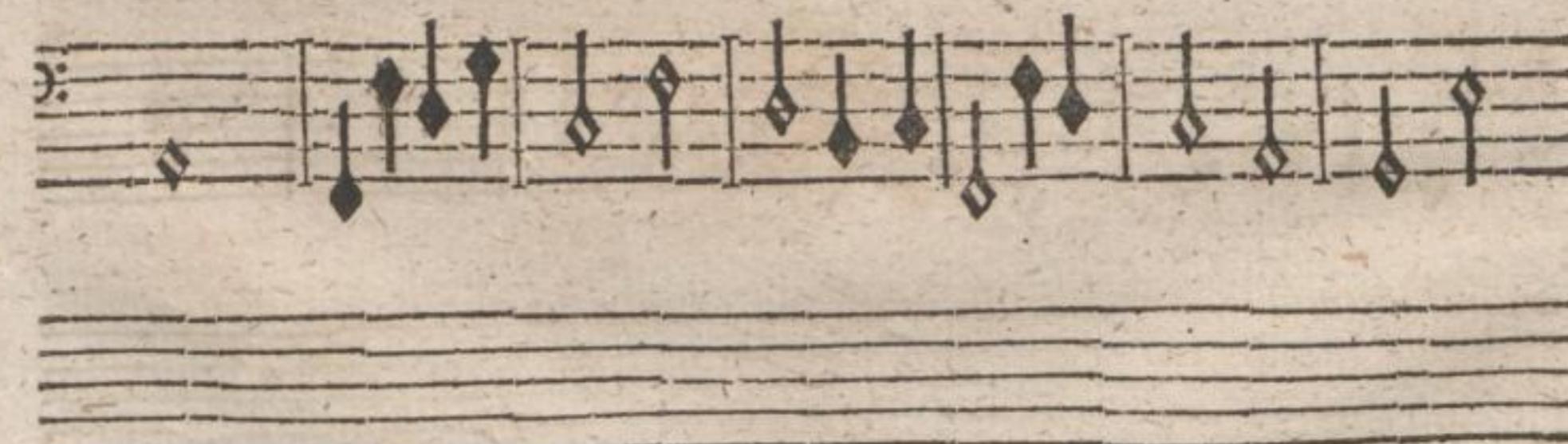
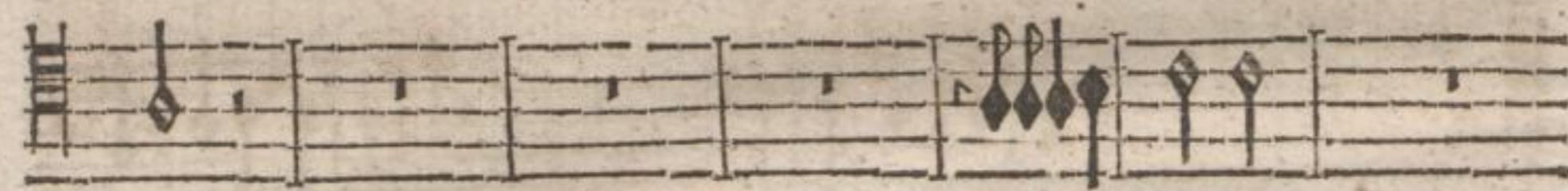
Deus meus es tu & confitebor tibi

R 2

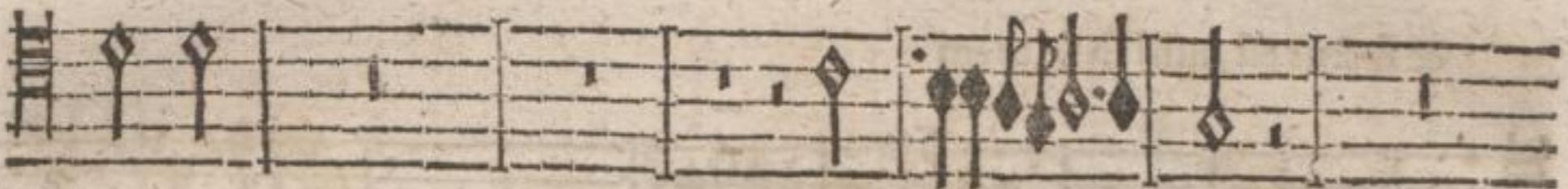
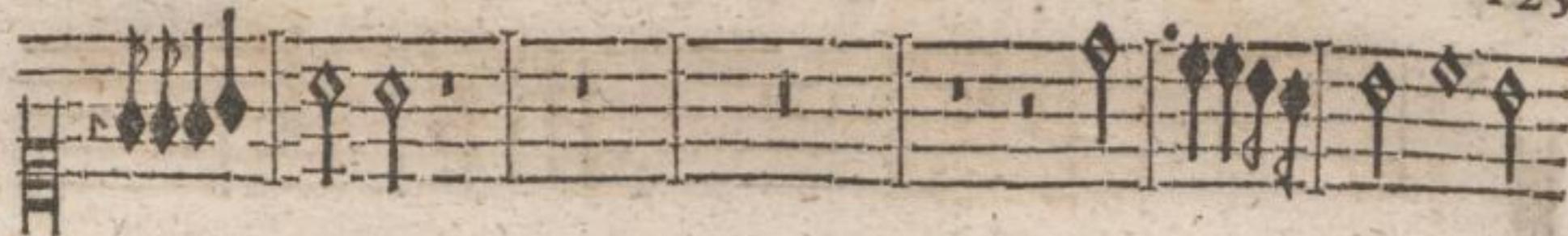

confitebor tibi

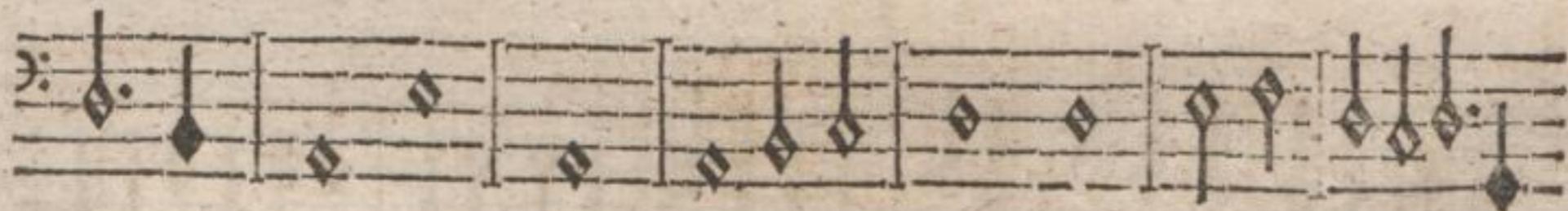

E X E M P L A.

123

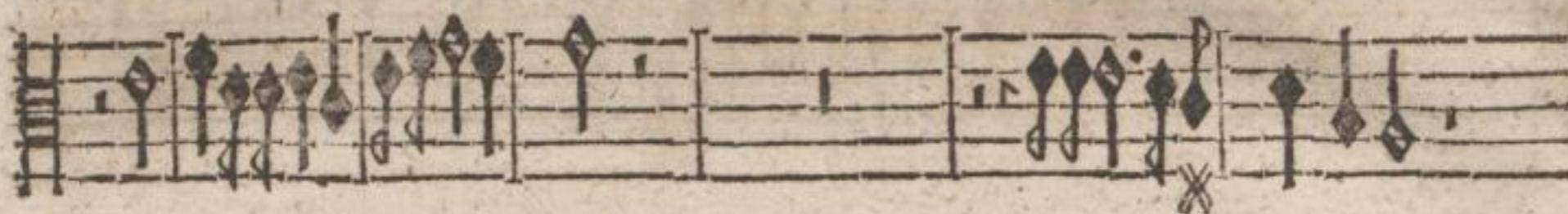
quoniam exaudisti me

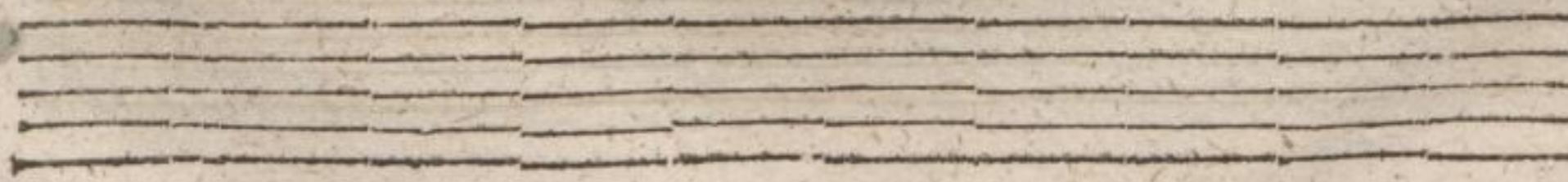
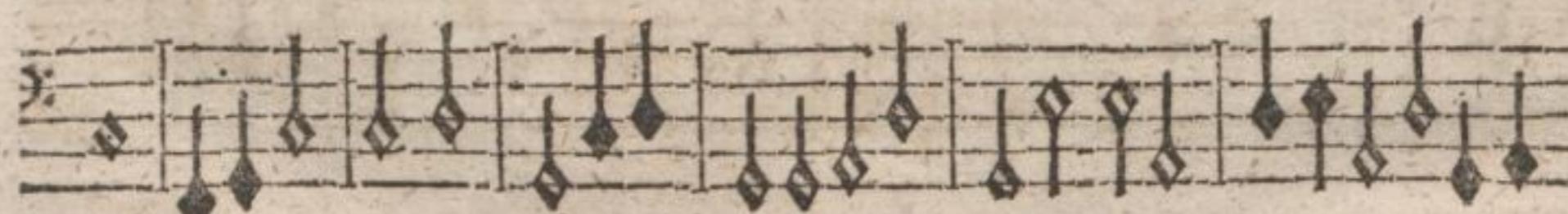
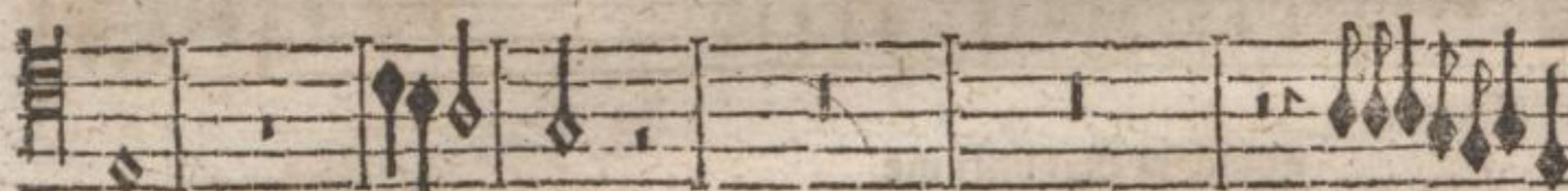
R 3

confitemini Domino

& factus est mihi in salutem

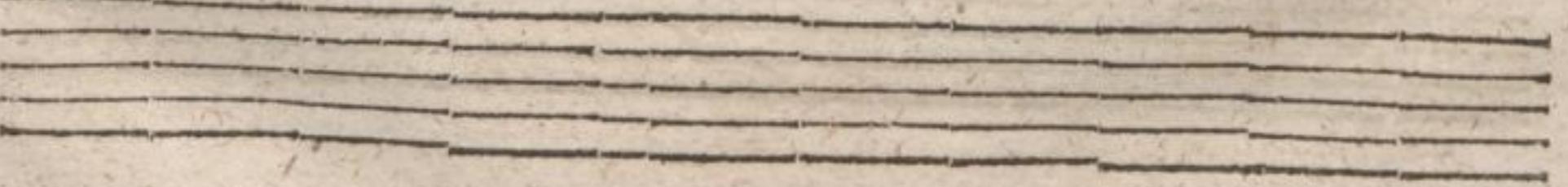
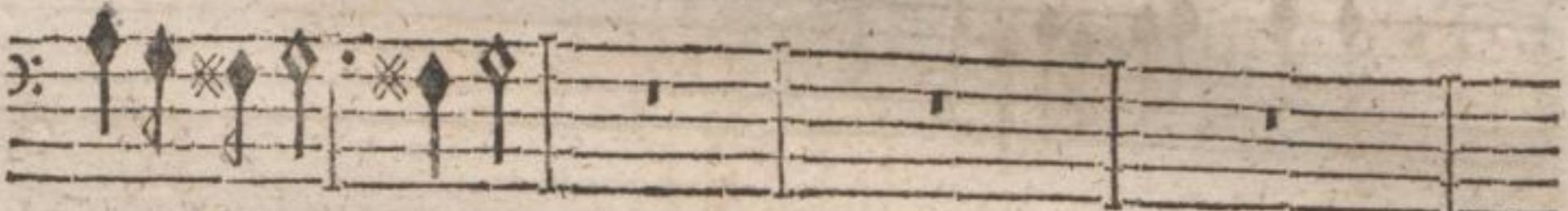
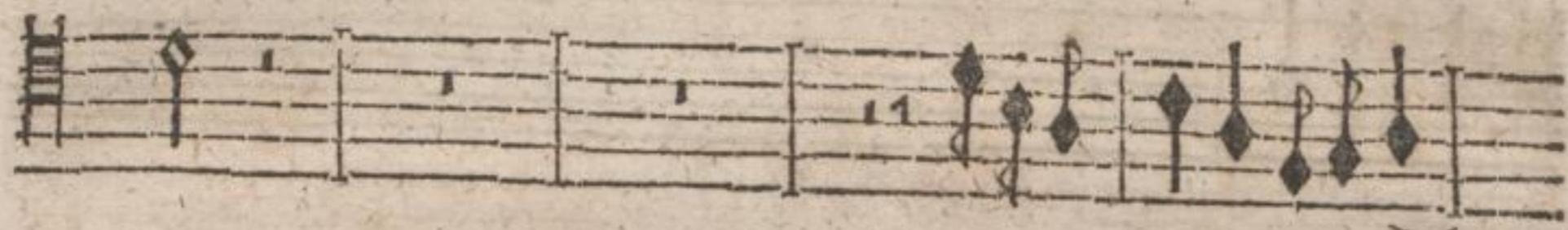

E X E M P L A.

125

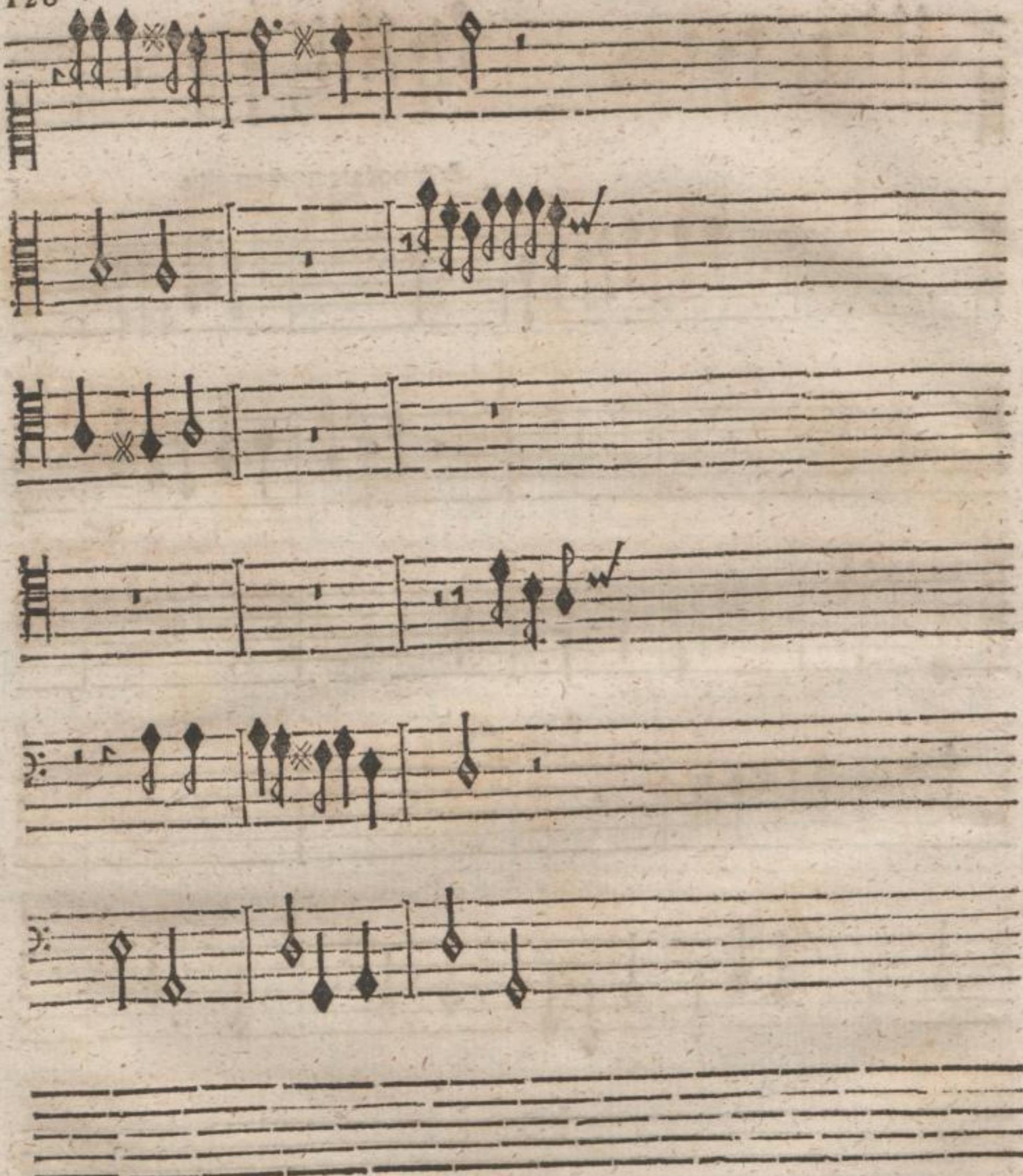

& inuocate nomen eius

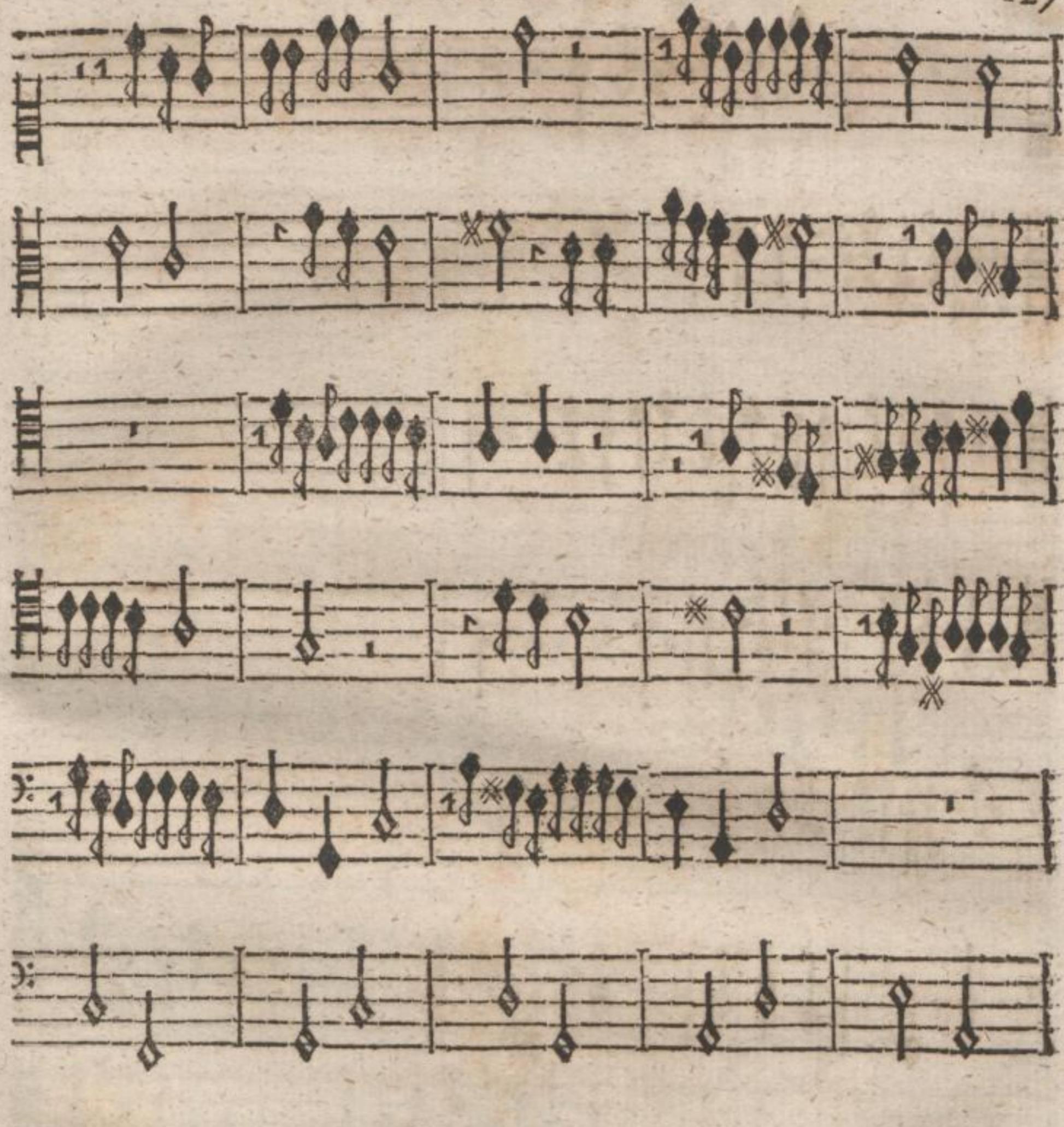
126

ALTERA PARS.

E X E M P L A.

127

S

E X E M P L A.

Exemplum integræ cantionis Iohannis Prioli.

129

Domi ne la bia me a

& os meum an-ape ri es

S 2

nuntiabit laudem tuam

repleatur os meum

EXEMPLA.

131

laude & cantem gloriam tuam

tota die

S 3

magni tu di nem tu am

narrabo nomen tuum fratribus meis

EXEMPLA.

133

CAPVT VI.
DE PLVRIBVS VOCIBVS.

PA R fere ratio componendi sex aut septem vocibus est, quæ paucioribus: nisi quod hæ plures ap:iores sunt ad cantionem in choros formandam, vt ab alternis videlicet canatur. Fugis tamen persequendis minus idoneæ sunt. Exempla afferrem nisi superiora sufficere ad ideam posse arbitrarer. Octo-
nis vocibus componere facile est.

Confule 26. caput prioris tractatus. Exempla duo ex Priolo libnit adferre,, in quibus artem, imitationes, gratasque vices, suavitatem rationemq; struendi vo-
ces licebit obseruare.

T

Ioannis

ALTERA PARS

Ioannis Prioli.

Filiae Ierusalem venite & videte

E X E M P L A.

137

T 2

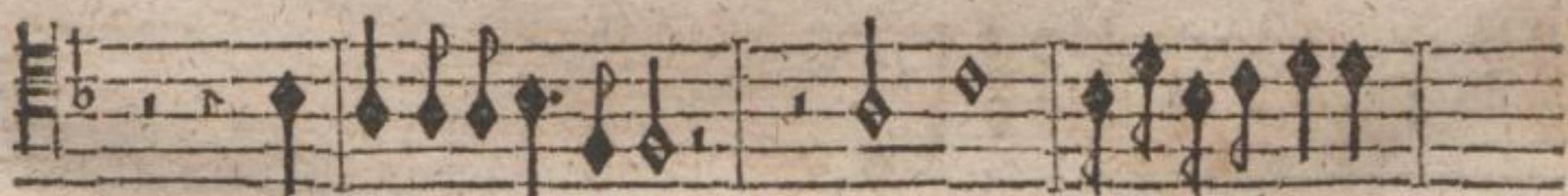
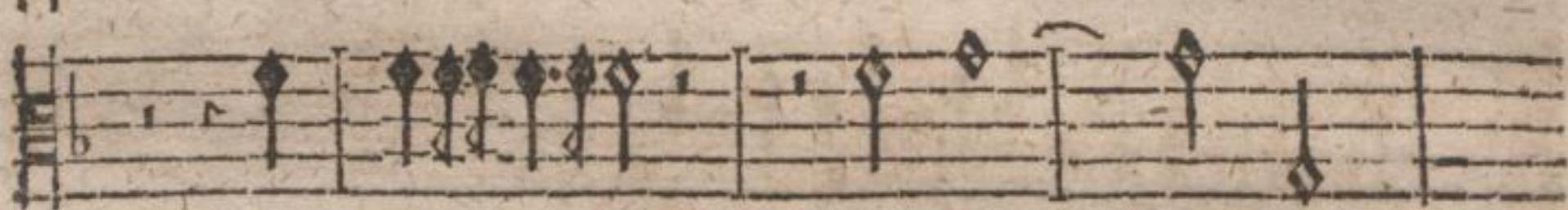
The image shows six staves of musical notation, likely for organ or harpsichord. The notation is in common time, with a key signature of one flat. The music consists of short vertical stems with small diamond-shaped heads, typical of early printed music notation. The staves are separated by horizontal bar lines. The first five staves begin with a sharp sign (F#) and a common time signature (C). The sixth staff begins with a sharp sign (F#), a common time signature (C), and a bass clef. The text "mit Dominus corona" is written below the fourth staff. The page number 138 is at the top left, and the title ALTERA PARS. is at the top center.

stellarum duodecim

in die

sollem-

T 3

140

ALTERA PARS

E X E M P L A.

141

& lætitiae / eu i Ange li

feruiunt

cuius pulchritudinem

E X E M P L A.

143

Sol & Luna mirantur

v

144

ALTERA PARS

quam honorifi-

EXEMPLA.

145

cant astra matutina

V. 2

& collaudant

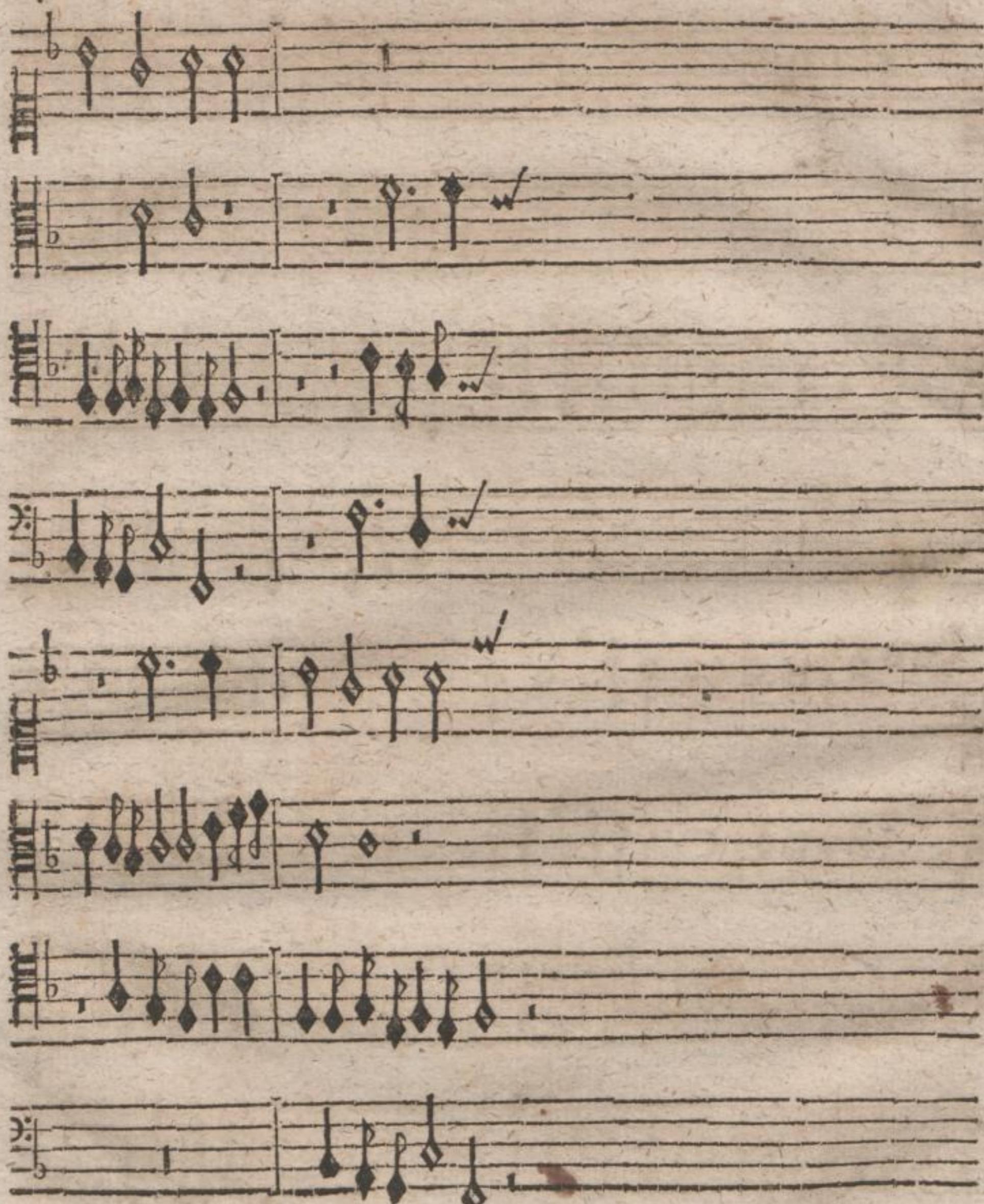
& collaudant

& collaudat omnes

filii j Dei

V 3

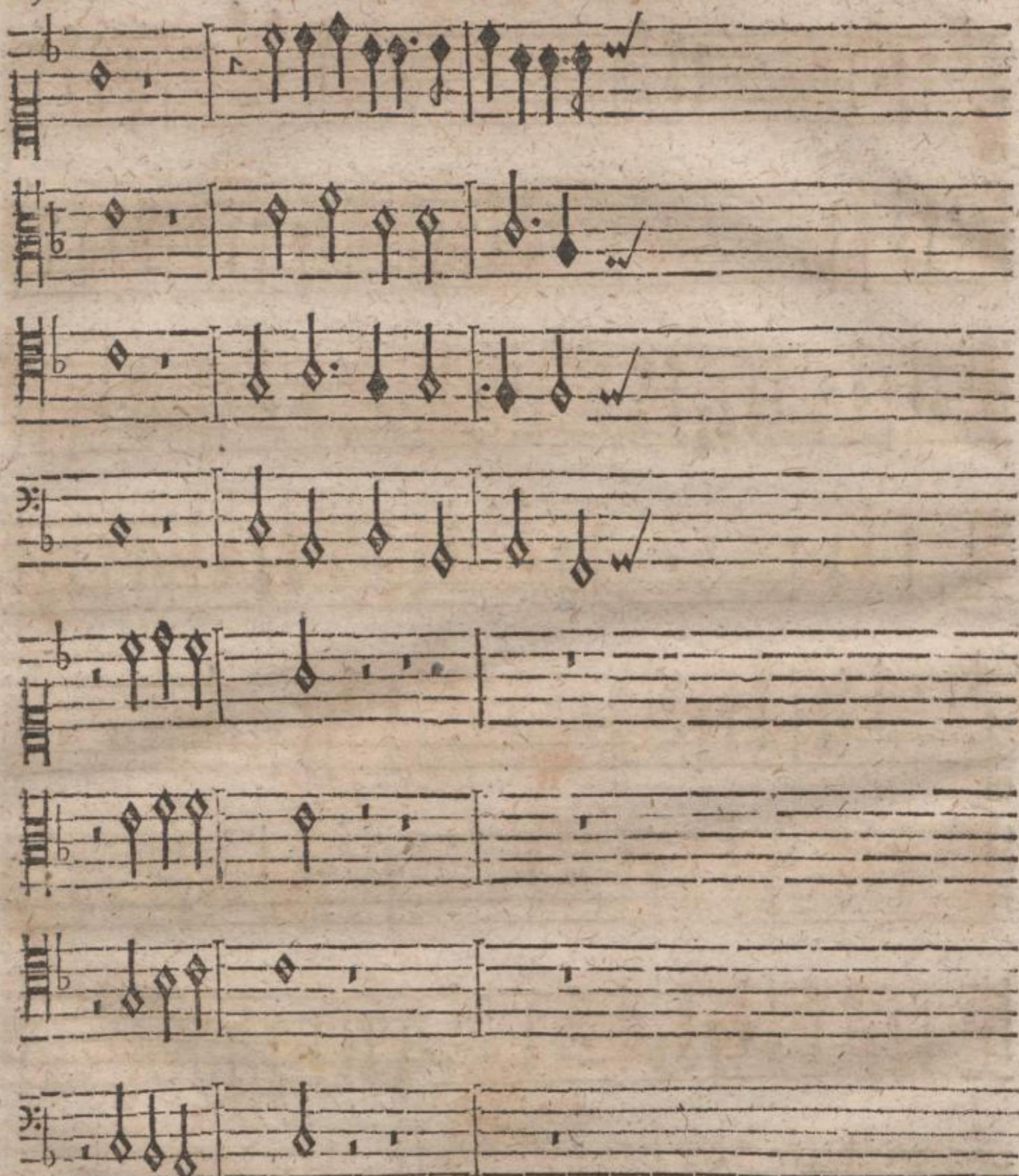

& collaudant omnes

filij Dei

150

ALTERA PARS.

allelu

ia

x

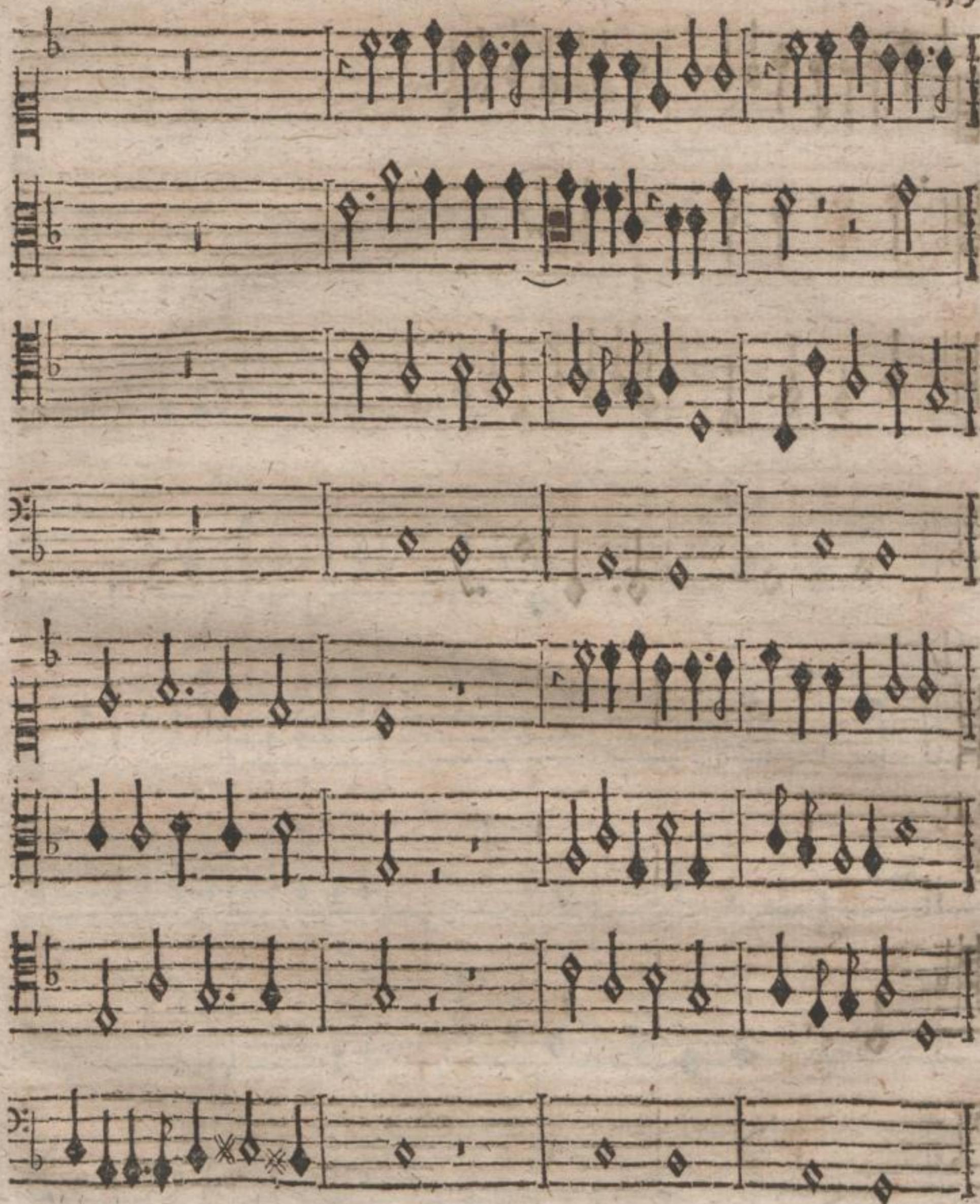
152

ALTERA PARS

E X E M P L A.

153

X 2

154

ALTERA PARS.

a x

9

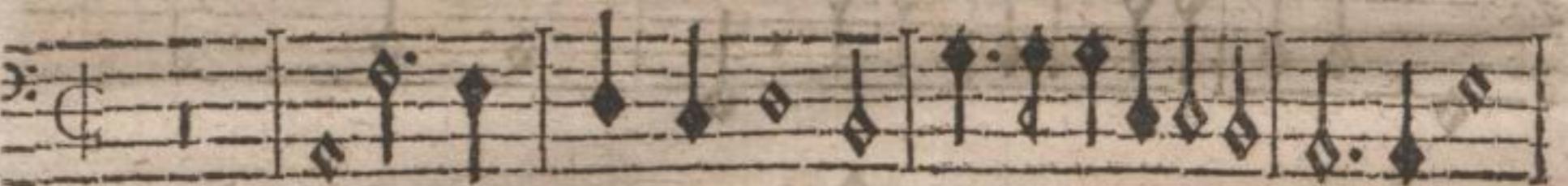
EXEMPLA.

155

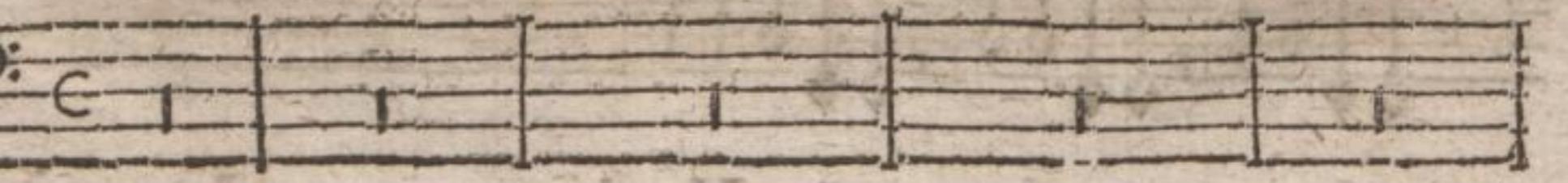
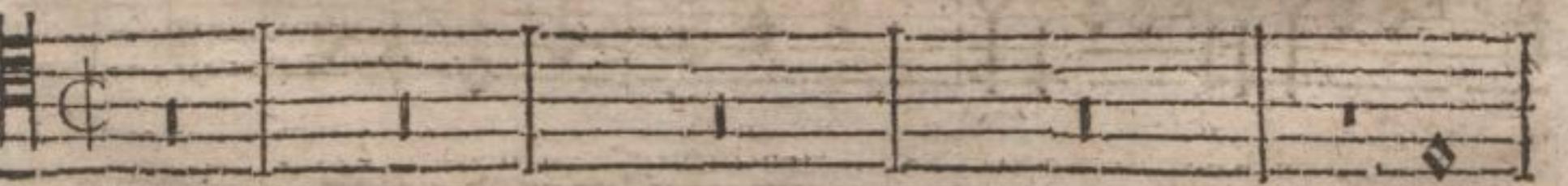
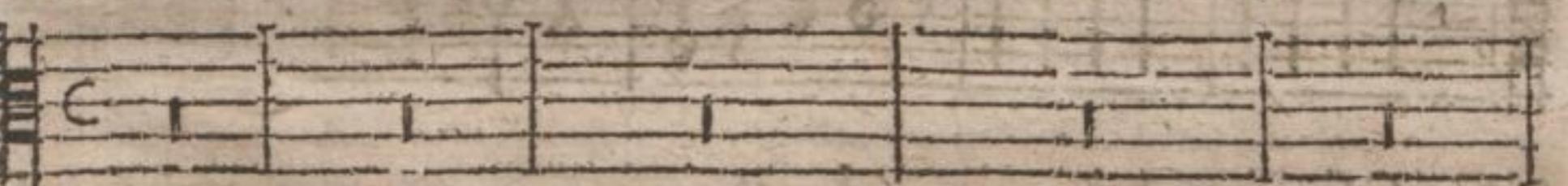
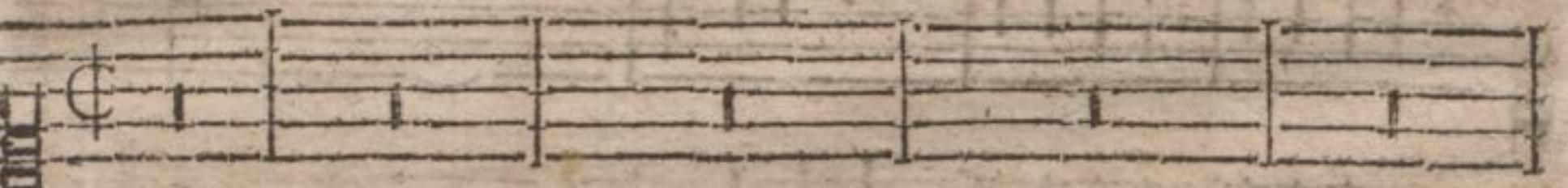

X 3

Ioannis

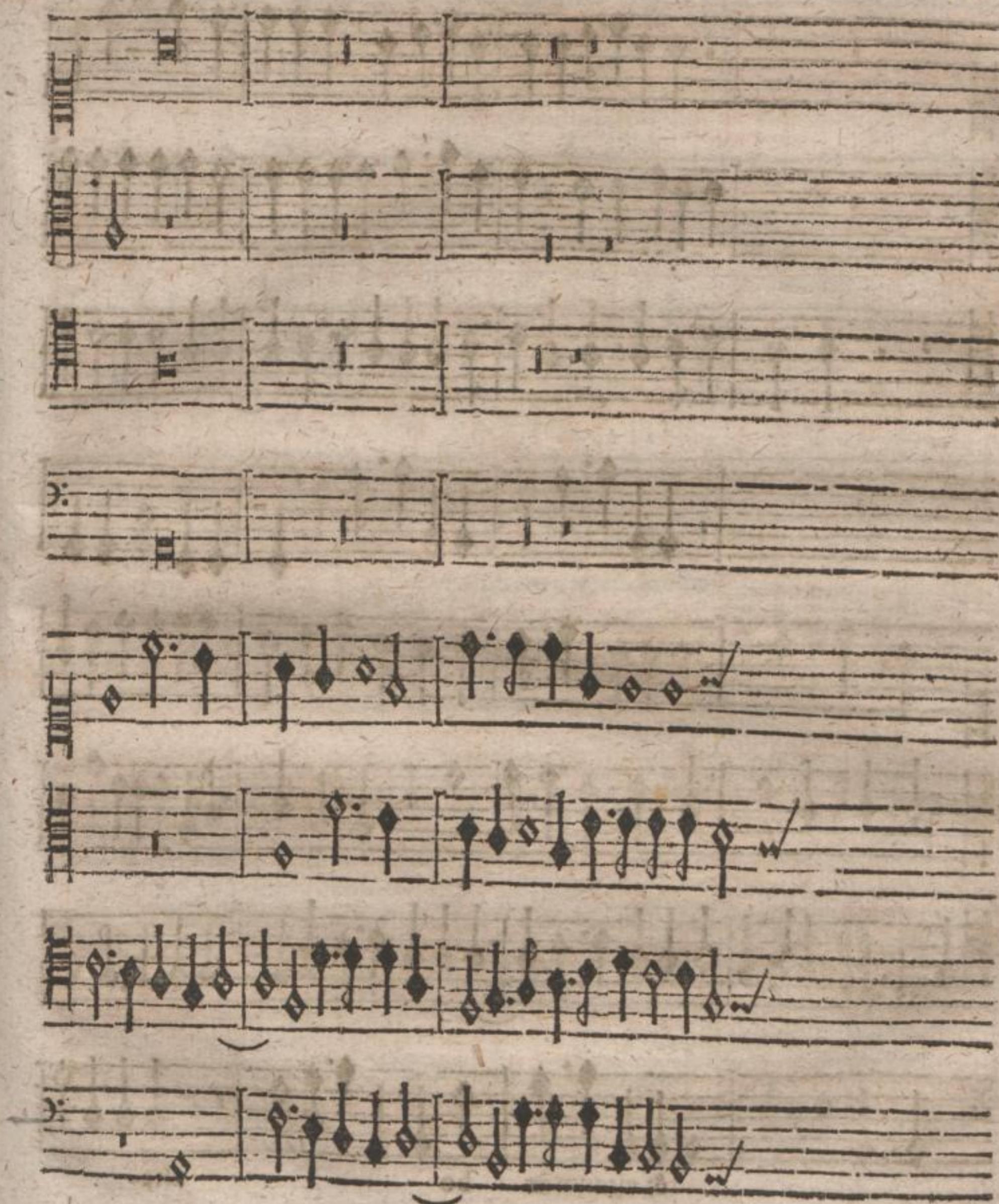

Lauabo inter innocentes manus meas

EXEMPLA.

157

EXEMPLA.

159

Y

& enarrem vniuersal

Doseine

12.10.03

EXEMPLA.

161

Domine di lexi

mirabilia tua

Y 2

decorem domus tuæ

& locum habitationis gloriæ tuæ ne pessas cum impijs

EXEMPLA.

163

animam meam & cum viris sanguinum

X 3

ALTERA PARS

viam meam

EXEMPLA.

165

CAPVT

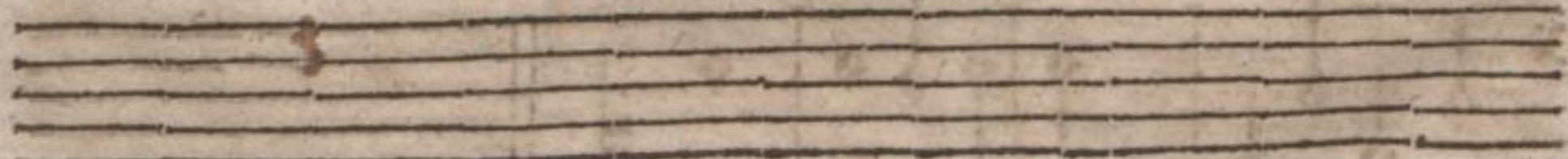
CAPUT VII.
DE FVGIS.

FVGAS persequi in duabus vocibus facillimum est, cum nulla alia vox intercedat. In pluribus vocibus plus laboris & attentionis adhibebitur. Bicinia Orlandi tibi sint exemplo. Vide sis caput 22. prioris tractatus. Hic exempla visum est adscribere ex eodem Priolo.

Quatuor vocum.

Iubilemus Deo salutari nostro

CVRA I

Quin-

E X E M P L A.
Quinque vocum.

167

Ego vero delectabor in Domino

The music consists of five staves, each with a different clef (F, C, G, F, C) and a common time signature. The notation uses black note heads and vertical stems. The lyrics 'Ego vero delectabor in Domino' are written below the first staff.

z

E X E M P L A.

169

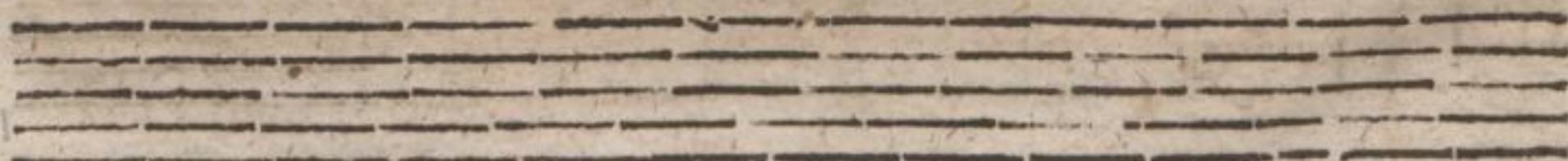
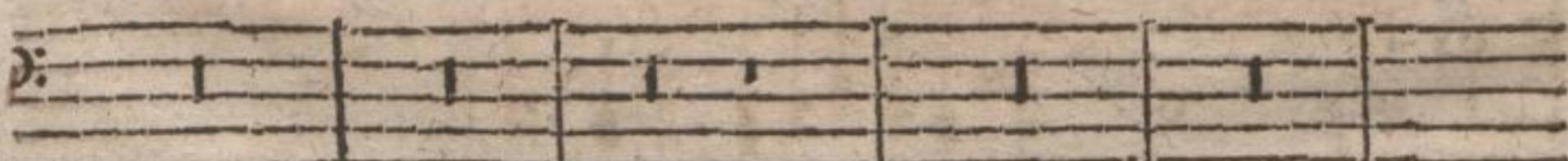
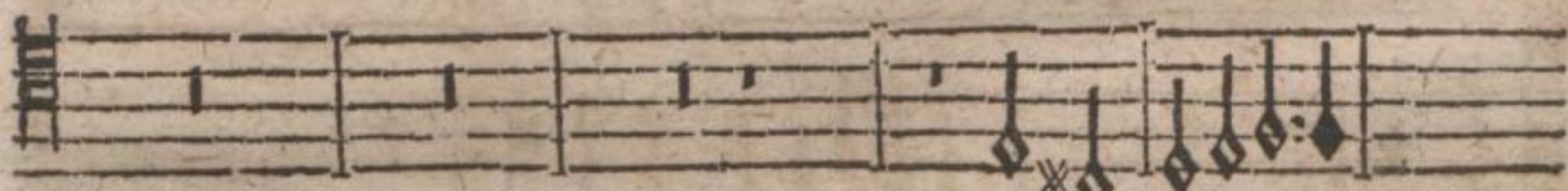
Z 2

Sex

Sex vocum.

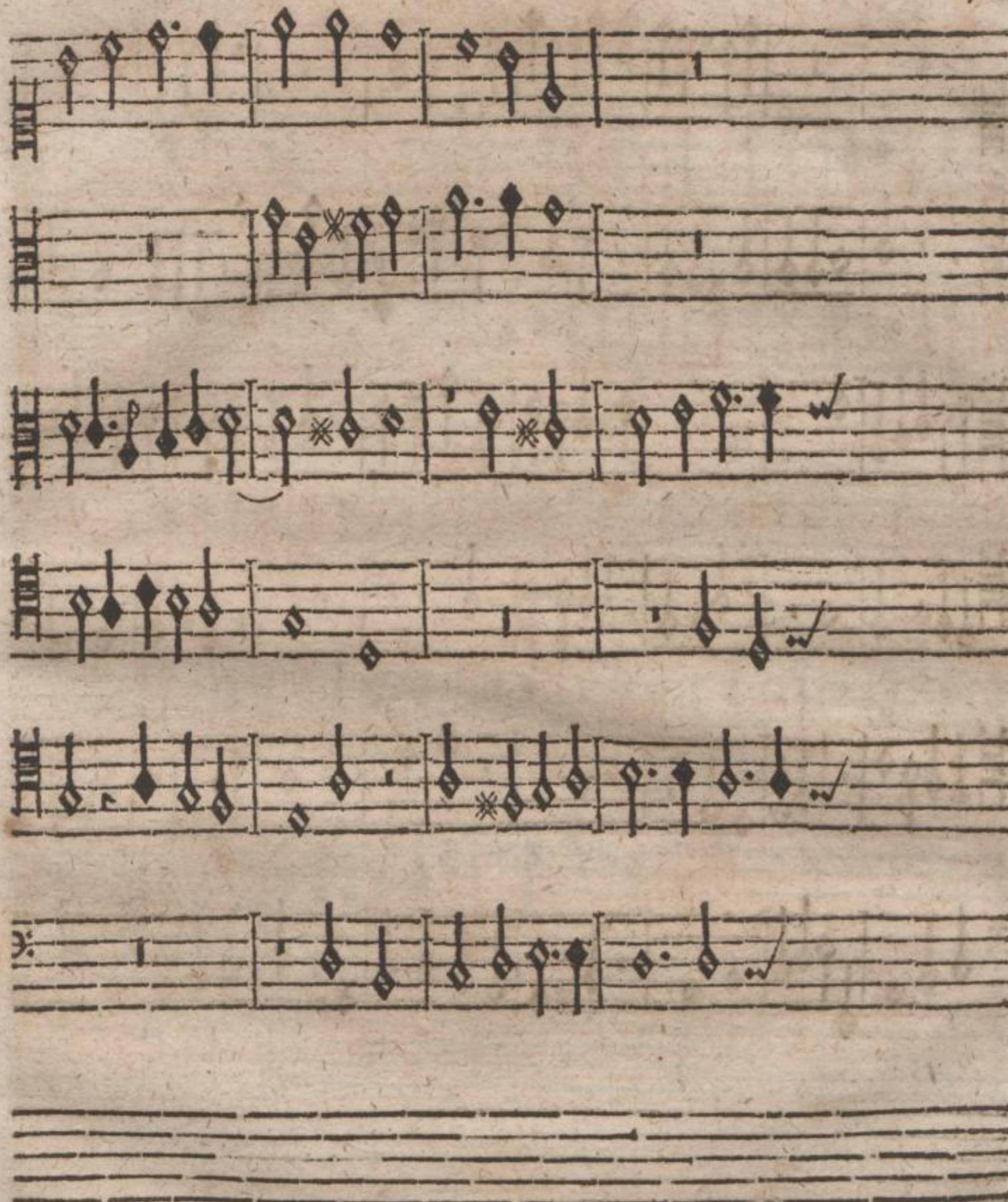

vias tuas Domine demonstra mi hi

EXEMPLA.

171

Z 3

Alia

Alia fuga sex vocum.

The image shows six staves of musical notation on a single system. The notation is in common time, with a key signature of one sharp (F#). The music consists of six voices, each represented by a different clef: bass (C), tenor (C), alto (C), soprano (C), and two soprano voices (two C's). The voices enter at different times, creating a fugue. The lyrics "Voc⁹ mea ad Dominum clamaui" are written below the fourth staff. The music is written on five-line staves with vertical bar lines indicating measures. The notation uses black note heads and stems, with some diamonds and crosses indicating specific note heads or rhythmic values.

lia

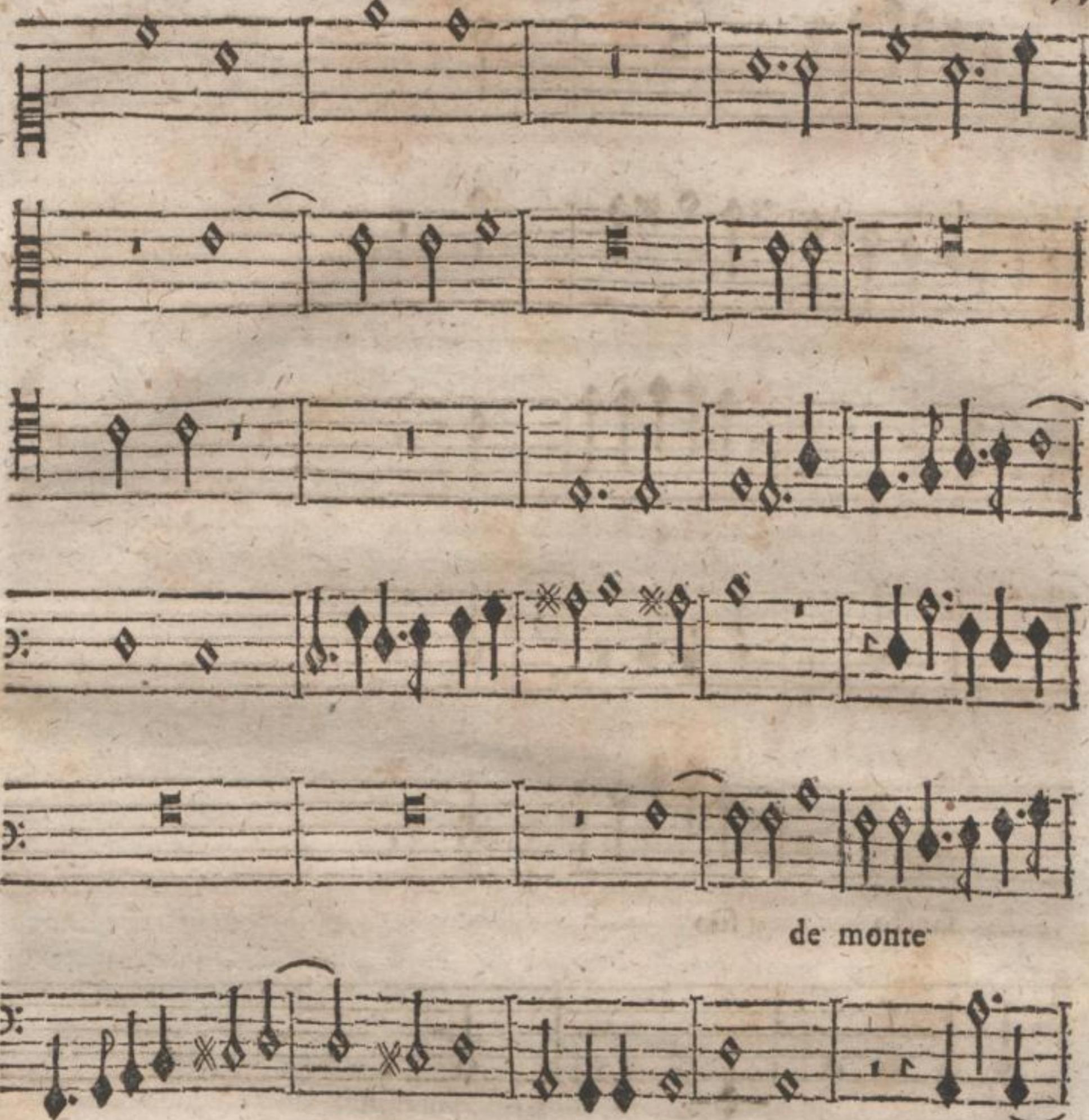
174

ALTERA PARS.

EXEMPLA.

173

A a

A handwritten musical score for 'ALTERA PARS'. The score consists of six staves of music, each with a different clef (F, C, G) and a unique rhythmic system using diamond-shaped note heads. Below the fourth staff, the lyrics 'sancto suo' are written in a cursive hand. The manuscript is on aged, yellowish paper.

CAPV

CAPVT VIII. DE TEXTV.

QONIAM vera solidaque musicæ suauitas consistit in motibus animi ciendis, vel actionibus imitandis, atque id obtineri posse videatur in ijs, quæ de natura tonorum cap. 20. superioris commentarij tractauimus, tamen cum videam in quo quis etiam tono modoue quemuis affectum ani- mi habitumue exprimiposse, atque a peritis solere, visum est hac de re tractare spe- ciatim, & magis exemplis quam præceptis instituere doctrinam. Verborum, in quæ moduli singuntur, natura & proprietas, accurate consideranda est: vt sunt. 1. VERBA AFFECTIVVM, lætari, gaudere, lacrymari, timere, eiulare, flere, luge- re, supplicare, irasci, ridere, misereri, & quæ ipso sono & notarum varietate sunt expriuenda atque pingenda. 2. VERBA MOTVS ET LOCORVM; vt sunt, stare, currere, saltare, quiescere, salire, extollere, deicere, adscendere, descendere, cœlum, abyssus, montes, profundum, altum, & similia. 3. ADVERBIA TEMPORIS, NUMERI, vt celeriter, velociter, cito, tarde, mane, sero, bis, ter, quater; item quæ numerum indefinitum significant, vt, rursus, iterum, sæpe, raro. Huc referantur, etiam hæc vocabula, lux, dies, nox, tenebræ: quæ vel notarum repletione vel albe- dine apte exprimi possunt. Verum hæc nihil ad aures, quarum voluptatem quaeri- mus; sed ad oculos, quibus hic consuli non debet. 4. ætates hominum, vt infantia, pueritia, senectus, eorumq; mores, vt, superbis, humilis, contemptus, vilis, odio- sis, &c. Denique quantitas syllabarum seu prosodia est omnino obseruanda. Ni- hil enim magis ridiculum est, quam cedrina, cupressina, viola penultima pro- ducta pronuntiare: spreuere, penultima correpta. quo in ge- nere non pauci cetera illustres, offenderunt.

Nunc ad exempla veniamus.

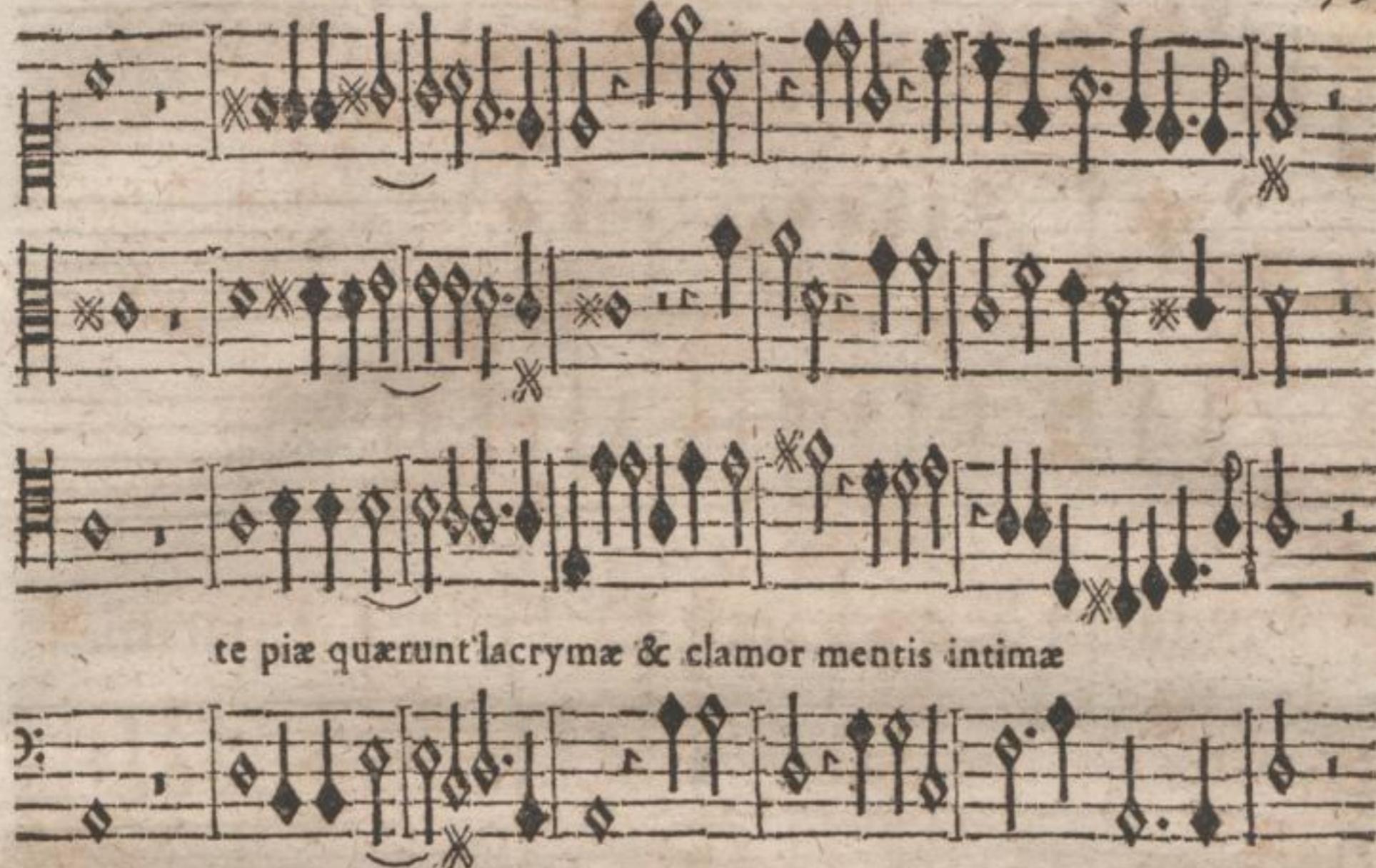
Pietatis Gregorij Zechini.

Iesu midulcissime spes suspi-

rantis animæ

EXEMPLA.

179

Vides in hoc exemplo modos dulcedinis, suspirij, lacrymarum, clamoris.

Gaudendi. Benedicti Binagi.

Gau

dent

gau

dent

Aa 3

Inuitandi & excitandi. Di Felice Gasparini.

venite ij

Erumpite gentes ij

& congregamini

Exsurgat Deus

& dissipentur inimici eius

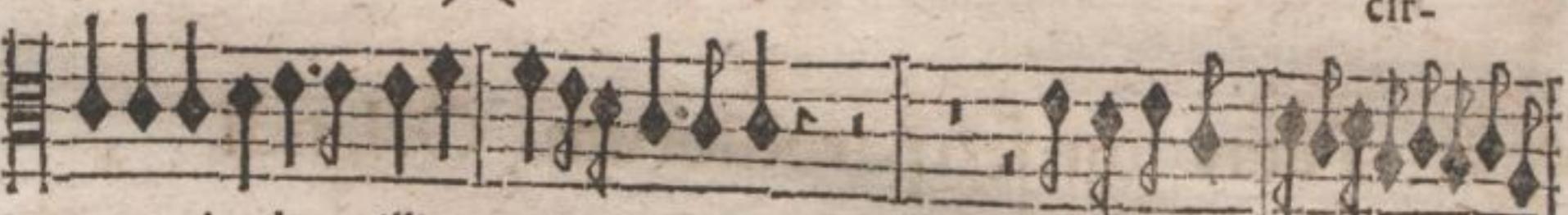

& fugiant

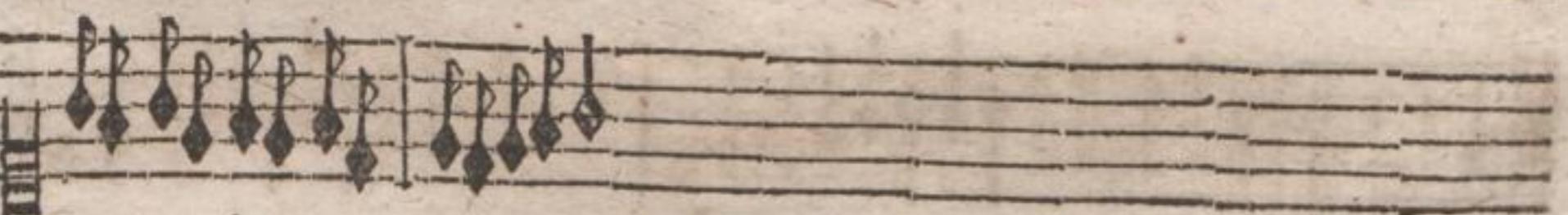
Circumdandi. Eiusdem.

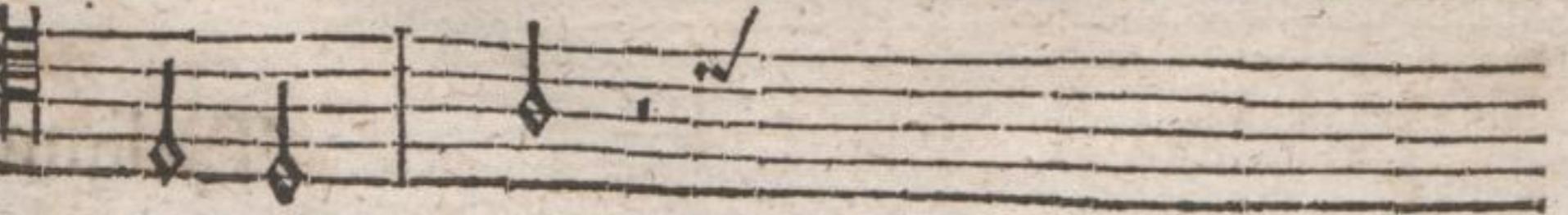
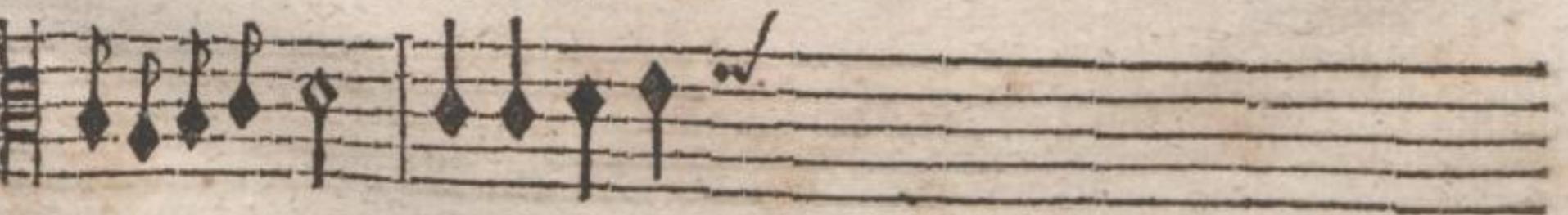
cir-

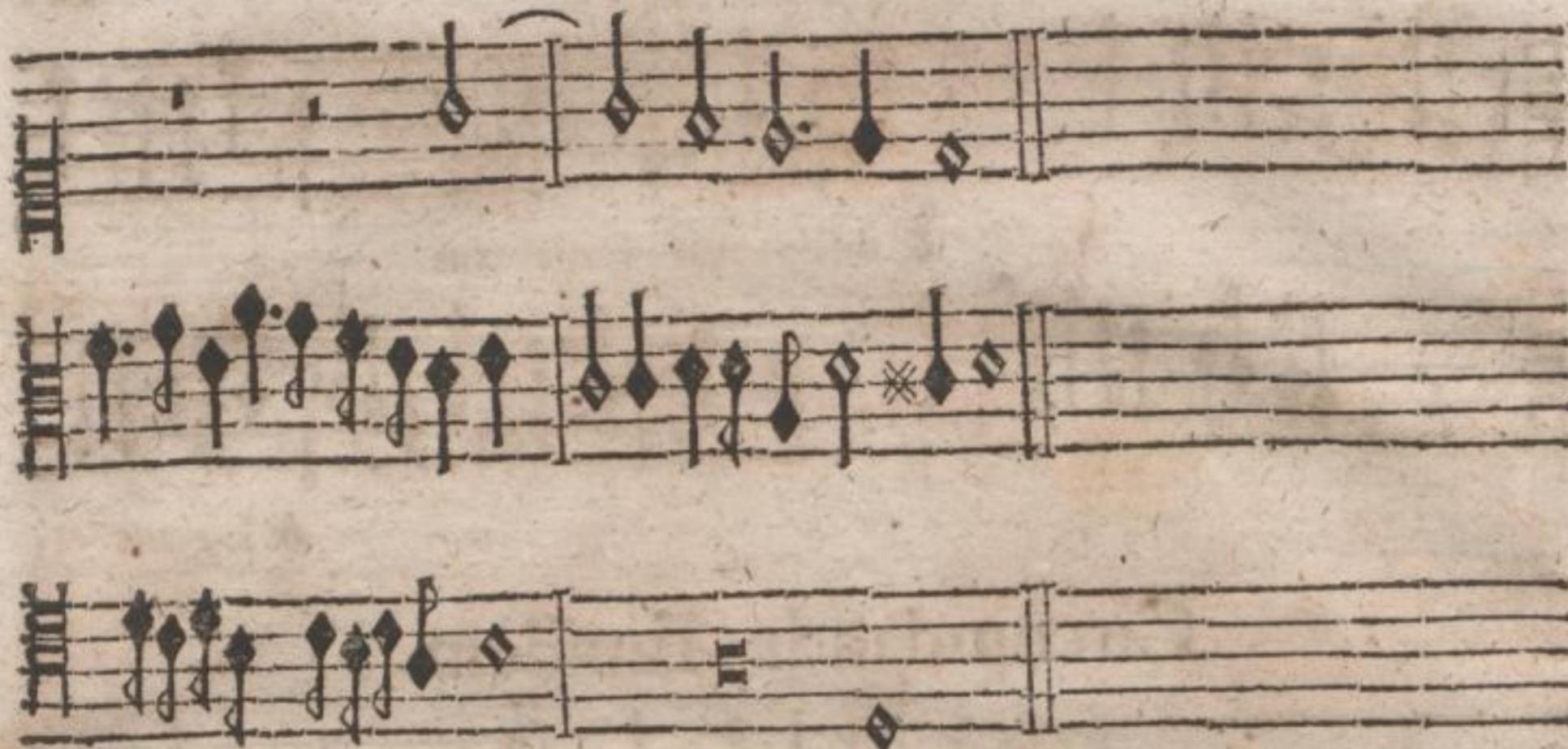

non timebo millia populi

cum dan tis me

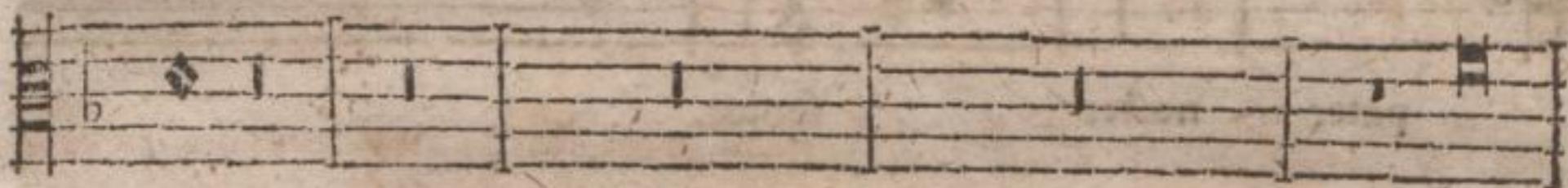
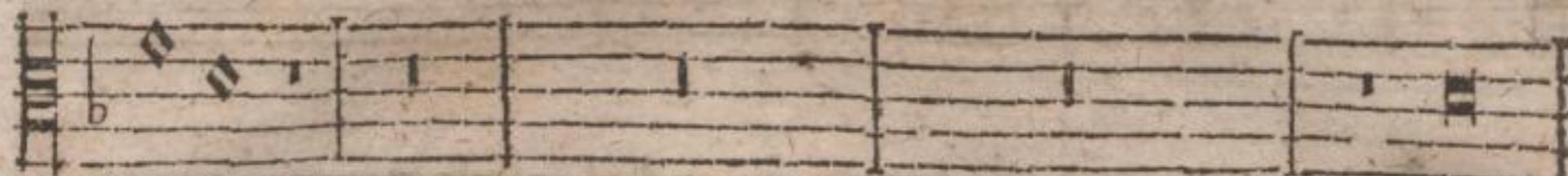
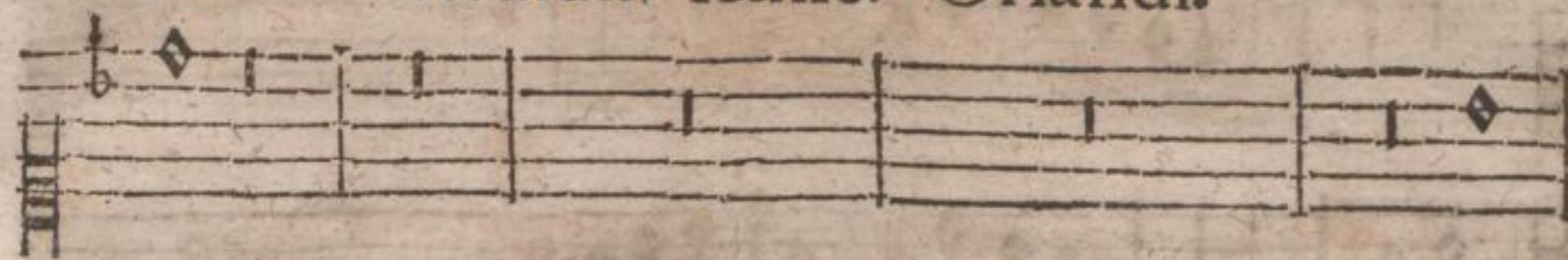
Plura talia passim. Illustrē exemplū habes in Orlandi Tristis est n. 172. in
verbis, quæ circumdabit me.

Puerorum seu paruulorum. Orlandi.

Musical notation for 'Puerorum seu paruulorum. Orlandi.' The notation consists of two staves. The first staff begins with a clef (B-flat), followed by a series of notes. The second staff begins with a clef (B-flat) and includes lyrics: 'Cum essem paruulus' and 'vt par uulus.' The notation uses vertical stems and small diamond-like heads to indicate pitch and rhythm. The staves are separated by vertical bar lines.

Tædium

Tædium senile. Orlandi.

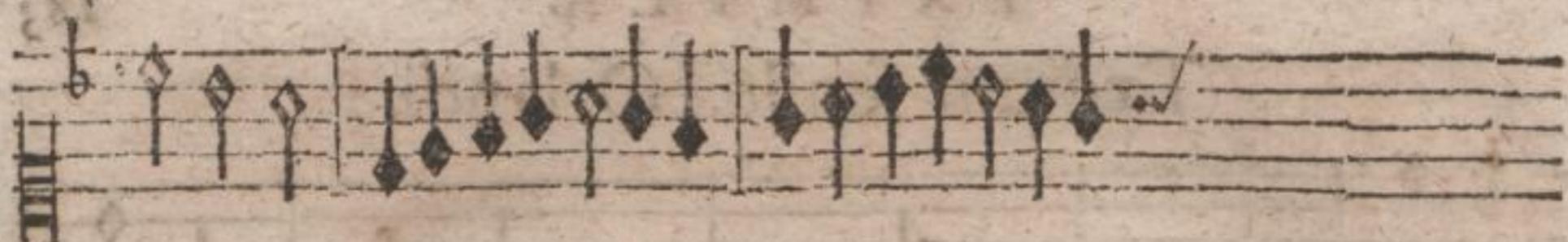

viuit pater noster senior

B b

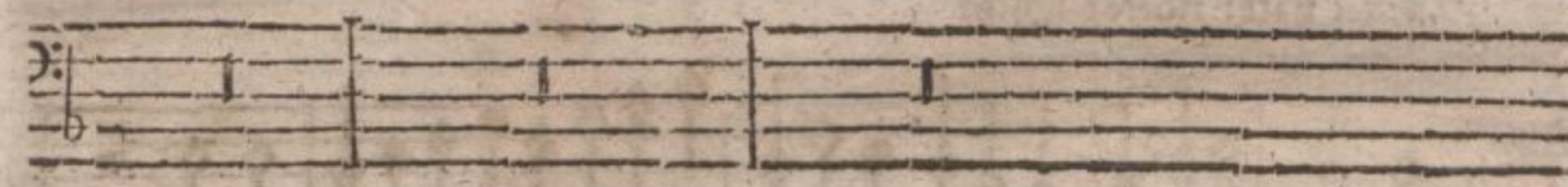
ALTERA PARS

pater

noster

senior.

Contemptionis, cum clausulæ minimè plausibiles adhibentur: quale exemplum est eiusdem Orlandi, cum in principibus spem negat esse ponendam hisce modulis;

Bb 2

in principibus.

Paupe-

EXEMPLA.

187

Pauperum & mendicorum imitatio, ex
eodem Orlando.

Ego vero egenus & pauper sum Deus

Bb 3

Certandi

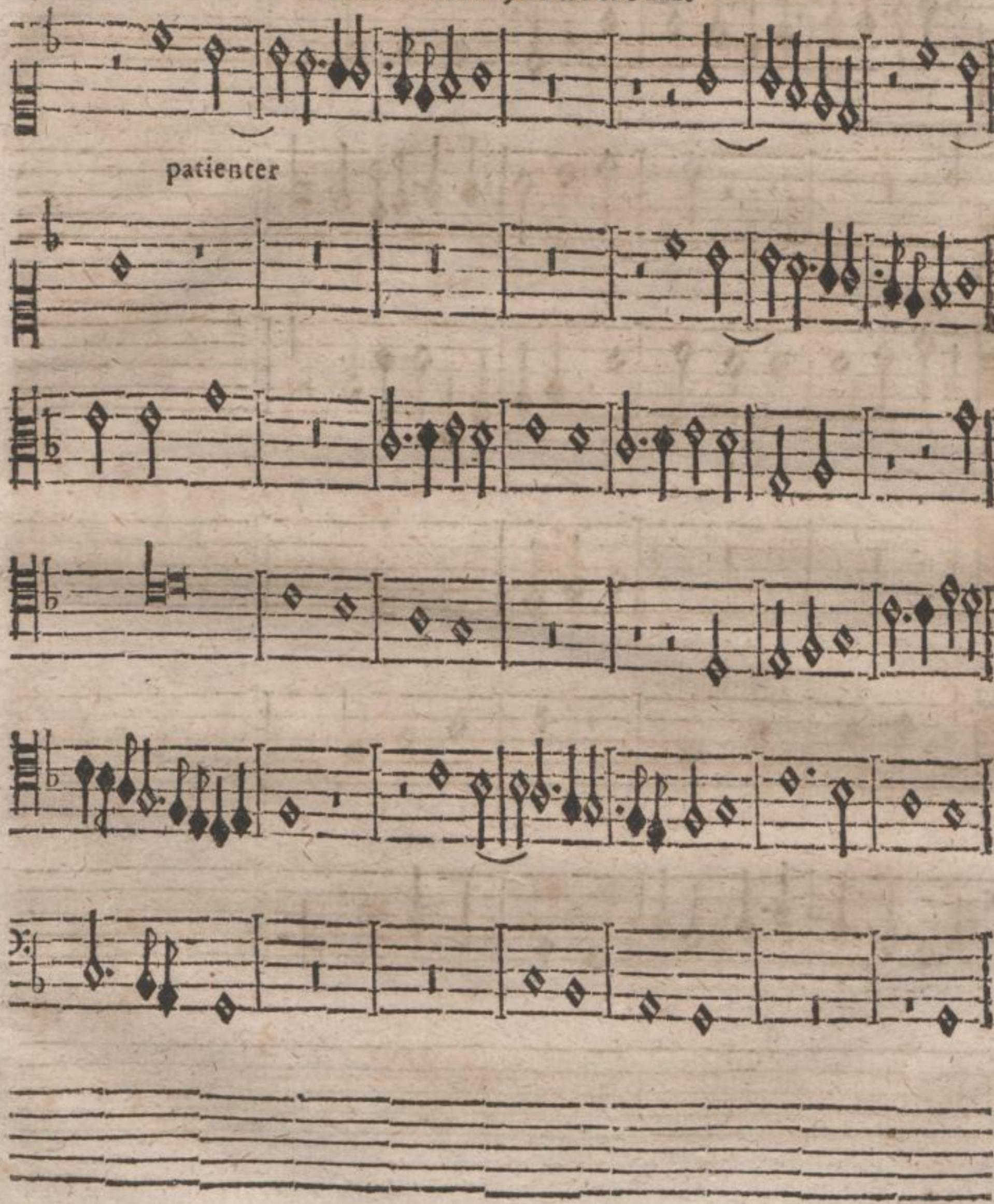
Certandi formula, eiusdem Orlandi.

Certa

fortiter

Patien-

Patientiæ, eiusdem.

Stultitiae

Stultitiae, eiusdem.

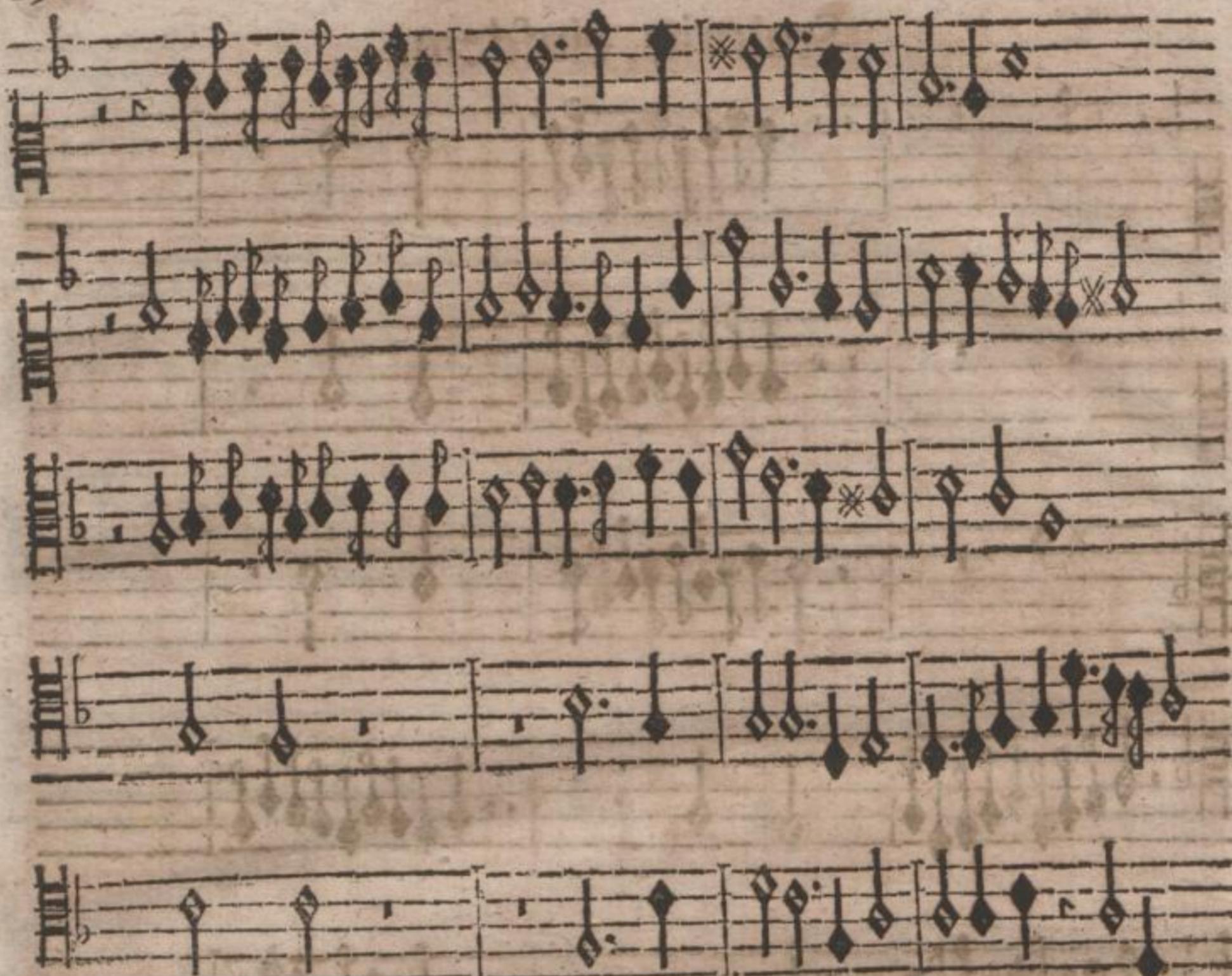

Cc

x

192

ALTERA PARS

sapiens

Iracun-

Iracundiæ, Eiusdem.

irascimini & nolite peccare

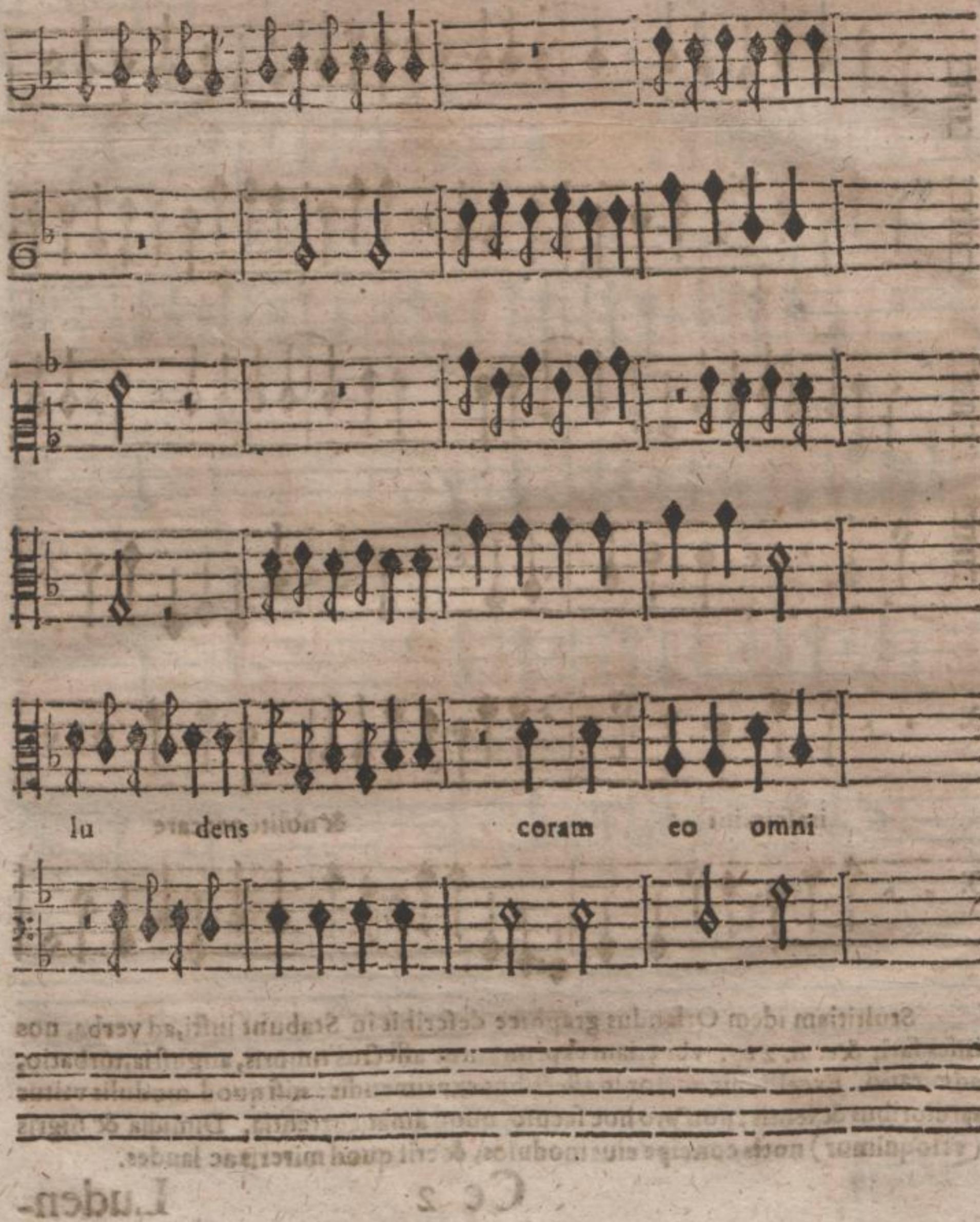
Stultitiam idem Orlandus graphicè describit in Stabunt iusti, ad verba, nos
infessati, &c. p. 227. ubi etiam exprimitur affectus timoris, angustia, turbatio,
admitatio. Excellit hic auctor in affectibus exprimendis: nisi quod modulis utitur
tardioribus & lentis; non pro hoc seculo, quod amat currentia. Dimidia & nigris
(ut loquimur) notis concipe eius modulos, & erit quod mireris ac laudes.

Cc 2

Luden-

ALTERA PARS.

Ludendi, ex Tiburtio Massaino.

EXEMPLA.

195

A handwritten musical score consisting of five staves. The top staff begins with a treble clef, a key signature of one sharp, and a common time signature. It features a series of sixteenth-note patterns. The second staff starts with a bass clef, a key signature of one flat, and common time. It contains eighth-note patterns. The third staff begins with a bass clef, a key signature of one flat, and common time. It includes sixteenth-note patterns. The fourth staff starts with a bass clef, a key signature of one flat, and common time. It contains eighth-note patterns. The fifth staff begins with a bass clef, a key signature of one flat, and common time. It includes sixteenth-note patterns. The word "tempore" is written below the fourth staff.

C c

Lan-

ALTERA PARS.

Languoris. Arnoni.

quia amore langueo

Ridendi

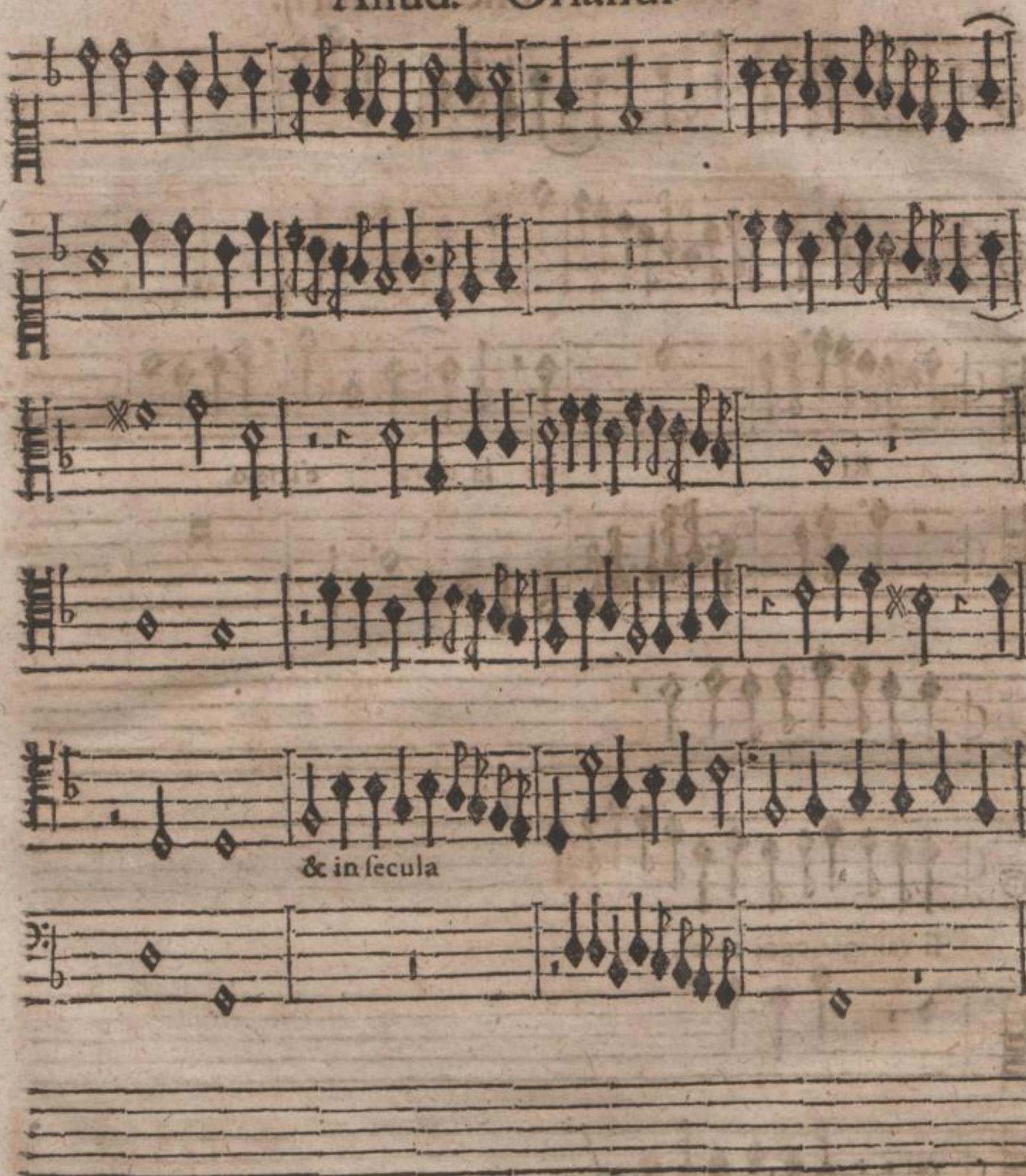
Ridendi, Felicis Anerij.

Aliud

ALTERA PARS

Aliud. Orlandi.

builA

Dd

Salta-

Saltationis, Tiburtij Massaini.

Ascendendi, Felicis Anerij.

Descendendi.

et non nubes nos dicitur descenderunt in profundum

Quærendi, Jacobi Petrini.

Three staves of musical notation for Quærendi, Jacobi Petrini. The notation uses vertical stems with diamond-shaped heads. The first two staves begin with a clef (either C or F) and a key signature of one sharp (F#). The third staff begins with a clef (either C or F) and a key signature of one flat (B-flat). The notation includes several rests indicated by 'X' marks.

Iesum ardenter quærite, quærendo inardescite.

Dd 2 Duri-

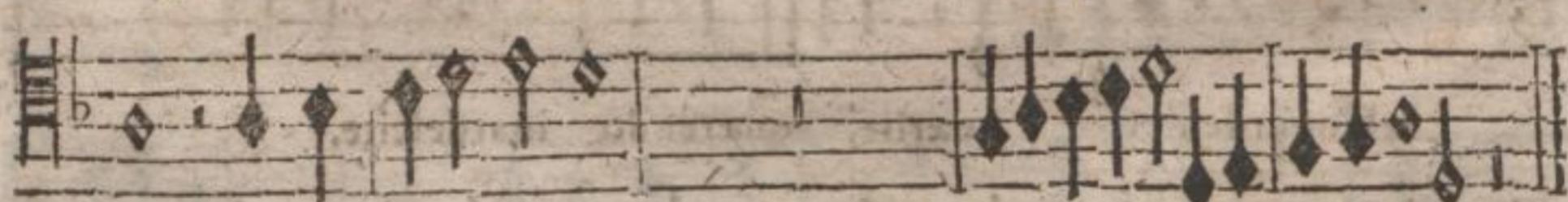
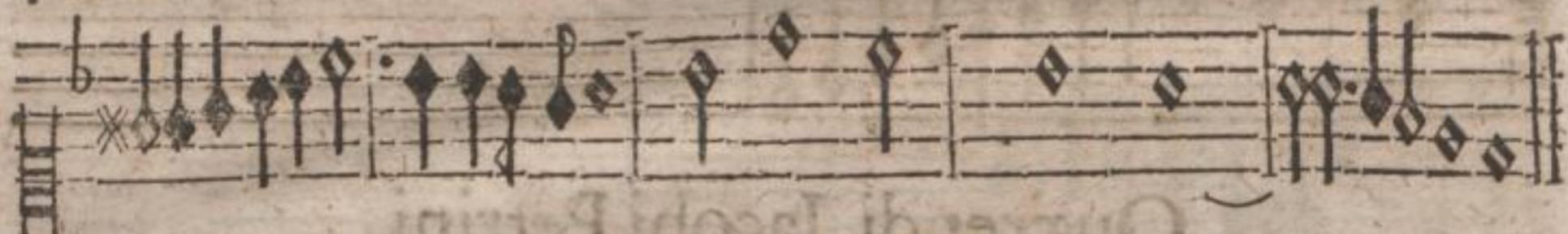
Duritiæ, Eiusdem.

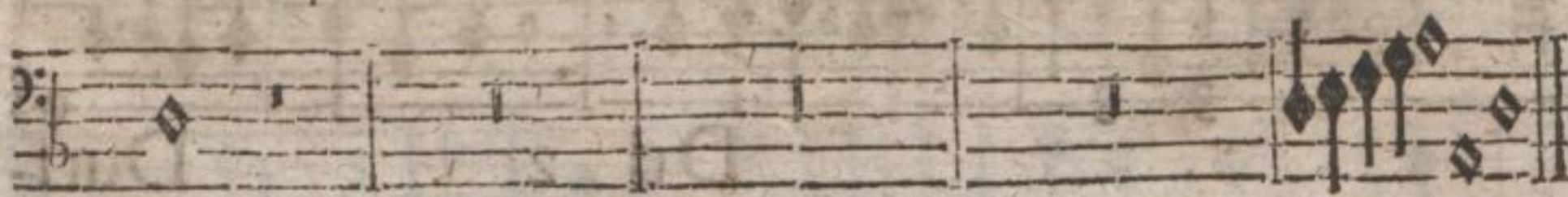
Signor iot'ha consitio su questa dura croce

Possunt etiam alij modi esse quærendi, vt in Orpheo Vecchio hæc exempla esse
queant.

quærens

E X E M P L A.

203

quæsui

Frigoris, ex Iacobo Petrino.

& io freddo com' angue

Dd 3.

Dissi-

Dissipandi & perdendi, ex Tiburtio Massaino.

disperdet

EXEMPLA.

205

eos

Alti

ALTERA PARS
Alti & profundi, ex Adriano Banchieri.

in celo & in terra Et sic repente

præcipitas me.

Terribile. Ex Rogerio Argilliano.

aliter

& terribilibus oculis & terribilibus oculis

Tristitia, ex Molinaro.

Tristitia vestra

Ee Miseri-

Misericordia.

Musical notation for the chant 'Miserere mei' on four-line staves. The notation uses black note heads and vertical stems. The lyrics 'Mi se re re mei' are written below the third staff.

Plurimi modi huius generis passim reperiuntur. Huc maxime facit tonus quartus, & dieses frequentatæ, item etiam b & fa.

Admirationem facit toni mutatio, ex recto in fictum: aut in alium tonum, minus proportionatum aut conuenientem ei, quo scribis. Exemplum habes in cap. 6, in Moteto Prioli a 8. in verbis, Quam honorificant.

Currendi. Fluendi.

Musical notation for the chant 'Sic cur rite fluent aquæ viuæ' on four-line staves. The notation uses black note heads and vertical stems. The lyrics are written below the fourth staff. The notation continues across multiple staves.

Finis.

Finis.

Hactenus de affectibus motibusque exprimendis. In his autem magnam libertatem esse scito, prout scribentis est ingenium. Non enim una motus exprimenti via est, sed modi plures esse possunt. Exempla vero celeritatis, leuitatis, grauitatis nulla proposui, quod cogitare ea & facilia esse, & passim inueniri. Nam ad celeritatem declarandam qui quis videt modulos concitatores esse adhibendos: ad grauitatem tardiores. Immo ad gratiam cantui conciliandam non solum facit notarum cum verbis consensus, sed etiam ipsius cantantis tenor & accentus, seu vocum perita mutatio & ad verba accommodatio. Nescio quam enim gratiam cantioni etiam non optimae circumdat eleganter cantans; cum e contrario oscitans & imperitus cantor etiam bona cantioni omnem detrahatur leporem ac venustatem. Denique qui in musicis proficere cupit, scribat oportet varia & brevia & frequenter: cantet in symphonij & quid iucondius accidat auribus, obseruet. potentissimum est inspicere ipsas bonorum praesertim auctorum cantiones, easque (nec laboris pingeat) membratim vocibus infra se rite collocatis diuidat, & identidem discendi gratia contempletur.

Addereliber coroni dis loco miram cantionem, chorum scilicet diabolorum: qui in comoedia quadam fuerat representatus: ubi dolent illi suo se excidisse conatu.

Ee 2

ALTERA PARS

Heu expeditur nostra res nequissime pro dedecus, florere visa primum defluit repente.

ponet no bis cheu ho neres

CAPVT IX.

DE COLORATVRIS.

Has inde sic nominatas arbitror, quod sicut pigmentis coloribusque pictura velut animatur, etiam cantio lepore hoc adspersa gratius aures accidit. Ea vero tum gratiam addit, cum a sciente peritoque adhibetur: alioqui strepitus, non cantus modulatus futurus. Atque cum iam extent huius artis libelli, nos tamen haec etiam existimauimus adiicienda, vt si forte curioso nonnihil in hoc genere fieri possit satij.

ALTERA PARS

Canto ò Tenore

Coloraturæ, Ignatij Donati.

The musical score consists of six staves of handwritten notation. The notation uses vertical stems with diamond-shaped heads, some with horizontal strokes through them, and various rests. The staves are organized into three groups of two staves each, likely representing Soprano, Alto, and Bass voices. The first group of staves begins with a bass clef, the second with an alto clef, and the third with a soprano clef. Measures are separated by vertical bar lines, and repeat signs are present in the middle of the score. The paper shows significant age-related staining and discoloration.

ALTERA PARS.

E X E M P L A.

215

ta
ca

sic in quarta
repetitur.

Ff 2

The image shows three staves of musical notation, likely for a three-part setting (e.g., three voices or three instruments). The notation is in brown ink on aged, yellowish-brown paper. The staves are separated by vertical bar lines. The top staff begins with a treble clef, the middle staff with a bass clef, and the bottom staff with an alto clef. The music consists of various note heads, some with stems and some with dots, indicating different pitch levels and rhythmic values. The first two staves end with a double bar line and repeat dots, suggesting a section of the music is being repeated. The third staff ends with a single bar line and a repeat dot. The overall style is characteristic of early printed music notation.

Ff ;

O admirabile commer-

cium creator generis

ai animatum cor-

pus sumens animatum

cor pus sumens de virgine

na sci

di gna tus est de vir-

Gg

A handwritten musical score for 'ALTERA PARS' on six staves. The music is written in black ink on light-colored paper. The lyrics are in Latin and are placed below specific notes. The score consists of six staves, each with a different clef (mostly bass and tenor clefs) and a key signature of one sharp. The lyrics are:

gine na sci
di gna tus est
& procedens homo sine fe-

EXEMPLA.

225

Ex & procedens homo sine fe
mine largitus est nobis à Dei-

ta tem largitus est nobis suam de-

G g 2

Gg 3

E X E M P L A.

229

Ex Ale-

Ex Alexandro Grandi.

Co ro na beris tu &

ut accipias coronam vita

Christi confessor

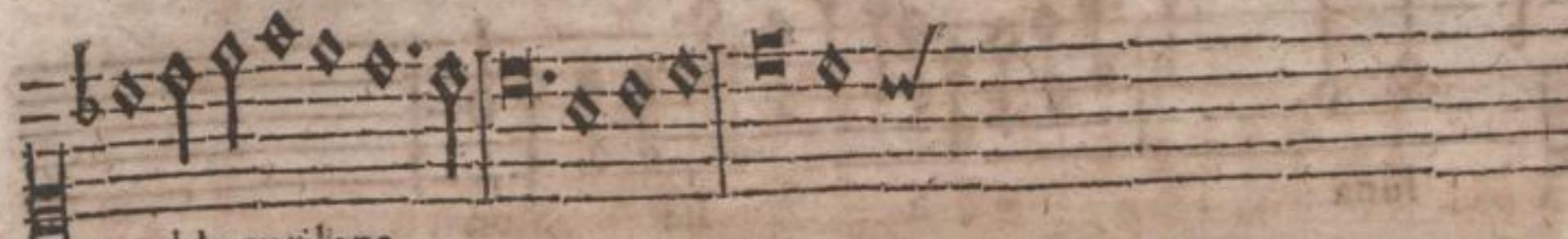
Virgo

EXEMPLA.

25

Virgo prudentissima quo progredieris ij quasi aurora

valde rutilans.

filia

filia Sion

tota formosa

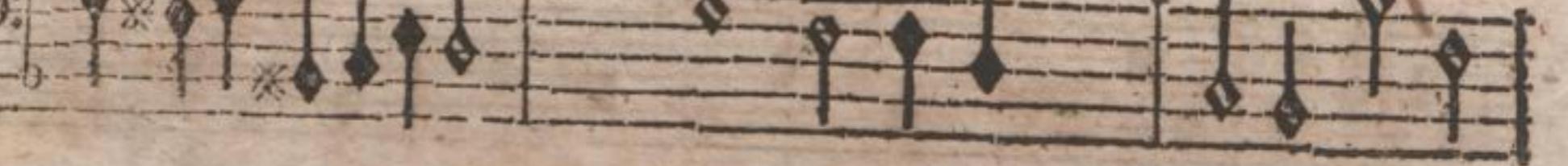

Hh

& suauis

2

ALTERA PARS

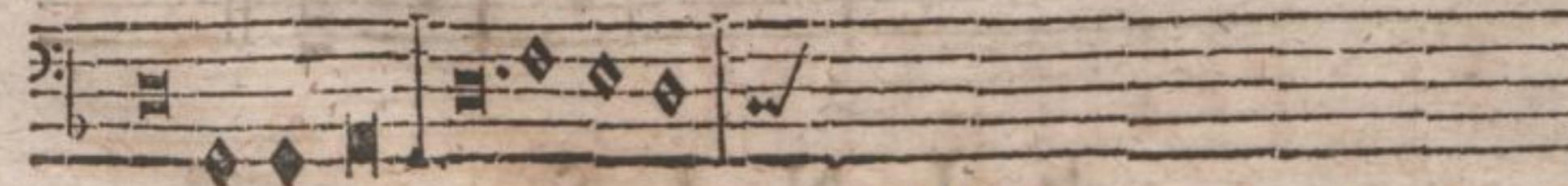
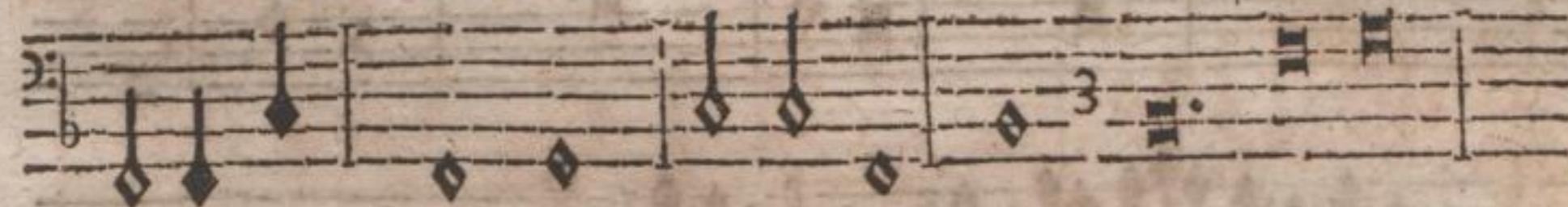

& suavis

es pulcra vt lu-

na Electa vt Sol filia Sion

Hh 2

CAPITA PARTIS ALTERIVS, IN QVA
EXEMPLA.

Cap. I.	De una voce.	79
Cap. II.	De duabus vocibus.	95
Cap. III.	De tribus vocibus.	105
Cap. IV.	De quatuor vocibus.	104
Cap. V.	De quinque vocibus.	116
Cap. VI.	De pluribus vocibus.	135
Cap. VII.	De fugis.	166
Cap. VIII.	De textu.	177
Cap. IX.	Decoloratuis,	211

CATALOGUS LIBRORUM IN
SCHOLAE

18
19
20
21
22 P
23
24
25
26
27

- Q. 4. 1. 1. 1. 1. 1.
Q. 4. 1. 1. 1. 1. 1.

ſia.

ecum.

pla 12.

m.

Adamus Gumpelzhaimer.

4.

6

75

3

EO,

